

ARNE RINGSBY

Med
KRISTIANSAND FRIKIRKE
gjennom 125 år

Forsidebilde: Trond Tøllefsen

Utgiver: Eget forlag

Opplag: 300

Layout og grafisk produksjon: Strømmes trykkeri, Kristiansand

INNHold

Forord	side 7
Menighetens stiftelse og utvikling	side 9
Kirkelig uro	
Menighetsdannelse	
42 år som forstander i samme menighet!	
En ny epoke - med Carl Birkenes som forstander	
Ole Modalsli kommer til menigheten	
Einar Smedsrud overtar	
Med Sverre Jølstad ved roret	
Oddvar Søvik tar imot kall	
Den senere tid, - med Jan Gossner	
Bemanning og organisering	side 27
Medlemsvekst	side 28
Menighetsplanting	side 31
Vern om lære og liv	side 33
Sang - og musikklivet	side 36
Bygninger	side 50
Ungdomsforeningen	side 57
Juniorforeningen	side 66
Speiderarbeidet	side 68
Søndagsskolen	side 71
Kvinneforeninger	side 74
Kristendomsskolen	side 80
Andre virkegrener og aktiviteter	side 82
Næringsliv og menighetsliv	side 86

FORORD

Som medarbeider ved menighetens kontor fant jeg det interessant å se nærmere på hva som er tatt vare på av historisk materiale. Det er nå hele 125 år siden

menigheten ble stiftet, og mange protokoller er blitt utskrevet i løpet av denne tiden. Med stor interesse har jeg lest dem alle, - både menighetens og virkegrenenes, i den grad disse foreligger.

Det er viktig å kjenne fortiden, og jeg har forsøkt å samle noe av det jeg oppfatter som verdifullt og interessant i denne bok. Det går tydelig frem at det er mye som har forandret seg i løpet av den aktuelle tidsperioden. Det gjelder ikke minst samfunnsforholdene. Disse er

totalt annerledes, men vi kan se at heller ikke menighetslivet fungerer på samme måte som i det vi gjerne kaller "de gode, gamle dager". Den enkelte leser kan selv gjøre seg opp en mening om pluss og minus i så måte. Det er verdifullt å se bakover, - og enda viktigere å se fremover. Kanskje har vi noe å lære av historien, - noe å bygge videre på. Det er ikke alltid at vi skal "glemme det som er bak, og strekke oss ut etter det som er foran"!

Foruten de nevnte protokoller har jeg som kilde benyttet årsberetningene, de tilgjengelige årganger av menighetsbladet, og annet arkivmateriale som er i menighetens besittelse. Kirkesamfunnets jubileumsbøker har også vært til nytte. Mye mer kunne vært skrevet, men jeg har valgt å begrense stoffmengden.

Lykke til med lesingen!

Kristiansand august 2002

Arne Ringsby

Kirkelig uro

I Kristiansand var det i 1870-årene et ganske rikt kristenliv. Byen ble besøkt av en sterk åndelig bevegelse. Samtidig var det i kirken en betydelig uro. Statskirkens ordning og praksis var til anfektelse for mange, og en reformbevegelse fikk ny vind i seilene i 70-årene. Det skulle likevel ikke bli så lett å reformere kirken, og behovet for ny kirkedannelse ble mer og mer påtrengende.

Stud. teol. **Magnus Giverholt**, som var fra Kristiansand, ble etter avsluttet studium kalt av Indremisjonen i byen, og virket til stor velsignelse. Særlig var det arbeidet blant barn og unge som bar rike frukter. Men Giverholt hadde syn for bibelsk menighetsliv, og uttalte seg åpent om Statskirkens ubibelske praksis og svakheter. Han ble derfor etter hvert nektet å tale i byens to bedehus.

Menighetsdannelse

Kandidat Giverholt begynte sin egen virksomhet, og store skarer av voksne og barn samlet seg om hans talerstol. Spørsmål om eget hus meldte seg snart, og 28. oktober 1877 kunne de flytte inn i nytt forsamlingshus, oppført på Tollbodgt. 66. Endel av vennene og medarbeiderne var gått ut av Statskirken et par måneder tidligere, og hadde organisert seg som en frimenighet på evangelisk luthersk grunn. Dette skjedde 23. september 1877, og menigheten startet opp med 28 nattverdmedlemmer. Giverholt ble kalt som menighetens første forstander. Han tok imot kallet, og ble innsatt i stillingen høsten 1878. Det forsamlingshuset han hadde latt oppføre ble da menighetens kirke.

Folk i byen møtte den nye menigheten med mistenksomhet, og avisene spådde den en snarlig død. Men menigheten vokste, og ved årets utgang telte den 49 medlemmer.

Forut for dette hadde det blitt etablert frimenigheter både i Moss, Arendal, Risør, Halden og Oslo. De hadde sluttet seg sammen til et kirkesamfunn, og utarbeidet en forfatning for Norsk-Evangelisk-lutherske Frimenigheder.

Menigheten i Kristiansand hadde laget sin egen forfatning. Denne avvek på enkelte punkter fra den som var vedtatt av det første presbyteriemøte som ble holdt i Arendal. Da presbyteriemøtet i 1879 ble holdt på Moss reiste forstander Giverholt og eldste H. P. Larsen dit som observatører, og med fullmakt fra menigheten til å oppta forhandlinger om forfatningen. Hvis det førte til enighet, skulle menigheten opptas i presbyteriet. Slik enighet ble oppnådd, og Giverholt og Larsen tok sete i møtet.

Giverholt sto som forstander for menigheten i 4 år, og den hadde stor fremgang under hans ledelse. Han hadde også betydelige poetiske gaver. I vår salmebok har vi flere salmer og sanger som han har skrevet, bl.a. "Salige påskemorgen, lys over Golgata". En del er også oversatt fra engelsk, bl.a. "Det er liv i å se på det Golgata Kors". For øvrig skrev Giverholt en god del fortellinger som ble utgitt og solgt som hefter eller bøker. En god del av dette finnes i menighetens arkiv. Noe spesielt er det at han alltid skrev under pseudonym, som forfatternavn brukte han "M". De fortellinger han skrev var beregnet på barna, som han hadde en spesiell omsorg for.

Det kan nevnes at Giverholt gikk i samme klasse som Alexander Kielland på Latinerskolen i Stavanger. Begge var flinke til å skrive stil, og de konkurrerte om førsteplassen. Alexander vant, men vennskapet varte hele livet. Dette førte til at navnet Marius ble brukt av Kielland på en av hans romanpersoner.

I 1882 flyttet Giverholt til Trondheim for å overta en virksomhet der. Igjen var det noen som spådde undergang for menigheten, men den ble ikke lenge uten forstander. Allerede 10. september samme år kom **Aslak A. Findreng** til menigheten. Han kom fra menigheten i Halden, men var opprinnelig fra Vrådal i Vest-Telemark.

Han ble vakt i 13-årsalderen, da det gikk en alvorlig vekkelse over bygda. Han trivdes blant de troende, men det skulle likevel gå 5 år før han fikk sitt åndelige gjennombrudd. Fra da av fikk han stor trang til å vitne om Gud, og en tid reiste han som emmisær. Han brøt etter en tid med Statskirken, flyttet til Arendal, og ble medlem av Frikirken der. Der ble han så gift med Helene Mørland.

Findreng forteller om sin første opptreden: "Jeg ble oppfordret til å begynne møtet med bønn. Nervøs var jeg, ikke minst fordi møtet ble holdt hjemme hos oss, og fordi bestemor var tilstede. Hun var uomvendt, og svært kritisk. Mens jeg sto og ba følte jeg det som jeg svevde i luften. Etterpå kunne jeg ikke huske hva jeg hadde bedt om, men til min forundring satt hele forsamlingen og gråt. Også bestemor".

Sin første preken holdt Findreng en skjærtorsdag. Det vanlige var at de brødrene som ledet møtene, begynte med bønn. Senere ble det lest en preken fra en huspostill. Denne gang hadde Findreng satt seg fore å arbeide med et Guds ord. Han ville prøve å holde en tale! For sikkerhets skyld hadde han huspostillen i bakhånd. Til sin egen og de tilstedeværendes forbauselse talte han i hele 45 minutter. Talen var så vellykket at han ble oppfordret til å tale på langfredag også. Men da fikk han det ikke til, - og dermed ramlet storhetstanken.

42 år som forstander i samme menighet!

Aslak A. Findreng var en dyktig forkynner, med en klar evangelisk tone. Han viste en kjærlighetens omsorg for de unge, og vant en dyp respekt for det. Han hadde en enorm arbeidskapasitet, og var en dyktig administrator. Ikke minst av den grunn ble han involvert i flere av de virkegrenene som kom etter hvert.

Det foreligger ikke noe skriftlig materiale fra menighetens 5 første år. Den første forhandlingsprotokoll starter med et menighetsrådsmøte 11. sept. 1882. Når vi da vet at Findreng holdt sin tiltredelsespreken 10. september, altså dagen før, så tyder det på en bevisst holdning til det formelle. Vi får også et inntrykk av den nye forstander ved å se på hva som ble behandlet i det første protokollerte møte. Det var fire saker det dreide seg om:

Det ble først gitt en orientering om menighetens tilstand, som i sin alminnelighet ble karakterisert som god. Dernest ble det utarbeidet forslag til ordning av menighetens møter, formulert slik: *"Søndag prædiken kl. 10 form. og kl. 6 eftm., tillikemed nadverdens nydelse hverandre Søndag. Hver Tirsdag bønnemøde med undtagelse af hver første Tirsdag i Måneden som benyttes til menighetsmøde, og*

endelig hver Thorsdagsaften prædiken”.

Det ble videre behandlet et forslag til opprettelse av en fattigkasse. Så langt hadde det vært praksis at når noen av menighetens fattige manglet noe, så ble dette nevnt for enkelte av menighetens medlemmer som så foretok en innsamling. Etter mønster av andre menigheter ble man enige om å opprette en syke- og fattigkasse. De av menigheten som hadde anledning skulle legge sitt beløp på nattverdbordet “bagefter nadverdens nydelse”. Kassen skulle bestyres av diakonene.

Den siste saken var å få inn midler til vedlikehold av kirken, og det ble foreslått å starte en kvinneforening som skulle arbeide for det formålet.

Allerede neste dag ble disse sakene vedtatt i et menighetsmøte, hvor det ifølge protokollen møtte et flertall av medlemmene. Her ble ikke sløst med tiden!

For å følge opp dette tar vi med det neste menighetsmøtet som ble holdt snaut 3 måneder senere. Her ble diakonenes plikter fastlagt, og det ble besluttet å ansette pedell (vaktmester). Et tilbud fra Salve Olsen om å utføre arbeidet for kr. 6,- pr. måned året rundt ble tatt vel imot. Det ble i samme møte oppnevnt ansvarshavende for avertissementer og bekjentgjørelser. Det ble også bestemt å utarbeide skriftlige instruksjer for pedell og diakoner, og allerede 1 uke senere ble det i et møte med forstander og eldste fastsatt instruksjer.

For å gi ytterligere bidrag til et tidsbilde, så siteres en smakebit av en instruks: *“Pedellen har at åbne kirken i betimelig tid så ofte der afholdes noget møde ugedage såvel som helligdage, og når der behøves tænde og slukke gasblussene i rette tid og på den måde, at der ikke foregår nogen unyttig spilde. Ligesom oppvarmingen om vinteren bør begynde så ibetids at huset kan indeholde passelig varme ved mødernes begyndelse”.*

Menigheten ble i 1883 delt i 2 distrikter, bestyrt av 1 eldste og 1 diakon. Byen på den tid var selve kvadraturen, og noe på Lund. Grenselinjen ble Gyldenløvesgate, - og Lund ble knyttet opp til den sydlige kvadratur.

Det første tiltak for å arbeide for ytremisjonen kom i 1891 da det ble nedsatt en misjonskomite bestående av 3 menn og 2 kvinner. Denne komite foreslo nokså umiddelbart at menighetens kvinneforening som ble stiftet i 1882 også skulle arbeide for Ytremisjonen. Fordelingsnøkkel for de innkomne midler ble da fastlagt. I 1891 ga dette kr. 200,- til misjonen, mens kr. 875,- ble brukt til utgifter ved kirken.

Med Findrengs komme til Kristiansand fikk menigheten en ny blomstringstid. Den opplevde vekkelse både i 1884, 1896 og 1908, men det var særlig den i 1896 som ble omtalt. Helt fra nyttår det året hadde det vært stor tilstrømming til de spesielle ungdomsmøter som ble arrangert, men det var Fastelavnssøndagen at gjennombruddet kom. Til festen om kvelden var kirken igjen fullsatt, og hovedsakelig av ungdom. Midt under festen brøt så vekkelsen ut. Hele benkerader av ungdom falt plutselig på kne og begynte å rope til Gud om frelse. Vekkelsen grep om seg, det var møter hver kveld, og dette varte ut over hele vinteren og våren.

Som et resultat av denne vekkelsen ble det i mai samme år valgt en komite til å vurdere dannelsen av en egen ungdomsforening. Denne ble raskt etablert, og regler fastsatt. Ved årets utgang hadde nesten 300 personer meldt seg inn i foreningen. Dette

var et oppsiktsvekkende høyt tall, for menigheten opererte med 258 medlemmer i fullt medlemsskap på samme tid. Det viser at for mange var ungdomsforeningen et alternativ til menigheten. Mange aktive og sentrale personer i ungdomsforeningen ble aldri medlem av menigheten.

Av menighetens årsberetninger kan vi se at forstander Findreng holdt et høyt tempo. Den første protokollerte årsberetning er fra 1896, - altså det året da menigheten opplevde den vekkelsen som er nevnt ovenfor. I beretningen skriver Findreng at *“ettersom året 1896 har vært et minneverdig år for menigheten i dens virksomhet, ved den rike velsignelse fra Herren både innad og utad, så antar jeg at det vil være i sin orden ved en kortfattet beretning å minnes hva året har bragt med seg, forat vi påny kan vekkes til takknemlighet mot Herren”*. Det året holdt han 363 offentlige møter i byen og landdistriktene. Neste år er notert 339 oppbyggelsesmøter samt 519 hus- og sykebesøk. I tillegg til dette har han ført protokollen for eldsteråd/ menighet og for kvinneforeningen. På toppen av dette ble han også valgt til formann i ungdomsforeningen, og førte referatprotokollen også her!

Den siste årsberetning i det forrige århundre uttrykker takknemlighet over at det også i det året var noen som hadde tatt imot frelsen. Men det legges ikke skjul på bekymringer. Det hadde vært mindre søkning til ukemøtene, flere medlemmer var sjelden å se, og det var bekymring for gudslivet hos disse. For én families vedkommende har det også vært nødvendig å gå til utelukkelse på grunn av *“forargeligt liv”*.

Høsten 1901 vedtok menighetsrådet at det skulle foretas en besøksrunde hos medlemmer som ikke lenger var å se i menigheten, og antyde utskrivelse som en mulig konsekvens. Utfallet av dette er ikke kjent.

Det kunne være delte meninger om hva kirken kunne brukes til. Dette går tydelig frem av et forslag fra ett av menighetens medlemmer. Her heter det nemlig: *“Kirken må ikke brukes til thotalafholdsforedrag, ei heller tilstedes forevisning af lysbilleder”*. I menighetsrådets innstilling til menighetsmøtet går det frem at det var et noe forskjellig syn på dette med avholdssaken, og det anbefales derfor at det ikke averteres slike møter uten etter beslutning i menigheten. Dette ble også vedtatt, mot to stemmer. Synet endret seg imidlertid etter hvert, slik at man senere var aktivt med og arbeidet for avholdssaken. Når det gjelder lysbildefremvisning kunne ikke menighetsrådet tenke seg å bestemt nekte dette, men ville heller at det i hvert enkelt tilfelle skulle overlates til menigheten å bestemme. Menighetsmøtet sluttet enstemmig opp om det.

I årsberetningen for 1902 sies det om kirkebesøket at det har vært atskillig mindre mot slutten av året. Den egentlige grunn lå nærmest i at Indremisjonen hadde fått stadig nye krefter, byen hadde fått en ny stiftsprost, *“medens vi kun har bare havt det kjente gamle, som nu snart nogen hver kan udenad. Vækkelsen i bedehuset tør vel ogsaa have gjort sit til at folket har ligesom vendt sig mer dit”*. Det er forstander Findreng som selv førte dette i pennen, og vi kan nok mer enn ane litt mismot. I neste årsberetning nevnes også det samme forhold med varierende fremmøte søndag formiddag. Når Stiftsprosten talte i byen, og/eller Schjelderup i Oddernes, var det merkbart.

Forstanderen slet endel med dårlig helse, og i en protokoll på denne tid heter det at da Findrengs helbred i den senere tid har vært mindre god, finner man det ikke tilrådelig at han stiller til valg som presbyterieformann.

Menighetstur til Iveland i 1910, med Setesdalsbanen, tildels i godsvogner

I årsberetningen for 1910 påpeker Findreng et stort arbeidspress, og at han trenger hjelp, - eventuelt avlastning for religionsskolen. Menigheten vedtok å kalle en evangelist for 8 mndr, - foreløpig for ett år, og sendte kall til Joh. Sandvand om forkynneroppgaven, som også innbefattet å undervise i religionsskolen. Han svarte ja til kallet, noe som betydde en svært god avlastning. Han ble etter hvert ansatt i helårlig virke, men sluttet imidlertid i 1916 da han fikk forstanderkall fra Tveit Frikirke.

Det hendte at meningsbrytninger i menigheten nødvendiggjorde behandling både i eldsteråd og i menighetsmøte. Helt fra sin stiftelse i 1882 hadde menighetens kvinneforening arbeidet for menighetens økonomi, og den årlige basar var hovedinntektskilden. Det var flere i menigheten som ikke hadde sansen for denne måten å skaffe penger på, og saken dukket opp med jevne mellomrom i referatprotokollen. I 1912 ble det i et menighetsmøte satt en sluttstrek for den virksomheten. *"Istedetfor basar legger ethvert menighetslem tilside hver første dag i uken, hvad man faar naade eller lykke til. Denne innsamling leveres ved hver offerdag til menighetskassen, hvilke som regel bør avholdes to ganger om aaret, - vaar og høst"*.

Noe senere ble det vedtatt å gå til anskaffelse av 125 menighetsbøsser til utdeling. Dette forutsatte en fortegnelse over hvem som fikk bøssene, og at det ble avmerket hvem som leverte på offerdagen. Nøklerne skulle beholdes av diakonene. Når det gjelder resultatet av denne nyordningen, så ble det bedre enn forventet. Husbøssene og to offerdager ga noe over kr. 1.700,-. Dette var mer enn den tidligere basarinntekt.

En annen sak som ble ført til protokolls var et brev til eldsterådet om at to av søndagsskolelærerne hadde, eller hadde hatt, sine barn på danseskole. Søndagsskolepersonalet ville ikke til å foreta seg noe uten etter anmodning av

eldsterådet. Det ble bestemt at forstanderen skulle snakke med disse to det gjaldt, og mer vet vi ikke om den saken.

En av de som ble valgt til eldste da menigheten ble stiftet, Hans Petter Larsen, sto i denne gjerning helt til 1915 da han etter søknad ble løst fra oppgaven. Han var en typisk lederskikkelse, og betydde mye for menigheten. Av yrke var han skipsbyggmester, og fra 1904 eneeier av Odderøya Skibsverft som hans far grunnla. Han var en av eierne av Tollbodgt. 66 hvor kirken ble bygd.

En vanskelig sak ble tatt opp i 1917. Det gjaldt et av ungdomsforeningen etablert "Musikkorchester" som skapte uro innen ungdomsforeningen og menigheten. Denne sak er nærmere beskrevet i kapitlet om sang og musikk, men forholdet førte til det dramatiske resultat at et flertall av ungdomsforeningens styre nedla sine verv, og nytt styre ble omgående valgt. Findreng ble påny valgt inn i styret, med flest stemmer, og ble igjen valgt til formann.

De unges forhold til menigheten ble drøftet høsten 1918. Spørsmålet var hva som hindret menighetens troende ungdom i å slutte seg til menigheten med et forpliktende medlemsskap. Eldsterådet pekte på forskjellige momenter. Det kunne være enkeltmedlemmers negative omtale av menigheten, og kritikk av denne. Det kunne også være et inntrykk av at forutsetningene var såpass at de unge følte seg uverdige til å komme med, *"og endelig de unges mindre dype erkjennelse av Bibelens sandheter, baade om kristenlivet i sin almindelighet og det bibelske menighetsliv i særdeleshed"*. Det ble også drøftet mulige tiltak for å rette på dette, men ingen tiltak ble iverksatt.

Praksis med bruk av felleskalk ved nattverden ble tatt opp av diakonene i 1920, med forslag om å gå over til særkalker. Eldsterådet pekte på at et slikt forslag ikke bare berørte den enkelte menighet, men hele kirkesamfunnet. Det ble besluttet å forelegge saken for presbyteriestyret og synodestyret for en avklaring. I sitt svar pekte presbyteriestyret på at Jesus ved innstiftelsen benyttet ett brød og én kalk nettopp for å belyse den inderlige forening mellom ham og de troende. Bruken av særkalker ville svekke denne oppfatning, og bortta en del av velsignelsen. Synodestyret viste til skriftsteder hos evangelistene hvor det hele tiden snakkes om én kalk, og at hvis Jesus hadde villet benytte særkalker, så hadde det sikkert latt seg ordne. Og det kan ikke tenkes at Han som innstiftet et nådemåltid av blivende varighet, og som visste at millioner av hans venner ville nyte dette, skulle overse den hygieniske side og utsette sin menighet for sykdom og død påført i en slik sammenheng. Av hensyn til godt broderskap syntes synodestyret at alle menigheter burde ha samme praksis. Disse svar ble forelagt menigheten, som med et lite flertall vedtok å fortsette med felleskalk. Dette lot seg gjøre frem til januar 1924 da det kom pålegg fra stadsfysikus Langfeldt om at ordningen måtte opphøre. Fra da av har særkalker vært brukt i Kristiansand. Hvert medlem fikk sitt eget beger som ble tatt med hjemmefra. I 1936 gikk det imidlertid ut en henstilling til menigheten om å levere inn sine nattverdbegere slik at disse kunne bli oppbevart i kirken. Diakonene ville sørge for utdeling og rengjøring. Samme år gikk presbyteriestyret inn for at menighetene kunne stilles fritt med hensyn til felleskalk.

Findrengs helse var ikke blitt bedre, og han hadde av den grunn flere sykmeldinger. Han hadde tydelig et stort arbeidspress, og sparte seg aldri. De avlastninger som ble etablert ved å kalle hjelpepredikanter ble aldri av lang varighet. I mange tilfeller fikk disse forstanderkall annet sted fra.

Den 30. oktober 1923 mottok eldsterådet oppsigelse fra den da 76 år gamle Findreng. Etter grundige overveielser var han kommet til at det var riktig å be seg løst fra forstandergjeringen. Som grunn for dette oppga han *“den med min alder forbundne dårlige hørsel gjør mig uskikket til fortsat å lede menighetsmøter og læse med børnene til kundskapsprøve”*. Videre ga han uttrykk for at det falt ham tyngre enn før å lede menigheten, og at han ikke ønsket å fortsette så lenge at det skulle bli problemer. Og hvis menigheten ønsket en yngre forstander, så ville han ha forståelse for det.

På denne tid var evangelist Carl Birkenes i tjeneste i menigheten, og eldsterådet innstilte på å kalle ham som ny forstander. Ved behandlingen i menighetsmøtet ble imidlertid saken utsatt. Det var klart flertall for å be om en innstilling på 3 personer. I februar 1924 ble saken behandlet påny, med følgende innstilling:

1. Evangelist Carl Birkenes
2. Forstander Olaf Vatne
3. Forstander K. Andersen

Resultatet av voteringen ga i underkant av de forutsatte 2/3 flertall for Birkenes, og det måtte foretas ny avstemming. Birkenes fikk da i overkant av 2/3 av stemmene, og dermed var kallet klart.

Findreng var dermed løst fra forstandergjeringen, men han fortsatte å delta i menighetsarbeidet i den grad kreftene tillot det. Menigheten viste sin takknemlighet ved å bevilge ham full lønn så lenge han levde. Den 19. mars 1934 sovnet han inn. Det var en mengde mennesker som fulgte hans bære til graven, og blant den store skare var også byens borgermester og Agder biskop.

Fra Frikirkens 75-årshistorie tar vi gjerne med en omtale av Findreng: *“Det er få som har betydd så mye for Frikirken som Findreng. Han var en fint dannet, harmonisk og taktfull personlighet, en dyktig sjelesørger, en nidkjær sjelevinner og en varm, evangelisk forkynner.*

Og han var en leder. Det viste seg i menigheten, og det viste seg enn mer gjennom de mange år han sto i første linje i samfunnets ledelse. I hele 25 år var han formann eller nestformann i presbyterium og synode, - første gang da han i 1887 avløste Wettergreen, og siste gang - som synodens nestformann - i 1918”.

En ny epoke - med Carl Birkenes som forstander

Det var en aktiv og velorganisert menighet som forstander **Carl Birkenes** kunne overta ledelsen av. Han hadde på mange måter et bedre utgangspunkt enn sin forgjenger. Et betydelig nybrottsarbeid var utført, dattermenigheter var blitt etablert, og det tidligere store virkeområdet var dermed blitt geografisk begrenset i stor grad.

Virksomheten ble til gjengjeld trappet opp i det mer nære distrikt. Det året forstanderskiftet fant sted var det blitt noe mer virksomhet i Vågsbygd. Der opplevde man vekkelse, og nye medlemmer ble lagt til menigheten. Året etter meldes det at virksomheten i menigheten gikk i de samme spor, at flere var blitt frelst, men at det ikke hadde vært noen egentlig vekkelse. Dette gikk gjerne igjen i flere av årsberetningene. Det var syndenød som mest nevnes som årsak til omvendelse.

Bønnemøter var vanlig i forbindelse med avslutning av møtene, og ikke minst ved festene. Praksis var å bøye kne ved benkene.

De første årene hadde Birkenes god hjelp av Findreng, men dette avtok etter hvert som tiden gikk. Både menigheten og ungdomsforeningen hadde nok sine aksjonsuker, men likevel ble belastningen stor for Birkenes. Han ble tappet for krefter, og i 1931 ser han seg nødt til å si opp sin stilling. Hans ektefelles svake helse var vel også medvirkende. Oppsigelsen ble behandlet i menighetsmøte, og det resulterte i en enstemmig henstilling til Birkenes om å trekke oppsigelsen tilbake. Han bøyde seg for dette. Det fremgår imidlertid ikke av protokollene hva som umiddelbart og konkret ble gjort for å lette situasjonen. En større bruk av gjestepredikanter synes å ha vært et virkemiddel. Først i 1937 får han avløsning for religionsskolen.

Birkenes var svært etterspurt som forkynner, og det var ikke mulig å etterkomme alt. Selv syntes han at det ble for liten tid til å virke i distriktene, men årsberetningene bærer bud om et utstrakt virke hvor også gjestende predikanter tok sin del.

Krigsutbruddet betød nye utfordringer. Kravet om avblending av lys måtte imøtekommes. Det var mørkt å ferdes ute på kveldstid, og dette gikk ut over oppslutningen om kveldsmøtene. Våkenattsgudstjenesten i 1940 ble avlyst, men det er mulig at det like gjerne skyldtes en epidemi av munn- og klovsyke. Mange skoler var rekvirert av okkupantene, og Skoleinspektøren henvendte seg til menigheten med spørsmål om å få leie lillesalen til lokale for folkeskolen, og menighetsrådet svarte positivt på forespørselen. Noe senere kom det henvendelse fra Luftvernssjefen om behov for tilfluktsrom for Øvingsskolen, men det var ikke aktuelt å bygge ut noe slikt i tilknytning til kirken.

Om et menighetsmøte i 1943 fortelles at dette ble avsluttet med et bønnemøte på kne, hvor man særlig ba for katekumen Paul Andersen som var sendt til fangenskap i Tyskland.

Etter hvert ble det problematisk å skaffe brensel til kirken, og i noen grad ble kveldsmøter sløyfet. De tre korene i menigheten ønsket å benytte selve kirkesalen til øvelser fra 1944, og dette ble godkjent mot at de selv skaffet brensel. På grunn

av matrasjonering ble det etter hvert ikke mulig ved fester å ha bevertning på vanlig måte. Niste måtte tas med!

I årsberetningen for 1945 skriver Birkenes at de har hatt gleden av å oppleve en vekkelse blant de uomvendte, og fornyelse blant de troende. Også året etter uttrykkes glede, da over at hele menighetsarbeidet er i vekst.

For å avlaste forstanderen ble det i 1948 valgt en egen komite for møter i distriktene, og dette arbeid kom da i mer faste former.

Det var et generelt problem i kirkesamfunnet at antall katekumener økte sterkt, og slik var det også i Kristiansand. Et vedtak i presbyteriemøte påla eldsteråd og menighet å påvirke troende ungdom til å slutte seg til menigheten. I den forbindelse ble det på begynnelsen av 50-tallet holdt en rekke fester med innbydelse til denne målgruppen. I 3-årsperioden 1951/53 gikk antall medlemmer i fullt medlemsskap opp med netto 50 personer, - til 619.

Forstander Birkenes fylte 70 år den 5. mars 1953, og han ønsket å fratre ved utgangen av året. Menigheten vedtok som en midlertidig ordning å kalle den da 65 år gamle Johan Sandvand som ansvarlig forstander for inntil 12 mndr., mens det ble arbeidet videre med kall av ny forstander. Sandvands periode ble imidlertid forlenget flere ganger, men ved årsskiftet 1955/56 ble det klart at Ole Modalsli tok imot kall fra menigheten. Han måtte imidlertid vente med å tiltre inntil en påbegynt forstanderbolig sto ferdig høsten 1956. Joh. Sandvand fortsatte som ansvarlig forstander inntil det skjedde.

Forstander Carl Birkenes sto som forstander for menigheten i nesten 30 år, i tillegg til en forutgående periode som hjelpepredikant. Også Birkenes ble i likhet med Findreng benyttet av kirkesamfunnet på presbyterie- og synodeplan.

Modalsli kommer til menigheten

Ole Modalsli er predikantsønn. 15 år gammel tok han et bevisst kristent standpunkt, og det ble teologien som ble hans interessefelt. I 1937 var han ferdig utdannet teolog. Samme år gikk han inn i Frikirken, og virket som evangelist til han ble innsatt som forstander i Bergen menighet 21. august 1938. Her var han til 1946 da han ble kalt til hovedlærer, og senere forstander, for Frikirkens Bibelskole på Bjørnegård utenfor Oslo. 10 år senere ventet altså andre oppgaver på ham i Kristiansand.

Det var glade ansikter og varme smil som møtte ham da han ble ønsket velkommen under formiddagsmøtet 2. september 1956. Presbyterieformann Trygve Foss Johnsen foretok den høytidelige innsettelse.

Da Modalsli fikk ordet for å fortelle litt om seg selv, fortalte han også at foreldrene hadde tenkt at han skulle studere medisin. Han skulle nemlig bli en snill lege som skulle besøke fattigfolk uten å ta betaling av dem. Men Gud ville det annerledes. Forkynnerkallet kom straks etter omvendelsen.

Til festen om kvelden var kirken igjen fylt til siste plass. Det var Sandvand som holdt festtalen, og alle korene deltok. Etter en rekke hilsener avsluttet Modalsli

det gilde samvær med å peke på Ham som bar en tornekrans for at vi skulle få bære livets krone.

Forstander Ole Modalsli kom til en menighet som var vel etablert, og hvor det var levende aktivitet på de fleste områder. Oppgaven ble derfor å utvikle og konsolidere, i tillegg til primæroppgaven, - å forkynne.

I den tidsperioden som Modalsli var ansatt, var det særlig én sak som skilte seg ut, nemlig spørsmål om nytt kirkebygg. I 1959 ble det gjort et endelig vedtak om bygging, betinget av at tilstrekkelig egenkapital kunne bli samlet inn.

En annen viktig sak var et forslag fra Synodestyret om stemmerett for kvinner, fremsatt i 1961, dog med begrensning når det gjaldt kall av forstander og eldste, samt læremessige spørsmål. Menighetsmøtet støttet opp om forslaget etter anbefaling av eldsterådet.

Menighetens kasserer Thv. Jærnes fikk avløsning det året, etter hele 44 års tjeneste i det vervet.

Modalslis interesse for teologien var stadig sterk, og i juli 1959 ble han innvilget ett års permisjon for å studere i Tyskland, med stipend fra Norges Almenvitenskapelige Forskningsråd. Han ble imidlertid ikke ferdig innenfor denne tidsramme, og fikk ytterligere permisjon. Først høsten 1961 var han tilbake i menigheten. Hans svigerfar, forstander Sigv. Engeset, ble kalt til å vikarere fra 1. januar 1960, og det var en meget god løsning. Det gikk imidlertid ikke lang tid før Modalsli fikk henvendelse fra Menighetsfakultetet angående en stilling som fakultetslektor, og i mars 1962 ble menigheten gjort kjent med hans oppsigelse.

Det ble arrangert en avskjedsfest for forstander Modalsli med familie 9. september 1962.

Einar Smedsrud overtar

Heldigvis tok det ikke lang tid før menigheten kom i ordnede forhold igjen. **Einar Smedsrud**, som da var forstander i Fredrikstad, ble kalt. Han tok imot kallet, og kunne overta allerede 1. oktober 1962. Den nye forstander var egentlig kristiansander, født her 11. januar 1915, og gikk på menighetens søndagsskole. Men det var i Trondheim han vokste opp. I 18-årsalderen ble han omvendt, og studerte senere 4 år ved Menighetsfakultetet. Han fikk sitt kirkelige gjennombrudd i 1940, avsluttet da sitt teologiske studium, begynte som evangelist i Frikirken, og ble senere forstander. Han hadde betjent flere menigheter før han overtok i Kristiansand.

Smedsrud falt godt inn i det etablerte miljøet, og engasjerte seg sterkt i virksomheten. Det utviklet seg et tettere samarbeid mellom eldsteråd og det etablerte ungdomsarbeid. I den forbindelse ble det opprettet et ungdomsråd og et barneråd, med representant fra eldsterådet.

Et annet tiltak som ble iverksatt var eldreturer, den første slike var i 1963. Samme år ble det bestemt å legge ned menighetens tirsdagsmøte, og heller ta ansvar for torsdagsmøtet annenhver uke, det som ungdomsforeningen hadde stått for alene.

Nytt kirkebygg var imidlertid den alt overskyggende saken. I mai 1964 ble det fra menighetens side gitt endelig klarsignal for bygging, og dermed ble det en periode hvor menigheten sto uten lokale. Dette ble ordnet ved at Bedehuset ble leiet for søndag formiddag, og den gamle lærerskolen i Elvegaten ble stilt til disposisjon for resten av virksomheten, - eiet av kommunen, og utleid gratis. Her gikk virksomheten sin gang, og her fikk man oppleve vekkelse blant de unge. Det ble en rik tid for menigheten.

Mer om byggeprosjektet finnes under kapitlet Bygninger.

Søndag 30. januar 1966 kunne menigheten flytte inn i sin nye kirke, og det ble en festdag. Omkring 900 personer var tilstede både på formiddag og kveld. Selve vigslingen av huset ble foretatt på formiddagen av synodeformann Jens Lund Andersen. Mannskoret og et orkester deltok ved denne høytidelighet. På festen om kvelden var det en rekke hilsningstaler, og mye sang og musikk av Blandetkoret, Musikkoret, mannskvartert, og et stort felleskor med ca. 250 sangere. Her var også Mannskoret, Juniorkoret og orkesteret med. Tekstilkunstneren Else Marie Jakobsen redegjorde for bakgrunnen for sitt arbeide med teppet på fondveggen, og symbolikken i dette. Teppet var en anonym gave.

Det gikk ikke lang tid før representanter fra hele kirkesamfunnet fikk anledning til å bese kirken. Menigheten hadde nemlig invitert Synodemøtet 1966 til byen, og det ble en ny stormønstring. En av de sakene som var oppe til behandling var kvinners stemmerett, etter et forslag fremsatt av Bergen Menighet. Synodestyret anbefalte en ny utredning, hvilket ble vedtatt. Ved neste synodemøte ble det så gjort positivt vedtak om kvinners stemmerett.

Frikirkens Ytremisjon feiret sitt 50-årsjubileum i 1966, og dette ble en integrert del av synodemøtet. På søndag formiddag var det misjonærinnvielse av Arne og Reidun Jørgensen, og det ble en stor jubileumsfest på kvelden.

Utpostvirket i Randesund økte på, med de stedlige medlemmer som pådrivere. Lokaler ble leiet på Vardåsen skole. Behovet for en hjelpeforstander ble drøftet flere ganger, og i 1973 ble Ansgar Mørland kalt til menigheten, med et spesielt ansvar for Randesund. Han tiltrådte 1. januar 1974. Samme år ble det valgt byggekomite og finanskomite for kirkebygg i Randesund.

Men det året ble det også til at forstander Einar Smedsrud sa opp sin stilling. Han hadde fått kall fra Brunlanes, og følte at det var rett også overfor menigheten å sette strek etter 13 år. Han ble ut mai måned i 1975 for å kunne fullføre undervisningen med konfirmantene.

Det ble holdt en verdig avskjedsfest for Einar og Marta Smedsrud da tjenesten var omme, og det vanket mange gode ord. Fra eldsterådet ble det takket for et godt samarbeid, og fra de unge ble det takket for bestemt vennlighet, autoritet, glimt i øyet, og for at han så ofte tok de unges parti.

Fra Smedsruks tidsepoke kan også nevnes at det første månedlige husmøtetreff ble arrangert i 1971, og at speiderarbeidet startet i 1974.

Med Sverre Jølstad ved roret

Det tok ikke lang tid før menigheten tok en beslutning om å kalle **Sverre Jølstad** som ny forstander. Om hans bakgrunn kan sies at han er født i Oslo, og vokste opp i en frikirkemenighet der. Han ble utdannet ved Menighetsfakultetet, og ble først landsungdomssekretær i Frikirken, før han ble forstander i Ørsta, og senere i Lillesand hvor han bare hadde vært en kort tid før kallet fra Kristiansand kom. Han og familien ble ønsket velkommen til menigheten ved en høytidelige innsettelse i september 1975.

Jølstad kom til en menighet som bokstavelig talt holdt på med menighetsbyggende arbeid. Etter bare 4 uker fikk han være med på grunnstensnedleggelse for kirkebygg i Randesund, og dette var starten på en uvanlig sterk satsningsperiode for menigheten. Bygging av forstanderbolig i Randesund fulgte hakk i hel, og denne ble ferdig før selve kirken. Denne ble innviet 2. pinsedag i 1977, og 6. november samme år var det TV-overføring av gudstjenesten. Her talte Sverre Jølstad, mens Juniorkoret og Turid Berglihn deltok med sang.

Før året var omme, ble Randesund skilt ut som egen menighet. Hjelpesforstander Ansgar Mørland ble forstander for den nye menighet, og sa dermed opp i Kristiansand.

Jubileumsfeiring

Menigheten feiret sitt 100-årsjubileum i 1977 på en verdig måte. Jubileumsuken ble innledet søndag 18. september med en gudstjeneste der synodeformann Jens Lund Andersen talte, og hvor det var sang av Blandetkoret og Jan Sødal. På ettermiddagen var det et opplegg for hele familien, hvor alle avdelinger for barn, søndagsskolen, speiderne med flere, deltok med representanter og bannere i et opptog i midtgangen. Jentekoret sang, og det var innslag i tidsriktig utstyr fra 1877.

Gjennom uka var det flere arrangementer, og på fredag var kirken mer enn fullsatt til en stor jubileumsfest. Her deltok Ole Modalsli som hovedtaler. Sverre Jølstad ga historiske streif tilbake til menighetens første tid, og ellers deltok Einar Smedsrud og synodeformannen. Det var som seg hør og bør en rekke hilsningstaler, bl.a. fra byens ordfører. Et stort orkester deltok, foruten Musikkoret og Sverre Moe. Lørdagskvelden var det ungdommens tur til å markere jubileet. Også her deltok Ole Modalsli, og det ble rikelig med sang av Juniorkoret, Rolf Listrøm og Sverre Moe.

Så kom søndagen, med gudstjeneste hvor Sverre Jølstad talte, og Rolf Listrøm og Mannskvartetten sørget for det sanglige.

Søndag kveld ble jubileumsuka avsluttet med en stor konsert. Allerede en halv time før det annonserte tidspunkt var kirken fullsatt, og man måtte ta i bruk underetasjen, vestibyen og alt som var av sitteplasser. Samtlige av menighetens kor deltok, i tillegg til et stort orkester. Til slutt stilte det store felleskoret opp, med solistene Turid Berglihn, Sverre Moe og Kjell Pedersen. Det ble med dette satt et verdig punktum for "denne stormønstring i Frikirkens flaggskip" som redaktør Andreas H. Holm uttrykte det i Budbæreren.

Nye utfordringer

Det var ingen grunn til å hvile på laurbærene. Det meldte seg snart en rekke ting å ta stilling til på investeringssektoren. I ett og samme møte våren 1978 drøftet menighetsrådet hva man burde og kunne gjøre med at Tollbodgt. 62a var lagt ut for salg, videre at det var fremme forslag om nytt orgel, det ble drøftet å anskaffe et bedre høytaleranlegg, behovet for en omfattende ombygging av kjøkkenet, samt kjøp av tomt til et mulig menighetssenter i Vågsbygd. Noen av disse sakene er mer utførlig omtalt i kapitlet om bygninger.

Selv om ansvaret for virksomheten i Randesund nå lå hos andre, så var det andre utfordringer som ventet, og ny hjelpeforstander ble kalt. Dette ble Alf Petter Hammersmark, som spesielt skulle satse på ungdomssektoren, men også støtte opp under den stadig voksende aktivitet i bydelen Vågsbygd. Han var på det tidspunkt hjelpeforstander i Oslo Østre, og hadde tidligere gjort feltpresttjeneste på Kjevik. Sammen med sin familie flyttet han inn i menighetens bolig i Vågsbygd.

Jølstads hjertelag for de ensomme førte til at han arrangerte et selskap på julaften i kirken, for slike som ellers ville ha vært alene. Sammen med familien tilbragte de julekvelden i 1979 i kirken sammen med ca. 80 gjester, og det ble et vellykket arrangement som ble gjentatt i flere år.

Som vi har vært inne på tidligere gjorde menigheten i 1912 et vedtak om at det ikke skulle arrangeres basarer. Spørsmålet meldte seg påny i 1980 da en gruppe av menighetens kvinner ønsket å avholde en misjonsmesse, med utlodning og salg. Dette ble drøftet i menigheten, med stort engasjement. Det var mange som var betenkt, men 44 stemte ja, 37 nei, og 4 blankt. Messen ble arrangert, og den ble såpass vellykket at det ved ny behandling ble et klart flertall for at denne arbeidsform kunne benyttes videre.

Ting skjedde hurtig i disse årene. Det ble tatt kontakt med Songdalen Kommune om mulighet for en tomt til et eventuelt kirkebygg, og der var man positive til tanken. Etter en del måneder kom det et konkret spørsmål fra kommunen om Frikirken kunne tenke seg å gå inn i Kulia-området (Nodelandsheia) med kristen virksomhet, eventuelt med tanke på senere kirkebygg. Eldsterådet og medlemmene i Songdalen gledet seg over dette, og ga en positiv tilbakemelding. Det var flere drøftinger i 1984 mellom eldsterådet og Greipstad Menighetsråd om hvordan dette kunne innpasses. Det ble også drøftet et felles kirkebygg, men konklusjonen fra begge sider var at det måtte bli egne bygg, men med et godt samarbeid. Da det så kom tilbud om tomt, møttes eldsterådene fra Vennesla og Kristiansand for å drøfte et felles løft for Songdalen.

Menighetens behov for arbeidskraft var blitt noe avhjulpet fra og med høsten 1977 da Signe Reinhardsen begynte som kontorhjelper, en tjeneste som flere frivillige gjennom årene har skiftet på. Likevel var det et stadig press på forstanderen. Det ble ikke mindre da han i 1983 ble valgt til synodeformann, noe som la beslag på en halv stilling. I 1984 ble det bestemt å utvide staben med ytterligere en pastor, og menigheten vedtok å kalle Oddvar Sjøvik (38) til å stå sammen med Jølstad i arbeidet, i tillegg til Alf Petter Hammersmark som ble mer og mer engasjert i virksomheten i Vågsbygd. Sjøvik ble innsatt i stillingen 2. september 1984.

Oddvar Søvik tar imot kall

Søvik kom fra stillingen som evangeliseringssekretær i Indremisjonen, og hadde i tillegg bakgrunn fra Skolelagsbevegelsen. Menigheten ønsket en sterkere satsing på evangelisering, og det ble holdt en rekke kurs om dette emnet. Bibeltimer sto også sterkt, og mange vil huske hans første bibeltimer om de tre troens artikler. Hans lille formel for et rikere menighetsliv var konkret forkynnelse, omsorgsfullt fellesskap, levende bønneliv og omsorg for de ufrelste.

Menigheten i Vågsbygd ble konstituert i mars 1986, og Alf Petter Hammersmark fulgte med dit som pastor. Oppgavene syntes ikke å bli færre av den grunn. Sverre Jølstad var fremdeles synodeformann, og avlastningsbehov var fremdeles tilstede. I tiden 1986 til 1988 var Asbjørn Stavenes ansatt som ungdomspastor for å følge opp og videreutvikle det viktige arbeidet blant de unge. Han hadde sin bakgrunn i Ungdom i Oppdrag.

Virksomheten i Songdalen krevde sitt, og det var mange uløste oppgaver igjen i modernemenigheten. Diakoni var ett område, og det ble vurdert å ansette lønnet diakon. Dette ble imidlertid ikke prioritert, og diakoniutvalget fikk ansvar for å utvide tjenesten ved frivillige krefter.

Personalbehovet frem mot 1995 kom på dagsorden i 1990, og lønnet organist lå nærmest til å bli en løsning. De administrative oppgaver tok mye tid og krefter, og et administrasjonsråd kom også på ønskelista.

I 1990 ønsket eldsterådet å bryte en tradisjon. Helt fra menigheten ble etablert hadde det vært praksis at hele eldsterådet satt sammen med forstanderen ved nattverdbordet. Antrekket var mørk dress. Eldsterådets medlemmer følte at dette var en kunstig ordning, og ba om å bli fritatt for å sitte slik på utstilling. Dette ble forelagt i menighetsmøte, hvor meningene var delte, men det ble vist forståelse for saken. At eldstebrødre i stedet kunne medvirke i selve den praktiske utdeling sammen med diakonene ble oppfattet som positivt.

Våren 1991 søkte Sverre Jølstad om studiepermisjon for ett år, men like etter mottok menigheten hans oppsigelse. Etter studieåret ville nemlig han og hans Solveig reise ut som misjonærer, ved å gjøre tjeneste som husforeldre på den nye norske skolen i Kobe.

Birger Hammersmark ble engasjert som vikar, og han ble i denne stilling til 30. juni 1994.

Eldsterådet drøftet bemanningen etter at Jølstad sluttet, og anså gruppen unge voksne som å være det naturlige satsningsområde. Misjonær Arnt Sigurd Sollie som var på hjemmeopphold var en aktuell kandidat, og han ble kalt til å virke som menighetsarbeider (senere pastor) i 18 mndr. fra 1. jan. 1993, i halv stilling. En ny periode i Japan ventet ham da.

I god tid før dette ble det arbeidet med kall av en ungdomsarbeider, og et konkret kall ble sendt, - men med negativt utfall. Eldsterådet drøftet i stedet en pastor 2-stilling, og lyste denne ut. Ved søknadsfristens utløp i mars 1994 hadde det bare meldt seg to søkere. Samtidig ble det klart at familien Sollie ikke fikk anledning til å reise

til Japan igjen. Dermed ble **Arnt Sigurd Sollie** å betrakte som søker, og eldsterådet vurderte det slik at det var han som best kunne dekke menighetens behov. I menighetsmøte 27. april 1994 sluttet menigheten fullt opp om denne oppfatning, og ansatte ham som pastor fra 1. juli samme år.

Kirkeasyl

Onsdag 15. september 1993, mens kveldsnattverden ennå pågikk, banket det på kirkedøren. Utenfor sto et foreldrepar med fire barn i alderen 2 til 17 år, - den muslimske familien Grisevic fra et serbiskdominert område i Montenegro. De hadde et lengre opphold i Sverige bak seg, og fått avslag på oppholdssøknad der. De var kommet til Norge, og hadde fått avslag også her. Nå håpet de at deres advokat ville nå frem med anke under henvisning til en antatt saksbehandlingsfeil. I hjemlandet hadde mannen vært politisk aktiv, og familien fryktet fremtiden.

På forhånd hadde eldsteråd og diakonrådet drøftet hvordan de skulle forholde seg hvis den situasjon skulle oppstå at noen søkte kirkeasyl, og hadde gjort et prinsipielt flertallsvedtak om å gi beskyttelse. Familien ble så installert i det tidligere pastorkontor (nå Møterommet), under meget kummerlige forhold. Seks personer på ett rom, med bare små vinduer høyt oppe på veggen.

Det var naturlig nok delte meninger i menigheten om å gi slik beskyttelse til personer som hadde fått avslag på sin oppholdssøknad. Saken ble drøftet i menighetsmøte 10. november, samme dag som familien var i gang med å flytte, og det ble gjort vedtak om at man ikke skulle gi slik form for asyl.

I september 1996 forelå det oppsigelse fra Oddvar Søvik, etter at han hadde fått kall fra Bryne Frikirke. Sluttdato ble satt til 30. juni 1997, og menigheten tok avskjed med forstanderparet ved et arrangement på Dvergsnestangen. De hadde da vært i menigheten i 12 år.

Den senere tid, - med Jan Gossner

Det ble omgående arbeidet med kall av en ny forstander, og rett før jul i 1996 ble menigheten forelagt et forslag fra eldsterådet om å kalle **Jan Gossner** (50) til menigheten. Han var da rektor ved Norsk Diakonalhøyskole. Ved tre tidligere anledninger hadde han besøkt menigheten, og var derfor ikke helt ukjent. Menigheten sluttet fullt opp om forslaget. Han ble ansatt fra 1. september 1997, ble innsatt 24. august, og startet med en 4 måneders permisjon for å være gjestelærer i praktisk teologi på Mekane Yesuskirkens presteseminar i Addis Abeba.

Men det skulle ikke gå lang tid før menigheten måtte tåle et nytt tap. I begynnelsen av 1998 forelå oppsigelse fra Arnt Sigurd Sollie. Det hadde nå åpnet seg mulighet for å gjenoppta tjenesten som misjonær i Japan, noe som var hans store kall. Et nytt avskjedsarrangement ble holdt bare ett år etter det forrige.

I mange år hadde menigheten hatt to pastorer, og det var nå naturlig å vurdere

om dette var en fornuftig ordning. Det var klart behov for en styrket innsats på områder som gjaldt administrativ ledelse, ungdom, og diakoni. Det førte i første rekke til at Hilde Arntsen (nå Grøthe) i 1998 ble ansatt som menighetsarbeider for en 12 måneders prosjektperiode, - delt mellom diakoni og ungdomsarbeid. Hun ble deretter ansatt for ytterligere 2 år; stillingen ble da endret til å omfatte administrativ ledelse og diakoni. Senere ble dette omgjort til menighetsarbeider og diakon, i fast stilling.

I 1999 ansatte menigheten Jon Kleveland som sang- og musikkleder etter at organist Gunnhild Solem Accola sa opp sin stilling. Han skulle vise seg å få stor betydning for utviklingen av sang- og musikklivet, men ikke bare det. Han engasjerte seg sterkt også i gudstjenestelivet for øvrig. Sammen med Jan Gossner utviklet han en tilleggsgudstjeneste kalt G2. Navnet og opplegget ble hentet fra Storsalen i Oslo, hvor man allerede i flere år hadde hatt en slik ettermiddagsgudstjeneste. En egen liturgi for denne gudstjenesten ble utviklet av de samme to.

Åpne dører utover, ... åpne hjerter oppover!

Før semesterstart høsten 1999 var eldsterådet samlet på Bortelid. Der fikk de en hilsen som de forsto måtte være fra Herren: *Dere har åpnet dørene utover. Nå må dere åpne hjertene oppover.* Den første setningen ble oppfattet som en bekreftelse på noe som allerede var gjort i menigheten. Det var det forøvrig kommet klare tilbakemeldinger på fra folk som hadde besøkt gudstjenestene. Den andre setningen ble både en innbydelse og en utfordring. Gossner sier det slik: *Gud har mer å gi! Gud har det som vi mangler. Det er stort at Gud innbyr oss til å søke mer hos ham, mer av hans kjærlighet og hans nådegaver.*

Menigheten arbeider videre med å åpne flere dører, for å kunne utfordre stadig nye til å åpne sine hjerter oppover. Samtidig arbeides det konkret med å bevisstgjøre de som har nådegaver innenfor bønn og evangelisering.

Nye mennesker har vanskelig for å finne seg til rette i en forsamling hvis det er liten mulighet til å velge sitteplass. Det kan i verste fall føre til stagnasjon for menigheten. Oppslutningen om den vanlige gudstjenesten var såpass stor at det ble funnet riktig å tilby et alternativ, - et fellesskap med mer variert preg, og en mulighet for de som ønsker å bruke formiddagen på annen måte.

*Var det noen
som snudde i døra?*

I september 1999 ble den første av ovennevnte G2-gudstjenester avholdt, og bortimot 300 mennesker var tilstede. Det var mange nye ansikter å se. Det musikalske er et viktig virkemiddel i gudstjenesten. Nattverd er et fast innslag i disse samværene, og etter at gudstjenesten er over, overtar kafé-gruppa.

I forbindelse med det første arrangementet ble det foretatt en liten undersøkelse som viste at ca. 30% av de som var tilstede ikke var medlemmer av Frikirken.

Året 2001 ble et år da menigheten fikk eksponere seg utad i meget sterk grad, gjennom radio og TV. I tillegg til de faste overføringer av gudstjenester på den lokale Bykanalen, ble menigheten det året ett av NRK's faste steder for overføring på radio. De ble 4 direktesendte gudstjenester med NRK som samarbeidspartner. Den første av disse var en familiegudstjeneste, hvor menigheten for første gang tok i bruk en ny liturgi for slike familiegudstjenester. Tekstene var skrevet av Jan Gossner, og melodiene av Jon Klevealand. NRK har sagt seg veldig godt fornøyd med vår måte å gjennomføre gudstjenestene på.

I tillegg til de nevnte radiooverføringer har det videre i løpet av året vært sendt to korte TV-gudstjenester på NRK, - etter forutgående opptak.

Et nytt lavterskeltilbud fikk menigheten ved ferdigstillelsen av nybygget. Det som i utgangspunktet var tenkt som et menighetslokale for ungdom, ble på slutten av byggeperioden endret til forsøksdrift av en kafé. En nyopprettet stilling som miljøarbeider med ansvar for driften var en forutsetning, og dette fikk en god løsning. Menighetens FriCafé har fått en god start, og skal utvikles videre. Annenhver fredag inviteres det til Genuin Studentkafé, og enkelte av menighetens andre virkegrener ser også med interesse på mulighetene i det nye lokalet.

Et eget bydelsarbeid er satt i gang på Gimlekollen og i området Tinnheia/Vestheiene. Pastor Øyvind Augland er ansatt på deltid i et spesielt 3-årsprosjekt med sikte på å bygge misjonerende cellefelleskap i geografiske områder der menigheten har en del medlemmer og familier.

Menighetens Alphakurs har i flere år vært en åpen dør for mennesker vi ellers ikke ville ha nådd. Tiltaket omtales nærmere i et senere kapittel.

Eldsterådet har i de senere år arbeidet mye med det som heter verdier, oppdrag og visjon for menigheten. I den sammenheng har rådet gjennomgått boken Naturlig Kirkevekst, og har også gjennomført en menighetsundersøkelse, basert på vurderinger fra 30 utplukkede aktive medlemmer. Den gikk ut på å avdekke en "menighetsprofil", hvor det gjaldt å finne ut hvor menigheten er svakest, innenfor 8 definerte kvalitetsområder. Svaret på dette ble "behovsorientert evangelisering". Evangelisering er altså ikke en sterk side, og "behovsorientert" betyr å sette den ikke-kristnes behov og spørsmål i sentrum. Det arbeides med tiltak for å bedre dette området. Vennskap og evangelisering vil være nøkkelord.

Jubileumsåret er preget av takknemlighet og glede, - og av spent forventning!

Eldsterådet i jubileumsåret:

Foran: Jan Gossner, Gunnar Ringøen, formann, (eldste fra 1971) Øivind Augland
Bak: Sigurd Abusdal (1986), Torleif Knudsen (1984), Torleif Haugland (1988)
Per Svein Høyen-Jonassen (1992), Arnstein Aanensen (1996), Jan H. Johnsen (2002),
Arne Jørgensen (2002)

BEMANNING OG ORGANISERING

Selv om antall medlemmer i fullt medlemsskap er omtrent det samme som for 25 år siden, - dette på grunn av planting av nye menigheter, - så er bemanningen blitt betydelig øket. Det forteller at menigheten nå satser vesentlig bredere enn hva som var tilfellet da menigheten feiret sitt forrige jubileum, nemlig de 100 år. Særlig gjelder dette slike lavterskeltilbud som er nevnt i kapitlet foran. Ved jubileet nå har menigheten følgende ansatte:

- Jan Gossner, pastor
- Øivind Augland, pastor i 60% stilling, i et 3-årig prosjekt
- Jon Kleveland, sang- og musikkleder
- Hilde Grøthe, menighetsarbeider og diakon
- Berit Iversen Drivdal, menighetssekretær i 50% stilling
- Øistein Hegén, miljøarbeider/vaktmester
- Håvard Haugland, sivilarbeider/ungdomsarbeider

Fra venstre: Berit Drivdal, Hilde Grøthe, Jan Gossner, Øivind Augland, Håvard Haugland, Øistein Hegén, Jon Kleveland

I tillegg betjenes forkontoret 3 dager i uken, fordelt mellom Ruth Haaverstad, Aslaug Tveite (bildet), og Arne Ringsby.

Menighetens virksomhet er gruppert omkring følgende utvalg:

- Diakoniutvalg	- Sang- og musikkutvalg
- Barneutvalg	- Evangeliseringsutvalg
- Ungdomsutvalg	- Misjonsutvalg

Hvert av utvalgene ledes av en gruppe satt sammen med en leder, en representant fra eldsterådet, og to eller flere personer som kan hentes fra de aktuelle virkegrener. Slike grupper har ansvar for å koordinere, være støttespillere og pådrivere, fange opp mulige problemer, delta ved utarbeidelse av menighetens semesterprogram, med mer.

MEDLEMSVEKST

Ved dannelsen av menigheten i 1877 var det som tidligere nevnt 28 nattverdmedlemmer. Antallet økte imidlertid raskt. Den store kirkelige uro førte til at mange ville ut av statskirken, og Frikirken ble oppfattet som et godt alternativ.

Bare troens bekjennere kunne bli opptatt som medlemmer, - sammen med eventuelle barn. Disse skulle i sin tid gjennomgå en konfirmasjonsundervisning, og forhåpentligvis deretter bli tatt opp som nattverdmedlemmer. Så vel gikk det som kjent ikke med alle, og i 1885 tok presbyteriet opp spørsmål om hvordan man skulle forholde seg til disse når det gjaldt ekteskapsinngåelse og barnedåp. Den gang regnet man nok med at troende mennesker skulle gå inn i det som vi nå kaller fullt medlemsskap, og det spørsmålet som ble reist gjaldt nettopp de som ikke kunne bekjenne troen. Benevnelsen katekumen ble benyttet for den gruppen som valgte å ikke gå inn i fullt medlemsskap, men begrepet var ikke særlig egnet da dette egentlig betegner en person som er under opplæring. I 1885 var man litt inne på å finne et egnet navn på de som etter konfirmasjonsundervisningen (katekumenatet) ikke gikk inn i nattverdfellesskapet, men uten resultat.

Fra 1905 blir benevnelsen "ikke nattverdberettigede" benyttet. Heller ikke dette var noen god løsning, det kunne tvert imot være sterkt misvisende overfor troende medlemmer som ikke var gått inn i fullt medlemsskap. Det er grunn til å tro at mange av disse lot være å gå til nattverd ut fra en naturlig fortolkning av deres medlemsskap. Benevnelsen blir i 1970 endret til "begrenset medlemsskap". Da har man satt skille ved det som har med stemmerett å gjøre, noe som ikke hadde vært mulig før kvinnene fikk slik rett i 1961.

Går vi tilbake til de første årene, så ser vi av protokollene at det på ingen måte var en selvfølge å få komme inn som medlem. Hver og en måtte vurderes. Det foreligger det mange beretninger om. Et par smakebiter kan vi ta med her: I romjula 1883 var det et menighetsmøte hvor det blant annet ble behandlet en søknad om å få bli opptatt i menigheten, alternativt få adgang til nattverden. Forstanderens samtale med søkeren hadde avklart at vedkommende ikke kunne erklære seg enig i den evangelisk lutherske lære. Medlemsskap ble derfor ikke innvilget, og da de fleste menighetsmedlemmer hevdet at opptagelse i menigheten og adgang til nattverden var en og samme sak, ble det heller ikke åpnet for nattverden. Det står for øvrig i protokollen at samtlige stemmeberettigede var tilstede, bortsett fra 7 "hvis grunn for bortblivelse var ubekjent".

Vi tar med et eksempel et par måneder senere, også fra et menighetsmøte: H.G. søkte om opptak. Forstanderen hadde hatt et par samtaler med ham, men H.G. kunne ikke skaffe brødres vitnesbyrd om sitt Gudsforhold. Forstanderen visste at det innen menigheten hersket en viss mistillit til vedkommende, og derfor måtte saken opp for menigheten. H.G. var tilstede i menighetsmøtet, og avla bekjennelse om sin tro og kirkelige overbevisning. Det ble ført samtale med ham, hvorefter han trakk seg tilbake slik at menigheten kunne diskutere saken. Det resulterte i følgende vedtak: "På grunn av mangel på vitnesbyrd fra troende brødre og tildels mistillit innenfor menigheten kan menigheten ikke beslutte seg for opptagelse". Nei, det var ikke alltid så enkelt!

Men medlemstallet økte jevnt. I 1896, hvorfra vi har den første protokollerte årsberetning, opplyses det at 47 nye medlemmer ble tatt opp. Det var i forbindelse med den store vekkelsen, og 20 av disse var menighetens unge. I 1897 kom 33 nye, så 29 nye i 1898, og 21 i 1899. Da var antall medlemmer i fullt medlemsskap blitt 250. Dette var etter at 60 medlemmer var blitt overført til Lillesand og Flekkefjord, som begge var blitt selvstendige menigheter i 1897. Ved menighetsdannelsen i Tveit i 1901 var det 49 medlemmer som fulgte med dit. Antallet i modernemenigheten gikk da ned igjen til 240. Det bygget seg opp igjen, men i 1907 fulgte 74 medlemmer med til den nydannede menigheten i Øvrebø og Hægeland, og så var man nede igjen på 256.

Til et menighetsråd senhøstes i 1901 var det invitert 15 kvinner og menn som alle søkte om å bli tatt opp som medlemmer, og ved denne anledning ble alle ønsket velkommen inn i fellesskapet. Det må likevel presiseres at det var de aller færreste søkere som ble innkalt til samtale med rådet. Normalt var det nok med en samtale med forstanderen, men det var rådet som protokollerte den formelle godkjennelse. Etter hvert sluttet man også med dette.

Det var en uvanlig stor tilvekst av nye medlemmer både i 1909 og 1910 med til sammen 72 nye. Status var da

323 i fullt medlemsskap, 100 i begrenset medlemsskap og 235 barn. Da forstander Birkenes overtok omtrent 14 år senere var tallene

339 i fullt medlemsskap, 211 i begrenset medlemsskap og 246 barn.

I mellomtiden hadde Vennesla etablert seg som egen menighet, - med ca. 50 medlemmer som ble overført fra Kristiansand. Barnetallet har som vi ser vært stort hele denne tiden.

Av ovenstående ser vi at på disse 14 årene var antall medlemmer i begrenset medlemsskap mer enn fordoblet. Hva årsaken kunne være synes nokså klart. Det var mange av menighetens unge som ikke gikk inn i fullt medlemsskap etter konfirmasjonen, samtidig som de i begrenset medlemsskap gjerne ble stående igjen ved etablering av dattermenigheter. At en del av de troende unge også ble stående slik, ble gjenstand for drøfting i eldsterådet i 1918, noe som er nevnt tidligere. For å påvirke menighetens ungdom ble det holdt et eget møte hvor forholdene ble drøftet. Det ser ut for at dette fikk den tilsiktede virkning, for i neste årsberetning (for 1920) ble opplyst at det var opptatt 26 nye medlemmer, hvorav riktignok 6 var innflyttet.

Da Birkenes fratrådte som forstander i 1953 var medlemmer i fullt medlemsskap økt fra 339 til hele 619. Kort tid før han fratrådte ble han av noen av de unge spurt om å holde et foredrag om menigheten. Dette ble gjort, og resultatet ble at en gruppe på 35 unge gikk inn i menigheten.

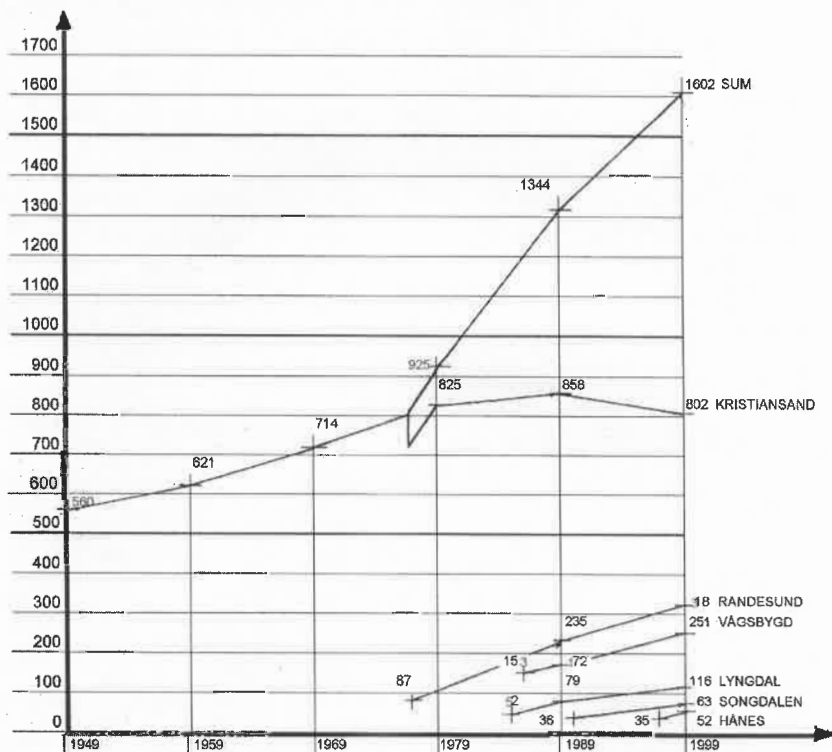
Menigheten opplevde altså en betydelig vekst under Birkenes, men på den annen side ble det ikke plantet nye menigheter i denne perioden.

Medlemsutviklingen hva angår fullt medlemsskap i de siste 50 år fremgår av nedenstående grafiske fremstilling som er utarbeidet av Tor Tønnessen på basis av Frikirkens offisielle tall. Her er også tatt med utviklingen for de dattermenigheter som er plantet i perioden.

Ved inngangen til jubileumsåret var medlemstallene følgende:

827 i fullt medlemsskap, 455 i begrenset medlemsskap, og 270 barn.

KRISTIANSAND FRIKIRKE MED DATTERMENIGHETER **MEDLEMSUTVIKLING 1949 TIL 1999 - FULLT MEDLEMSSKAP**

MENIGHETSPLANTING

Forstander Findreng fikk god inngang mange steder i distriktet, og helt fra Flekkefjord kom det forespørsel om han kunne komme og preke. Der var det flere som ønsket å gå ut av Statskirken. Avstandene var lange, og det var dårlig med reisemuligheter, så det var ikke så lett å oppfylle ønsket fra Flekkefjord. Det var nødvendig å konsentrere virksomheten om de nære landdistriktene rundt Kristiansand. Her ble det etter hvert mange medlemmer av menigheten, og i begynnelsen av 1886 ble det åpnet for at forstanderen kunne benytte 1 uke hver måned til å virke utenbys.

Flokken i Øvrebø og Hægeland vokste raskt, og det ble bestemt at medlemsopptak kunne skje ved møtesamvær på stedet, så man slapp å reise til byen. Øvrebø var også det første stedet som fikk egen eldste. Det ble godkjent at valget kunne skje lokalt, men formelt sett måtte det godkjennes i byen. 27. juni 1887 ble Jens Baardsen Robstad valgt til eldste for Øvrebø.

I 1889 ble det drøftet å organisere landdistriktene som en egen menighet, men dette ble ikke aktuelt. På denne tid var virksomheten økende, og det er nevnt steder som Randøssund, Vågsbygd, Mosby, Øvrebø, Greipstad, Finsland og Tveit, i forbindelse med at evangelist Håvard Røisland besøkte menigheten. Det ble under dette besøket en stor vekkelse i Tveit.

I løpet av 1897 ble det mer reelle planer om menighetsdannelse, hvilket resulterte i menigheter både i Lillesand og Flekkefjord det samme året. Til sammen 60 medlemmer ble da overført fra Kristiansand menighet.

Tveit krets var den neste som søkte om anledning til å skille seg ut som egen menighet, hvilket ble godkjent i menighetsmøte 19. august 1901. Da var det 49 medlemmer som fulgte med dit. Til å begynne med hadde menigheten forstander sammen med Kristiansand, og Findreng betjente Tveit til 1916.

I 1901 ble det også valgt egen eldste for Høvåg og Randesund. Senere ble medlemmene i Høvåg overført til Lillesand menighet, hvor de sto frem til 1933. Da ble det dannet en egen menighet for Høvåg. Etter hvert gikk imidlertid medlemstallet ned. De gamle døde bort, mens de unge flyttet ut. Menigheten ble lagt ned i 1951, og gjenværende medlemmer ble tilbakeført til Lillesand.

Tanke om menighetsdannelse ble av eldsterådet tatt opp med medlemmene i Øvrebø og Hægeland, men det gikk 4 år før dette ble en realitet, nemlig i 1907. Da var det et medlemsantall på 74 som fulgte med dit.

I 1913 ble det fra flokken i Vennesla og i Iveland ytret ønske om å få valgt stedlige eldste, men dette ble stilt i bero, og i stedet ble det henstilt til dem å ordne seg som selvstendige menigheter. Begge steder var det delte meninger om behovet for nettopp det. I Vennesla kunne man forsåvidt tenke seg det, men under forutsetning av at Findreng kunne stå som ansvarlig forstander. Dette var det imidlertid ikke mulig å etterkomme. Engasjementet var meget stort i Vennesla, og medlemmene besluttet å bygge eget kirkehus. Dette var prisberegnet til kr. 6.300,- foruten inventar. Menigheten ga klarsignal for bygging, men ville ikke stille noen økonomisk garanti. Og i 1915 ble det innviet et vakkert og rommelig forsamlingshus. Dette var nærmest gjeldfritt, hvilket skyldtes en anonym gave på kr. 5.000,-!

I desember 1916 ble det menighetsdannelse, - og likevel med Findreng som ansvarlig forstander, mens Joh. Sandvand ble kalt til et 4 måneders virke i startfasen.

Så skulle det gå hele 60 år før neste knoppskyting. Da var det Randesund som sto for tur. Gjennom mange år var det bygget opp en allsidig virksomhet der, ved stort pågangsmot av de stedlige medlemmer. Flokken hadde lenge hatt egne eldste for distriktet. 18. desember i 1977 ble menigheten stiftet, bare noe over et halvt år etter at deres vakre kirkebygg var blitt innviet. Ansgar Mørland ble kalt som forstander for menigheten.

Det hadde i mange år vært et ønske i menighetsflokken i Lyngdal å danne egen menighet, og 10. februar 1981 var storsalen i Lyngdal Bedehus fullsatt til et konstituerende møte. Sverre Jølstad hadde sagt ja til å stå som ansvarlig forstander i starten, og evangelist Arnt Arntsen virket i menigheten den første tiden. Det gikk imidlertid ikke mange månedene før Birger Hammersmark tok imot forstanderkall derfra.

Derpå fulgte Vågsbygd Menighet, som ble konstituert 5. mars 1986. Da hadde det vært et godt utpostvirke der i mange år. Alf Petter Hammersmark, som hadde vært hjelpeforstander i Kristiansand siden 1979, - og med spesielle oppgaver i Vågsbygd, ble menighetens første forstander.

Den neste, - og foreløpig siste dattermenighet ble i Songdalen. Der hadde virksomheten økt på, pågangsmotet var stort i den stedlige lille medlemsflokken, de fleste aldersgrupper hadde fått sine aktivitetstilbud, og det var naturlig å ta skrittet fullt ut med hensyn til menighetsdannelse. Denne fant sted 25. februar 1990, under enkle kår, men med optimistisk stemning. 8 brukte brakker av type Moelven var satt sammen til en interimskirke, og denne gjorde tjeneste til nytt kirkebygg kunne tas i bruk i 1994. Ansgar Mørland ble menighetens første forstander.

VERN OM LÆRE OG LIV (kirketukt)

Menighetsprotokollen for tiden frem mot det forrige århundreskiftet forteller at forstander, eldsteråd og menighet måtte bruke endel krefter på forhold som ikke fungerte på det menneskelige plan, og i forhold til menigheten. I mange tilfeller var det nødvendig å arbeide med saken over tid, og gjerne forsøke med megling. Utelukkelse fra nattverden var et brukt virkemiddel hvis ingen annen løsning fantes, og en slik reaksjonsmåte ble av menigheten opplevd som såpass alvorlig at det i seg selv var med og fremskyndet oppgjør både med Gud og mennesker.

Her skal nevnes noen eksempler på problemforhold som det måtte arbeides med.

Nattverdnekt ble benyttet i en sak på 1890-tallet. Etter et par uker resulterte dette i erkjennelse og anger, - og ny tillatelse til å delta i nattverden. Men noen måneder senere dukket saken opp igjen. Det ble ikke ro omkring den, fordi det kom nye beskyldninger som skapte ny uklarhet, og partene måtte igjen møte for eldsterådet. Det er ført en ganske detaljert protokoll om dette, med forklaringer og innlegg. Det ble ingen forsoning i dette møtet, og det ble bestemt et nytt møte neste dag, da med 2 personer som skulle kunne klargjøre saken ytterligere. Denne gang ble det erkjennelse av skyld, bønn om tilgivelse, og oppgjør.

I et annet tilfelle ble saken behandlet noe enklere. Her gjaldt det et forhold som man mente var til skade for menigheten, og der det ikke var aktuelt med kirketukt da vedkommendes forstand angivelig var svekket. Her ble det utskrivelse.

Noen år senere måtte man behandle en tvist mellom to medlemmer, der oppgraving av en grøft var problemet. Saken hadde vært i den offentlige "forligelsescomisjonen" uten resultat. Forstander og to eldste hadde samtalt med partene, med fire vitner som kunne belyse saken. Dessverre kom det ikke til oppgjør, og det ble nattverdnekt for partene. 10 dager senere innløp det imidlertid et gripende brev til forstanderen, der den ene forteller at motparten kom for å samtale om saken, og at de fikk oppleve en spesiell velsignelse der og da. Saken var dermed å anse som avsluttet. Likevel endte det med at den ene parten ba seg utmeldt av menigheten på et senere tidspunkt, noe som ble tilskrevet hans "antatt sviktende helse".

Går vi frem til 1908/09 er det protokollert flere litt tyngre saker. Detaljene i sakene og behandlingen av dem er beskrevet over atskillige sider. Vi skal ta med litt om disse sakene, for å gi et inntrykk av forholdene.

Den første gjaldt en klage fra et medlem om urettferdig behandling i forbindelse med et utført arbeid, og oppgjøret for dette. Partene ble innkalt til eldsterådet, og fikk forklare seg. Det uoppgjorte beløp ble betalt der og da, men dette var ikke det viktigste i saken. Det dreide seg mer om generell tillit, og ikke minst gudsforholdet. Den påklagede part ble bedt om å gjennomtenke saken overfor Gud, og så ville eldsterådet komme tilbake til den. I mellomtiden måtte vedkommende "separeres fra nadverden" inntil han erkjente at han hadde handlet ukristelig. Et par måneder senere kom det spørsmål fra vedkommende om hvor lenge han måtte være borte fra nattverden, og hva mer han skulle gjøre. Han hadde vært hos motparten og erkjent at han burde ha gjort opp tidligere. Eldsterådet drøftet saken påny, men kom til at vedtaket ble å opprettholde inntil videre, da man ikke var fornøyd med hans erkjennelse. Han og hans hustru ble innkalt til

eldsterådet, - hun fordi hun overfor en av eldstebrødrene hadde uttalt seg sterkt negativt om saksbehandlingen. Hun medga imidlertid at hun hadde vært stygg i uttalelsen, og ba om tilgivelse for det. Mannen medga at han hadde handlet galt i de forhold han var anklaget for. Eldsterådet følte at tilståelsen egentlig var presset frem, mer enn utvirket av Herren. Det ble besluttet å behandle saken i menighetsmøte, slik at menigheten skulle bli kjent med saken og kunne ta stilling til den. Eldsterådets innstilling til menighetsmøtet var nå at vedkommende kunne tas inn igjen i nattverdfellesskapet, og etter endel samtale ble dette konklusjonen. Vedtaket ble gjort ved at menigheten reiste seg, hvorefter eldste Thorkildsen minnet menigheten om viktigheten av at vedkommende ble møtt med broderlighet, og ikke sett på med mistenksomme blikk.

- - -

I ett av distriktene utenfor Kristiansand ble det et problematisk forhold mellom et menighetsmedlem og den stedlige eldste. Vedkommende medlem hadde i lengre tid holdt seg borte fra nattverden på grunn av mistillit til den eldstes praksis som eldste. Hvis forstanderen forrettet nattverden så var det greit, men om vedkommende eldste forrettet, holdt han seg borte. Det ble holdt et eldsterådsmøte hvor partene var tilstede, sammen med noen av de lokale menighetsmedlemmer. Her fikk partene anledning til å redegjøre for problemet, og det viste seg å være grunnet på en mistillit til eldstebroderens gudsforhold, uten at det kunne angis noen bestemt grunn for dette.

Det ble ingen avklaring i møtet, og for "anklageren" ble det nattverdnekt inntil han igjen kunne slutte seg til menighetsflokken. Det gikk nesten ett år før saken igjen er nevnt. Da bestemte eldsterådet å tilskrive vedkommende og gi en frist på 1 måned på å slutte seg til flokken, hvis ikke ville saken bli tatt opp i menigheten. Det kom skriftlig svar tilbake om at han ikke kunne følge rådets oppfordring. Dette ble behandlet i et menighetsmøte, hvor det ble et lengre ordskifte om eldsterådets innstilling. Det ble likevel vedtatt å gi en frist til nyttår, og hvis oppfordringen da ikke var fulgt, ville det bli å betrakte som om han stilltiende hadde meldt seg ut av menigheten. Eldsterådet ble likevel oppfordret til å vurdere en ny samtale.

Slik samtale ble gjennomført noen uker senere, og under den samtalen gjentok han "de tidligere fremførte betragtninger angaaende ældste N.N.'s praksis som saadan, og samlede som hovedgrund for at han ikke kunde slutte sig til flokkens nadverdmøde N.N.'s uskikkethet som ældste, og mente at det ikke var efter Guds velbehagelige vilje at N.N. var ældste". Det ble fremholdt fra eldsterådets side som kirkens forfatnings og Guds ords prinsipp at når en menighetsflokk under bønn til Gud og etter innstilling fra eldsterådet hadde valgt sin eldste med menighetsflertall, så hadde den enkelte å bøye seg for dette. Han ble gjort oppmerksom på at når han ikke ville anerkjenne dette prinsipp når det gikk hans egen mening imot, så la han dermed for dagen at han var "uskikket og uværdig til at staa som medlem af vor menighed". Han fastholdt imidlertid sitt syn, og ble dermed utskrevet.

- - - -

I ett av de andre distriktene ble det også reist kritikk mot en eldste, med den følge at flere holdt seg borte fra nattverden. Et lokalt medlemsmøte førte bare til at forholdet ble enda mer spent, idet den eldste, som hadde beskyldt medlemmet N.N. for villfarende lære, ikke ville erkjenne at han på den måten hadde gjort noen synd, noe de andre forlangte.

Findreng og eldste Thorkildsen reiste for å undersøke hva som hadde skjedd. I det møtet ble saken belyst av et annet medlem av menigheten, og han uttalte kort og godt at den eldste hadde gjort seg skyldig i det "forargerlige forhold" at han hadde mistenkt N.N. for falsk lære, og uttalt seg i nokså sterke ordelag om det. Vedkommende eldste benektet ikke beskyldningen, men mente at han hadde god grunn for sin uttalelse, og forsøkte å bevise denne sin påstand med at N.N. til forsvar for hurtige omvendelser hadde fortalt en beretning som han hadde hørt, om en som ble trykket ned av benken og ned på kne og ble bedt for, og sto opp igjen som omvendt, og N.N. "turde ikke nægte omvendelsens ægthed". Dette ble av den eldste karakterisert som en ubibelsk omvendelsesgrunn, men noen egentlig villfarende lære hadde han ikke hørt at N.N. var kommet med i sine prekener. Det kom frem bebreidelser mot tredjemann for at saken var blitt trukket frem og fått dette omfang, og det var ikke noe lett møte. Vedkommende eldste antydte selv at han burde trekke seg fra vervet, og ville komme tilbake til dette. Etter oppfordring fra forstanderen ga de til slutt hverandre hendene og gjorde opp. Det tok imidlertid ikke lang tid før det forelå en søknad om å få tre tilbake som eldste, og dette ble enstemmig bifalt i eldsteråd og menighetsmøte.

En av religionsskolens elever møtte ikke opp etter ferien, og det ble sendt flere påminnelser til foreldrene om dette uten at det hjalp. Etter to måneder ble det sendt et brev til skoleinspektøren om at eleven da var å betrakte som utmeldt av menighetens religionsskole, og at undervisningen derfor ble å motta i Folkeskolen.

På samme tid ble det i tillegg besluttet å innkalle guttens foreldre til et møte i eldsterådet på grunn av dårlige rykter, og deres fravær fra menighetens samlinger. Da de ikke møtte opp til dette møtet, gikk en av eldstebroðrene avsted for å hente dem. Hustruen ble da med tilbake, men ikke mannen. Han mente seg å være syk, og våget seg ikke ut i oktoberværet. Som unnskyldelse for sin forsømmelse av møtene anførte hun at hun "havde været saa syk at hun kunde ikke gaa paa møter, men hun kunde ikke undvære Jesus". Når det gjaldt mannen måtte hun innrømme at det hadde stått dårlig til åndelig sett, men at han på samme tid var urolig over sin tilstand. Etter endel samtale med henne ble det avtalt et nytt møte hvor hun skulle sørge for at mannen ble med.

Det skulle imidlertid gå både vinter, vår og sommer før noe mer er blitt protokollert om saken. Da ble mannen innkalt til et nytt møte, men han ga beskjed tilbake om at han på grunn av sitt arbeid på fabrikken ikke kunne komme. Det ble da bestemt at man i samarbeid med mannen skulle finne et passende tidspunkt. I mellomtiden ville både forstander og to av de eldste besøke ham. Da det endelig ble mulig å komme sammen til et møte, ble det en lengre samtale med ham, "hvorigjennom lidet eller intet nyt fremkom, men kun en slap tilstaaelse af at det var daarligt med hans gudsforhold, og han turde ikke bekjende sig som en kristen". Han ble gitt noen kjærlige formaninger og oppfordringer til å vende om, og beskjed om at ved et menighetsmøte 14 dager senere ville saken bli behandlet der hvis det ikke til da var skjedd noen forandring hos ham. Det gikk imidlertid ikke lang tid før han oppsøkte forstanderen og talte ut om saken. Han hadde opplevd en fornyelse i sitt Gudsforhold, og han ble nå gitt adgang til nattverden igjen.

År om annet ble det fortsatt vanskelige saker å takle, noe som la beslag på både tid og krefter. På 1950-tallet var det noen slike, men det skal vi la ligge.

SANG- OG MUSIKKLIVET

Menigheten har alltid vært kjent for et rikt sang- og musikkliv, og vi skal se litt nærmere på de viktigste aktivitetene på dette området.

Blandetkoret

Menigheten ble, som tidligere nevnt, stiftet i 1877, og dens første kor ble etablert i 1886. Det het kort og godt Sangkoret, men er det samme som det senere Blandetkoret. Dessverre strøk protokollen fra den første tid med under den store bybrann i 1892. Ifølge 75-årsberetningen ble koret frem til 1896 ledet av forskjellige dirigenter, og fra 1890 av musikkinstruktør Jon C. Christensen, mot en årlig betaling av kr. 100,-. I hans tid ble det holdt flere “aftenunderholdninger” i Frikirken og Bedehuset, og da hadde alltid damene sorte kjoler og sorte hansker. Ved den første underholdning i Bedehuset var bl.a. general Wergeland, biskop Heuch og stiftamtmannen tilstede. Avisklipp fra den gang forteller at “prestasjonene var i flere henseende påskjønnelsesverdige”.

Etter en tid fikk koret store problemer fordi alle tenorer bortsett fra én reiste fra byen. Men situasjonen forandret seg snart, og fra 1896 overtok ett av kormedlemmene, nemlig lærer Jakob Sødal, ledelsen av koret. Dette ga i seg selv en ny giv, samtidig som det samme år brøt ut en stor vekkelse blant de unge i menigheten, og koret ble medarrangør i den virksomheten. Fra da av var koret tilknyttet ungdomsforeningen. Jakob Sødal sto som korleder helt til sin død i 1926, altså i ca. 30 år. To andre av korets medlemmer dekket behovet for instruktør frem til etter årsskiftet 1929 da sønnen Nils Sødal overtok taktstokken.

I den nevnte jubileumsberetning fortelles det bl.a. at første gang koret brukte biler til sine turer var i juli 1923. Disse var leiet, og for mange av deltakerne var det visstnok en “rystende” opplevelse. Vi regner med at det skyldtes dårlig veistandard. Koret hadde ofte kanefart, og byens heste-eiere skal ha vært svært villige til å låne ut hestene sine. I februar 1917 gikk sledeturen helt til Lunde kirke i Søgne, hvor koret skulle ha konsert til inntekt for piano i Frikirken.

“Kjøttkaketurer” hadde i mange år vært korets tradisjonelle avslutning på sommeren, sammen med Musikkoret og Mannskoret, og påsketurer til hyttene i Narvika var også populære. Kjøttkaker og fløtemelk var menyen på sommerturen.

Fra 1919 av var det årlige sang- og ungdomsstevner, arrangert etter tur av menighetene i presbyteriet. Og koret deltok på de fleste av disse. Det gjaldt også stevnet på Rjukan i 1928, og det ble den lengste turen koret til da hadde hatt. Denne turen foregikk også med bil, og med så tidlig start som kl. 05.30!

Flere mindre “misjonsreiser” ble det etter hvert, og en særdeles vellykket Bergenstur i 1939. Men det ble stadig nye høydepunkt, - både innenfor menighetens virksomhet, og ved kortere eller lengre reiser. Det bør også nevnes at den 9. desember 1948 hadde koret sin første opptreden i NRK, - en 20-minutters selvstendig konsert.

*Blandetkoret
på 60-tallet*

Ved jubileumskonserteren i 1961 deltok også orkesteret, og en fullsatt kirke kunne fryde seg over all velklang. Koret hadde den gang 81 sangere.

Aktivitetsnivået var høyt, og som et eksempel kan nevnes at i 1962 sang koret 24 ganger i menigheten, i tillegg til andre sangopptredener rundt omkring. I 1966 ble det 25 ganger i kirken, og totalt var de sammen 73 ganger inkl. øvelsene.

Nils Sødal dirigerte koret frem til 1966, da sønnen Thorleif Sødal overtok som dirigent i 3. generasjon. Også han ble stående lenge i denne tjeneste, i hele 26 år, til han i 1992 overlot taktstokken til menighetens nyansatte organist Gunnhild Solem Accola. I 1995 gikk hun imidlertid ut i ett års permisjon, og Turid Berglihn kom inn i stedet. Høsten 1997 overtok hun koret fast. Hun hadde da allerede sunget i koret i mer enn 30 år, og hadde hatt mange solistoppgaver.

Men på 90-tallet var koret allerede begynt å skranke, det ble langt mellom nyrekrutteringene. Etter hvert spredte det seg en viss misstemning i koret fordi så mange sluttet, og ingen nye ville begynne. Koret ble mer og mer sårbart, og måtte begynne å si nei til forespørsler.

Det tradisjonsrike koret fant i år 2000 å måtte ta en pause på ubestemt tid, etter hele 114 års betydningsfullt virke.

Søndag 25. april 2001 ble imidlertid en spesiell dag i Kristiansand Frikirke. I programmet for gudstjenesten sto "Overraskelse" som siste post, og det var bare noen innvidde som visste hva dette betød. Men byens ordfører satt på første benk, og da gudstjenesten gikk mot avslutning, gikk Bjørg Wallevik på talerstolen. Hennes oppdrag var på vegne av H.M. Kong Harald å overrekke Kongens fortjenstmedalje til Thorleif Sødal. Hun ga tydelig uttrykk for at hun var stolt over den mangeårige innsats han hadde nedlagt, både i Frikirken, og for byen. Og Blandetkor stilte opp påny, med mer enn 50 sangere som villig lot seg lede av sin gamle dirigent.

Dette var fjerde gang ett av menighetens medlemmer ble hedret med slik medalje for å ha nedlagt et betydelig arbeid på sitt felt, og det var den tredje innenfor sang og musikk.

Korets pause til tross. Det stilte opp igjen i julen 2001 til stor glede for menigheten.

Musikkoret

Dette kan føre sine aner tilbake til 1896. Under vekkelsen det året ble det holdt et bønnemøte i Frikirkens lillesal, og to av menighetens unge piker ble oppfordret til å ta med sine gitarer for å synge. Senere opptrådte disse gang på gang, og det ble snart en utvidelse med ytterligere to gitarer, samtidig som herrestemmer kom til, - og flere kvinner.

I ungdomsforeningens årsberetning for 1905 heter det at “underholdningen på arrangementene har vært besørget vekselvis av sangkoret, musikk-orkesteret, kvartetten og et gitarkorps”. I menighetens årsberetning noen år senere nevnes “Guitarkoret” for første gang.

Omkring 1912 ble gitarene supplert med bl.a. fiolin og fløyte. Litt interessant kan det være å nevne at på et tidspunkt besluttet ungdomsforeningen å kjøpe inn den harpeleiken som gitarkoret hadde benyttet (pris kr. 18,-). Det ble ellers bestemt at gitarkoret skulle ha frie strenger og fri reparasjon av sine instrumenter.

Etter som årene gikk forsvant gitarene. Koret fikk i stedet strykeinstrumenter, mandoliner og piano. Dette gjorde det lettere å finne passende sanger.

Ut fra denne spede begynnelse er det altså at Musikkoret vokste frem, og ble en del av Ungdomsforeningens virksomhet.

Fra og med året 1930 foreligger det årsberetninger for koret, - innført i protokoller, og her kan vi lese mer i detalj hvordan kordriften har vært gjennom årene. Det som ble kalt for årsberetninger er mer referater, - og til dels detaljerte referater, fra de samvær, møter og arrangementer som koret hadde vært med på. I beretningene omtales korfesten særlig. Denne var for medlemmer av Blandetkoret, daværende Mannskor, og Musikkoret. Festen var en årlig foreteelse i januar, med juletre, og med dekkede bord i kirkesalen. Denne tradisjon ble opprettholdt så lenge den gamle kirken sto. De tre korene hadde i det hele tatt godt fellesskap, blant annet dro de ofte på turer sammen, enten det var båtturer, hytteturer eller skiturer.

Av årsberetningen fremgår at Musikkoret i 1930 hadde 12 medlemmer, og at koret hadde et høyt aktivitetsnivå. Medlemstallet økte jevnt og sikkert, og i 1940 var dette nådd opp i 30. Fra årsberetningen det året tar vi med: *“10-øren som medlemmene pleier å betale efter hver øvelse har i år innbragt kr. 31,50. Disse pengene er tenkt til dekning av utgifter ved misjonsturer”*.

En av de mest markante skikkelser i Musikkorets historie er uten tvil Otto Andersen, som med sikker hånd og velklingende stemme ledet koret i ca. 25 år fra han i 1941 overtok etter sin bror Rolf. Det var alltid en opplevelse de gangene dirigent Otto Andersen valgte å fremføre den gripende innbydelsessangen “Kall dem inn, hver stakkars synder.”, der han selv sang solo på verset, og koret falt inn på referenget. Hans solo på “Vitare enn snø” og “Jag er en främling” vil også bli husket lenge. Otto Andersen løftet Musikkoret til høyder som vakte oppsikt utad. I de 22 årene han ledet koret utgjorde medlemstallet på det meste nærmere 90 sangere og musikere. Og det var ikke uvanlig at koret var samlet mer enn 100 ganger i året til øvelse og synging.

Referatet fra korets årsmøte i 1947 inneholder følgende passus:

“Det ble videre henstilt til damene i koret om å ta av seg hattene når vi skulle synge, - og det har vist seg å være meget praktisk.”

Musikkoret 1946

Musikkoret hadde også sine utflukter. Om vi går noe tilbake i tid: I 1935 ble turer til Iveland og Spangreid kalt langturer, men da brukte man riktignok sykkel som fremkomstmiddel. Denne ble også brukt til et stevne i Lillesand i 1942. Men etter at sykkelene ble parkert, tok koret i bruk buss og tog. Det gjaldt ikke bare til de årlige sang- og ungdomsstevner. Da koret besøkte Oslo Østre i pinsen 1955 ble dette karakterisert som en festreise av de sjeldne. Det begynte allerede på jernbanestasjonen, i en reservert vogn. Sangen lød frisk og kraftig, og det ble mange tilhørere etter hvert. På Vestbanstasjonen sto vertene og ventet, og sørget for at alle fikk et sted å bo. Første pinsedags formiddag sang koret for en mottagelig forsamling i Østre Frikirke, i en kirke som nå fremsto i en helt ny skikkelse.

Fra kirken gikk turen til kringkastingshuset hvor koret ble vist rundt, og på en festlig måte ble gjort kjent med de mange pussige episoder som kan forekomme der. Fellesmiddag, og festlig samvær med mye godt, oversteg alle forventninger. Og på kvelden var det sang- og musikk møte.

2. dags formiddag var det igjen gudstjeneste, så hjem til vertene til middag, og så ut på byen, før et siste samvær kl. 18. Ny fest, mye sang, musikk, og god åndelig føde. Og så var det trist å skilles på Vestbanen kl. 22!

Allerede året etter (pinsen 1956) ble det igjen en begivenhetsrik tur. Koret deltok på et sangerstevne i Ålborg, der det fikk synge for mer enn 2.500 tilhørere, og for øvrig deltok i et felleskor med over 200 sangere og musikere. Det er mulig at dette arrangement ble stående som et solid og uslåelig høydepunkt for koret.

For å markere utviklingen fra apostlenes hester via sykkel og bil til fly entret Musikkoret den 23. mai 1964 en Fokker på Kjevik med kurs for Fornebu. Koret deltok på et stort sangmøte i Forbundssalen, og på møte i Østre Frikirke. Det ble også anledning til å synge og vitne for fangene på Botsfengslet.

Leif Gundersen og Erling Sævig har ledet koret etter tur etter Otto Andersens uventede bortgang i 1966, inntil Leif Sørensen overtok i 1976. Han hadde da vært aktiv i Blandetkoret i hele 28 år.

Nevnes må også Egil Andreassen som i en årrekke var korets faste pianist. For dette ble han hedret på en ganske spesiell måte. Under gudstjenesten 19. januar 1997 entret varaordfører Harald Sødal talerstolen, iført kommunalt ordførerkjede. På vegne av Kong Harald hadde han fått i oppdrag å tildele Kongens fortjenstmedalje som en synlig påskjønnelse til Egil Andreassen for hans 52 år som pianist og organist.

Koret opplevde en krise i 1983, da det var vanskelig å rekruttere både musikere og herrestemmer. Det ble sendt ut

ca. 50 brev til potensielle korsangere, men ingen respons. Spørsmål om nedleggelse meldte seg, men det ble bestemt å fortsette, - med bl.a. et færre antall strykere, og en viss omlegging av sangvalget. Koret kunne på den måten fortsette å spre velsignelse gjennom sin sang. Rekrutteringsproblemene meldte seg dessverre igjen, og med fornyet styrke, slik at koret så seg nødt til å legge ned høsten 2001.

Da hadde koret bestått i 105 år.

Jubileumskonserteren i 1986. Etter 90 års virke

Et endelig punktum satte koret 1. søndagi advent dette året, ved å arrangere et sangmøte med tema "Sanger vi aldri vil glemme". En fullsatt kirkesal fikk da en siste mulighet til å høre koret, som ved denne anledning var forsterket med tidligere kormedlemmer, og et utvidet orkester.

Mannskoret

Det første mannskoret i menigheten ble etablert i 1928, men ble lagt ned etter ca. 10 år. Helt uten mannssang var man likevel ikke, idet en gruppe unge menn fikk i gang en dobbeltkvartett under navnet "Ungdomskvartetten". Etter hvert var det flere sanginteresserte som gjerne ville være med, og 10. september 1943 startet Mannskoret opp med Olaf Sandvand som den første formann, og med Otto Hovland som dirigent.

Høydepunkter for koret var det mange av, så som Bergensturen i 1948, Sunnmøreturen i 1969 og jubileumsturen i 1973 til Danmark/Tyskland. Når det gjelder pinseturen til Sunnmøre så ble den spesiell. Turen startet pinseaften i Ålesund, - etter ankomst pr. fly, og med sangmøte om kvelden. 1. pinsedag dro koret med båt til Ørsta, en fjordtur som var en opplevelse i seg selv, rammet inne av nyutsprunget bjerke, grønne jorder, norske flagg, og snø på toppene. På kaia ble koret ønsket hjertelig velkommen av Solveig og Sverre Jølstad. Koret deltok på gudstjenesten hvor Jølstad talte. Flere steder ble besøkt i løpet av de tre vellykkede dagene. Sunnmørsposten vartet opp med denne fete overskrift: "Kristiansand Frikirkes mannskor fikk klaff i alt på Sunnmøreturen. 2500 tilhørere gledet seg over mye flott sang". Det var sprengfulle lokaler over alt hvor de kom, ja på Valderøy bedehus var det så fullt at koret ble "forvist" til kjelleren, og måtte åle seg frem til plattformen hver gang koret skulle synge og vitne. Rundturen mellom de forskjellige stedene foregikk i egen båt. Hele turen ble en sammenhengende festreise.

Det må også nevnes at Mannskoret deltok ved innvielsen av Alta Frikirke høsten 1980. Denne turen gikk selvfølgelig også med fly. Oppholdet gikk over 4 dager, med innkvartering i campinghytter. Det ble busstur over Finnmarksvidda til Masi og Kautokeino i det skjønneste høstvær, med tilhørende fargeprakt. Anders Guttormsen var reiseleder.

Det ble "finnebiff" på vidda, og kaffe og bløtkake med multekrem hos søster Margit på sykestua i Masi. Og dette var bare litt av det som totalt sett ble en opplevelselsesrik tur for deltakerne.

Koret feiret sitt 40-årsjubileum med en solid fest lørdag 8. oktober 1983, med et variert program og mange høydepunkter. Ingen ble vel mer overrasket enn dirigenten selv da byens ordfører entret talerstolen og kalte Otto Hovland frem for å overrekke ham H.M.Kongens fortjenstmedalje for 40 års sammenhengende innsats for mannskoret. Gudstjenesten på søndag ble også en spesiell festgudstjeneste.

Rekrutteringsproblemet var så absolutt tilstede også når det gjaldt mannskoret. I tillegg var det slik at når mange av de trofaste sangerne på grunn av bosted etter hvert var blitt medlem av dattermenighetene, så var det vanskelig å holde koret i sving. I 1986 måtte koret gi tapt etter 43 års virke.

En munter historie blant mange andre fra mannskoret: En gang da koret sang for de innsatte i byens fengsel, gjorde Otto Hovland et uheldig sangvalg som blir husket. Det het i ett av versene: "Du fangne ut i lovsang bryt, vår Gud slår fengslet ned". Koret hadde visse vansker med å avslutte sangen på en noenlunde kontrollert måte.

Juniorkoret

Et kor for de yngre i menigheten ble startet i 1912 av Anna Bjørnstad. Dette ble kalt "Barnekoret". Det besto av ca. 15 sangere og musikere i alderen 9-15 år. Disse opptrådte for det meste på søndagsskolen, men også på enkelte onsdagsmøter. Koret ble lagt ned i 1915.

Så hører vi ikke mer om slike tiltak før i 1931, da det kom ønske om sang og musikk på "Yngres avdeling"s møter. Klokke Bjarne Larsen startet da "De unges musikkor", hvor musikken besto av harpeleik, gitarer og fioliner. Koret ble også benyttet på menighetens møter, men gikk inn omkring 1938.

Da juniorforeningen skulle på leir til Risøya i 1940 øvde de eldste pikene inn noen sanger under Agathe Bjørnstads ledelse. Dette var begynnelsen til "Pikekoret" som var i virksomhet noen år. I guttebibelklassen var det på samme tid et lite kor med det velklingende navn "Mannsstrengemusikken".

Men så i 1944 opptrer et blandet juniorkor under ledelse av Agathe Bjørnstad, og ved spesielle anledninger støttet av et orkester satt sammen av juniorer.

Korets daværende leder trakk seg fra oppgaven i 1949, og det ble da et lite opphold. Etter oppfordring fra juniorledelsen begynte så Kjell Høiesen å øve med de unge, og i 1951 er de igjen syngedyktige. I 1954 overtok Inger Hovland ansvaret, og hun ledet koret frem til 1960 da Harald Sødal førte arbeidet videre.

I 1966 tok Sødal en pause på ca. 2 år på grunn av studier. Erling Sævig overtok koret i den perioden. Margrethe Sødal gikk inn som fast pianist på 1970-tallet, og var en betydelig støtte for sin mann.

I 1976 ga juniorkoret ut LP-en "Lys og salt", som fikk god mottagelse.

Samme år (1976) ble det foretatt en sommertur til Vestlandet, der de unge fikk oppleve Bergen med sine attraksjoner, videre Voss og Vikafjellet, før ankomst Volda og Ørsta, som var reisens hovedmål. St.Hansaften startet med formiddagen på Borgundgavlen hvor koret sang på et kjempestort arrangement med ca. 2000 tilstede. Men så ble det øsende regnvær, og derfor ingen feiring av midtsommernatten. Neste kveld møte i Fosnavåg Frikirke, og den natten tilbragte jentene i forstanderboligen, mens guttene for en gangs skyld kunne sove med god samvittighet i kirken! Turen fortsatte så over Åndalsnes, ned Gudbrandsdalen, og overnatting på Viken Folkehøyskole på Gjøvik. Det ble tid til enda en overnatting, med Oslo Østre som vertskap, og med sangopptreden på gudstjenesten, før siste transportetappe ble påbegynt. Hvor mange sanger som ble sunget på turen er det knapt noen som vet. Det ble også noen nummer med en egen hornmusikk, satt sammen for turen.

Slike turer er med og binder de unge sammen, og det ble flere turer. I 1978 ble det en ganske lang tur, - helt til Finland, - 14 dager med buss. Nevnes bør også turen gjennom Danmark og Sverige i pinsen 1987, og Englandsturen i 1990.

Harald og Margrethe sluttet som korledere i 1993, og Harald overlot takstokken til menighetens organist Gunnhild S. Accola. Samme høst ble det invitert til en Juniorkorets jubelhelg, med Harald og Margrethe i lederrollen. Disse to fikk mange takkens ord, og en gave fra menigheten. Mer enn 200 tidligere kormedlemmer var med på festen og konserten.

Høsten 1994 overtok Kjetil Høyer-Jonassen det musikalske ansvar, mens et styre hadde ansvar for det praktiske og sosiale. Samtidig ble det satset på eget akkompagnement, med gitar, trommer og bass. Repertoaret ble også lagt noe om. I 1996 reiste Kjetil Høyer-Jonassen fra byen for å studere, og et annet team overtok ledelsen av koret, - med Ingrid Schnell som dirigent. Til tross for at mye krefter ble lagt ned for å opprettholde interessen, så ble det tradisjonsrike Juniorkoret lagt ned høsten 1997.

Ved et par senere anledninger, - og senest i julen 2001, fikk Harald og Margrethe samlet en større gruppe av korets tidligere medlemmer for å gjenoppfriske noe av repertoaret, til stor glede for menigheten og de mange fremmøtte.

Barnekoret/Jentekoret/Aspirantkoret/Jubilo

Det var 2. november i 1971 at Rannveig Stangenes etter noen tids nøling svarte ja til Barnerådets anmodning om å starte et barnekor. Det var ett av de aller første barnekor her i distriktet, for både gutter og jenter, og hadde ca. 80 medlemmer i 1972. Rekrutteringen på guttesiden sviktet etter hvert, og fra 1974 ble det Jentekoret.

Ganddal Pikekor ble en inspirator, og i 1976 var de sammen om å fremføre kantaten "Den store kongen", av Mons Leidvin Takle og Trygve Bjerkrheim. I 1979 gjennomført Jentekoret og Aspirantkoret denne kantaten alene. Bjørg Ilebekk sto som leder av aspirantene, og de startet opp den høsten med 38 jenter i alder 6-8 år. 12. juni 1980 reiste Jentekoret på tur til Ørsta, med buss, på en hel ukes tur. For noen var det første gang hjemmefra, og det kunne være spennende nok. I tillegg til mye sangopptreden, var det lagt inn masse sightseeing underveis, både på Vestlandet, i Gudbrandsdalen og i Oslo. Siste stopp på hjemvei ble i Holmestrand, hvor dirigentens tante og onkel, med egen kafe, inviterte hele reisefølget til gratis bevertning!

*I 1981 framførte
koret påskekantaten
"Ein evig påskedag"*

I 1983 ble det en begivenhetsrik tur til Røros, og i 1985 til Bergen.

Koret fikk en nedtur i 1986. Rannveig Stangenes hadde da sluttet etter 15 års tjeneste, og til høstsemesteret det året møtte bare 15-20 piker. Men nye krefter tok over, og situasjonen ble bedre. Likevel måtte det en omlegging til, og i 1988 ble Barnekoret Jubilo etablert som en fortsettelse av Jentekoret og Aspirantkoret, som begge ble lagt ned. Da kom gutter igjen inn i bildet, og det ble også et eget orkester.

Bjørg Ilebekk Berntsen var musikalsk leder av koret frem til 1998 da hun ble avløst av Ellen Frøysaa Utne. Jubilo har deltatt i en rekke arrangementer utenom menighetens virksomhet, bl.a. en julekonsert i Domkirken, en TV-gudstjeneste med NRK, Vannfestivalen, og Spiderjubileum i Ravnedalen. I 1999 ga koret ut en egen CD som ble godt mottatt. Dette var med og trakk flere til koret, som da hadde ca. 100 sangere i aldersgruppen sju til tolv år. Menighetens sang- og musikkleder Jon Kleveland var sterkt medvirkende til produksjonen.

Et utsnitt av koret i 1999

Oppslutningen om koret har vært stabil, og i 2001 ble det gitt ut ytterligere en CD som innholdsmessig ble bygget opp omkring menighetens nye liturgi for familiegudstjenester.

Kor 7

Et nytt ungdomskor så dagens lys i 1985. Sin første øvelse hadde koret 18. april, med Jan Einar Larsen som dirigent. At koret tok et slikt navn skyldtes rett og slett at det fra før av var 6 kor tilsluttet menigheten, og at fantasien ikke strakk til når et klingende navn skulle finnes. Med 50-60 unge stemmer var det mye velklang å høre. Etter kort tid overtok Ruben Ravnaa som leder. Koret var raskt ute med å starte opp med egne bibelgrupper, og dette slo godt an.

Rigmor A. Stakkeland var dirigent ved 10-årsjubileet. Høsten 1999 overtok John Kleveland som dirigent, og koret deltok fast på G2-gudstjenestene. Også dette koret slet med rekrutteringen, og måtte legge ned i 2001.

FriKor

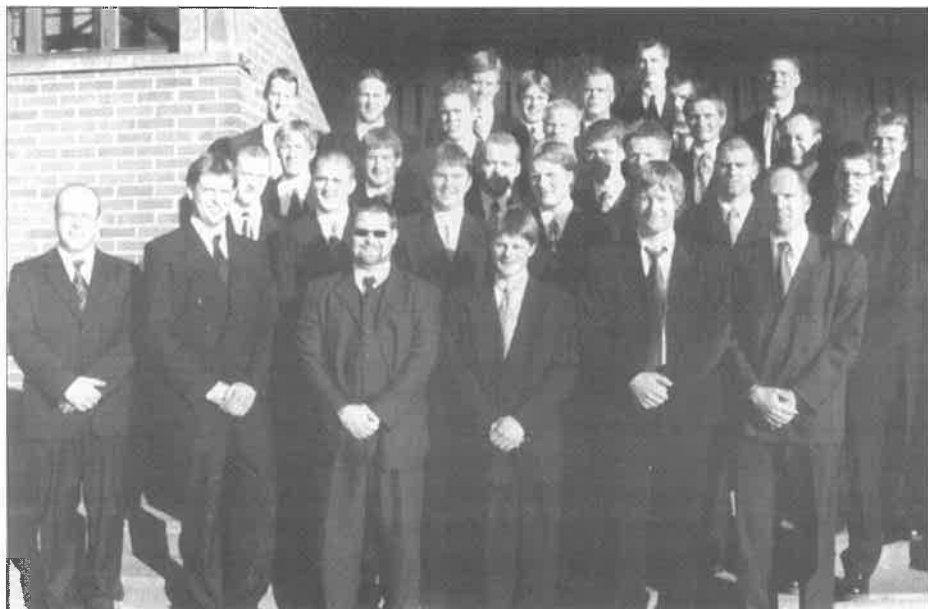
Høsten 1997 ble enda et kor stiftet. Dette var for unge voksne, - gjerne småbarnsforeldre. Det ble startet som et prosjektkor, og begynte med å øve inn "Young Messiah", med Svein Ove Olsen som prosjektleder og dirigent.

Det fortsatte med et større prosjekt med tittelen "Evangeliet i svart og blått" våren 2000. Her var flere musikalske stilarter representert, med både eldre og ny gospel.

Sommeren 2002 ga koret ut en CD, hvor det bl.a. ble tatt i bruk brasilianske rytmer, - noe som dirigenten, Jon Kleveland, mener kan passe godt på Sørlandet. Kanskje mest fordi det osrer av sol og varme av denne musikalske stilen. Noe av det som har gitt retning for plateutgivelsen, er samarbeidet med Strømmestiftelsen. Koret gir ved dette en konkret støtte til et gjenoppbyggingsprosjekt som Strømmestiftelsen har i Øst-Timor.

Mannskoret Vestergabet

Det var endel unge som hadde etterlyst en mulighet til å få synge i mannskor, etter at menigheten hadde vært uten et slikt kor siden 1986.

I januar år 2000 ble det en ordning, idet ca. 30 yngre menn startet opp, i første omgang med et nasjonalromantisk repertoar. Menighetens sang- og musikkleder Jon Kleveland tok oppgaven med å lede koret, som raskt kunne mønstre nærmere 30 sangere i 20- og 30-årene. Etter hvert ble repertoaret utvidet med bl.a. gode, gamle bedehussanger. I løpet av år 2001 ble det holdt flere konserter, og koret deltok også ved innvielsen av lokalene i nybygget.

Orkester

Et "musikkorchester" på 12 medlemmer ble etablert i 1917, i regi av ungdomsforeningen, men dette medførte forviklinger. Det innlöp et brev til eldsterådet om uro innen ungdomsforeningen og menigheten "med hensyn til at de musikalske kræfter er kommen i saadanne urolige forhold, at de for nærværende er uholdbare til fælles velsignelse". Orkesteret hadde delvis måttet innstille sin virksomhet inntil videre, og det var behov for å drøfte saken i menigheten. På forespørsel fra styret i ungdomsforeningen avga eldsterådet en uttalelse om at det var utilrådelig å anbefale å fortsette med musikkorkesteret slik det var sammensatt. Ungdomsforeningens styre hadde allerede vedtatt med 7 mot 2 stemmer at orkesteret skulle fortsette, og dette ble fulgt opp i et medlemsmøte, hvor det etter en lang debatt ble vedtatt med 52 mot 23 st. at orkesteret skulle fortsette. Konsekvensen av eldsterådets holdning ble at 5 av ungdomsforeningens styre nedla sine verv, bl.a. formannen. Det ble gjort forsøk på å komme til enighet, men uten resultat. Det ble derfor innkalt til medlemsmøte slik at nyvalg kunne bli foretatt.

Det nye styre og eldsterådet samlet seg umiddelbart til et felles møte, og med 10 mot 5 stemmer ble det gjort slik vedtak: *"Musikkorkesteret oppfordres til å gjenoppta sin virksomhet, med Sødal eller Wivestad som leder. For fremtiden står det under ungdomsforeningens bestyrelse og eldsterådets tilsyn. I tilfelle dette ikke leder til at sang og musikk kommer i ordinær gjenge så rettes det en oppfordring til de av sangkorets og guitarkorets medlemmer som måtte være villige til å gjenoppta virksomheten å forsøke om mulig å få ordnet sang og musikk av troende medlemmer, og som står under menighetsrådets tilsyn"*.

Årsberetningen for 1917 forteller at "sangkoret og musikkoret har i år som tidligere år bidratt med underholdning på foreningens møter, fester og turer. Det nystartede orkester er nedlagt".

Organisttjenesten

Jakob Sødal var i tillegg til kordirigent også menighetens organist. Den første tiden var dette ulønnet, men i 1906 ble han tilbudt betaling for å spille hver søndag formiddag. For dette skulle han få en lønn på kr. 100,- pr. år, samt inntekten av en årlig aftenunderholdning. I 1918 ble dette omgjort til en fast avlønning med kr. 20,- pr. mnd.

Det kom ønske om noe mer sang og musikk ved begravelser i kapellet. I 1915 ble det foreslått en fast sangkvartett på 5 kvinner og 4 menn, men dette ble nedstemt i menighetsmøte. I forslaget lå det forøvrig en godtgjørelse på kr. 1,- til kvinnene og kr. 1,50 til mennene! Organist Sødals godtgjørelse var på den tid kr. 2,50 pr. gang.

I 1922 sa Jakob Sødal opp sin stilling som organist og korleder fordi han hadde et noe kritisk syn på visse forhold innen menighet og kirkesamfunn, men dette løste seg etter hvert, og han fortsatte i stillingen, - frem til 1928. Da fant Sødal tiden inne til å få avløsning.

Det ble avertert etter ny organist, og Ruth Andreassen (senere Holberg) ble ansatt. Hun var i stillingen til 1938, og ble avløst av Agate Bjørnestad. Hun ble heller ikke lenge, og Solfrid Birkenes overtok. Hun ble enda kortere tid, og Egil Andreassen

overtok. Da han sluttet ved utgangen av 1944 ble Hans Frigstad kalt til stillingen, og med et mindre avbrekk tjente han menigheten på den plassen i over 30 år. Det kom så en periode da menigheten ikke hadde fast organist, og hvor organistbehovet ble dekket på forskjellig vis. Studenter ved Musikkonservatoriet spilte til enkelte gudstjenester, og ellers var det flere som vekslet om å spille, først og fremst Thorleif Sødal og Leif Sørensen, men også Asbjørn Arntsen.

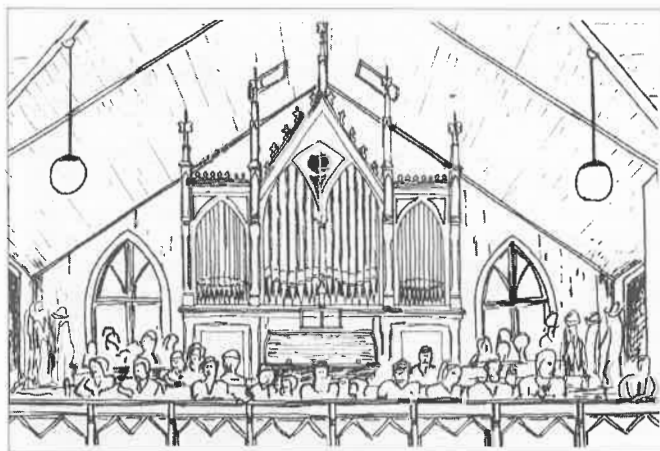
I 1990 gikk menigheten igjen til ansettelse av organist, i halv stilling, nemlig Gunnhild Solem Accola (28). Hun hadde 3-årige organistutdannelse, og praksis både som organist og korarbeider. Hun søkte imidlertid ett års permisjon fra høsten 1998, og sa senere opp.

Som en foreløpig ordning ble Jon Kleveland (35) engasjert som sang- og musikkleder for en periode på 6 mndr. Han ble derpå fast ansatt i 50% stilling, og fra august 2000 ble det utvidelse til full stilling.

Kirkens orgel

Da kirken ble tatt i bruk hadde den bare et vanlig harmonium ("trø-orgel"). Med det rike musikkmiljø som vokste frem etter hvert, meldte det seg ønske om et større og bedre instrument.

Våren 1911 ble det valgt en komite av medlemmer av Blandetkoret til å samle inn til et nytt orgel, hvilket ble meddelt eldsterådet for godkjenning. Saken ble fremmet overfor menigheten med følgende innstilling: "Selv om menighetsrådet ikke finner det påkrevet å få et nytt orgel, vil den dog innstille til menigheten at den ikke motsetter seg foretagendet". Og menigheten gikk enstemmig inn for å anskaffe et bedre orgel. Et snaut år senere tok organist Jakob Sødal på vegne av orgelkomiteen kontakt med eldsterådet for å få godkjent kjøp av et noe dyrere orgel. Det ville bli en økning fra

Orgelgalleriet, med orgelet fra 1914. Etter en tegning av Tor Tønnessen

kr. 2.800,- til kr. 3.800,-. Dette gikk greit igjennom, og 9. februar 1914 ble det undertegnet kontrakt med A. Landrogs Orgelfabrik, Haugesund, om levering av et nytt orgel på 8 stemmer. Orgelet ble montert på midtgalleriet i kirken høsten 1914.

Søndag kveld 18. oktober ble orgelet innviet med en større konsert med Frikirkens sangkor, gjesteorganist Abrahamsen, Ynglingeforeningens Mannskor m.fl.

I 1929 fikk kirken et tilbygg mot gården, og på initiativ av Thv. Jernæs ble orgelet flyttet ned på plattformen foran i kirken. I begynnelsen av 30-årene fikk orgelet elektrisk vifte, og man slapp å "trå belgen". Hvem som hadde den oppgaven gjennom årene vet vi ikke, men i 1922 fikk Ola Dolsvaag en bevilgning på kr. 25,- som takk for sin innsats som belgtreder i det foregående år.

I 1955 fikk plattformen en "ansiktsløfting". Orgelet fikk da det utseende som det hadde helt til det ble demontert i 1964 da kirken ble revet. Nytt kirkebygg var et stort løft, og det var rimeligvis begrenset hva man fant å kunne satse på et orgel. Det ble satt ned en orgelkomite til å vurdere hva som kunne gjøres med det eksisterende. Etter å ha hatt kontakt med flere norske orgelbyggere, undertegnet orgelkomiteen v/Thorleif Sødal kontrakt med Vestfold Orgelbygg om levering av et orgel på 12 stemmer, med en del pipemateriell fra det gamle. Prisen for dette ble kr. 43.000,-. Orgelet var ferdig montert og klart til bruk i kirken sommeren 1968.

Til årsmøtet i 1978 ga diakonrådet imidlertid beskjed om at orgelet var i dårlig stand, og at orgelbyggeren hadde sagt opp vedlikeholdskontrakten. Dermed måtte noe gjøres, og det ble nedsatt en komite bestående av Gunnar Ringøen, Leif Gundersen og Thorleif Sødal, med det oppdrag å vurdere saken og komme med forslag til en ordning. Et halv-elektronisk orgel ble tatt inn på prøve, men det var full enighet i komiteen om at kirken burde ha et ekte kirkeorgel slik den hadde hatt siden 1914. Komiteen gjorde et grundig arbeid, og knyttet også til seg konsulenthjelp. Flere orgelbyggere ble kontaktet. De var på befaring i kirken, og la inn anbud. I menighetsmøte 6. juni 1979 fikk orgelkomiteen fullmakt til å godta et tilbud på levering av et nytt kirkeorgel på 14 stemmer til en pris av ca. kr. 500.000,-. Kontrakt ble inngått med den tyske orgelbygger Rudolf Janke. I mellomtiden hadde orgelkomiteen mottatt en gave på 3

ekstra stemmer til orgelet, slik at det ble på til sammen 17 stemmer.

Søndag 15. august 1982 ble det gamle orgel benyttet for siste gang, mens det nye ble innviet søndag 24. oktober 1982. Da var det festgudstjeneste på formiddagen, og en sang- og musikkften på kvelden, selvfølgelig med fullsatt kirke. Gjesteorganist Kjell Frigstad gjorde det hele til en stor opplevelse, sammen med menighetens egne sang- og musikkrefter. Et stor felleskor med orkester, og selvfølgelig orgelet, avsluttet kvelden med Händels Hallelujakoret fra "Messias". Dagens ofringer gikk til misjonen, - orgelet var allerede fullt betalt!

BYGNINGER

Menighetens kirkebygg ligger på matr. nr. 66 til Tollbodgaten. Denne eiendommen og dens eiere kan vi følge helt tilbake til 1730. I 1877 ble den kjøpt av kjøpmann Theodor Rasmussen og skipsbyggmester Hans Petter Larsen. Her sto det en mindre handelsbygning. Denne ble revet, og det ble istedet oppført et bygg som skulle tjene som lokale for den virksomheten, og ikke minst søndagsskolen, som Marius Giverholt drev. Bygget ble i det vesentlige finansiert ved bidrag fra de samme Rasmussen og Larsen, og det ble innviet søndag 7. okt. 1877. Ved menighetsdannelsen overdro de bygningen til menigheten. Skjøtet er datert 25. febr. 1878, og det ble tinglyst 19. mars samme år. Eiendommen hadde da en branttakst på kr. 17.700,- og en grunntakst på kr. 2.760,-. Byggesummen er oppgitt til kr. 22.000

I et menighetsmøte 1. august 1904 ble det behandlet et sirkulære fra Synoden, hvor det ble foreslått for de lokale menigheter at det ble gjort vedtak som nærmere klargjør eiendomsforholdene til menighetenes bygninger, og likedan ansvaret for menighetenes inngåtte forpliktelser.

Nevnte sirkulære og et utarbeidet forslag var i god tid gjort kjent for menigheten. Saken var utlagt til gjennomsyn, og “forud kundgjort for menigheten paa den sædvanlige maade ved oplæsning fra talerstolen i menighetsmøderne hver søndag i de siste fire uger forud for nærværende møde”.

Det ble gjort følgende enstemmige vedtak:

Vedrørende de faste eiendomme

1. Den ovenfor nævnte eiendom, som menigheden nu besidder, tilhører den lokale stedsmenighed i Kristiansands by og nærmeste omegn som saadan og ikke de enkelte medlemmer af menigheden. Utræder nogen af menigheden, fortaber han enhver ret til eiendommen, selv om han har ydet bidrag dertil.

2. Forpligtelser, der paahviler den ovenfor nævnte eiendom, derunder paahvilende pantegjeld, paahviler stedsmenigheden som saadan og ikke menighedens enkelte medlemmer.

Indholdet af de ovenfor indtagne beslutninger stemmer med, hvad der ogsaa tidligere har været det virkelige eksisterende forhold.

3. Opløses stedsmenigheden, tilfalder dens eiendomme den norsk-evangelisk lutherske frikirke, hvis dennes øverste styrelse, Synoden, fatter særskilt beslutning derom og overtager menighedens gjeld samt vedtager de i punkt 6 nedenfor opstillede betingelser.

4. Kommer menigheden i fremtiden til at indtage en saadan holdning, at den ikke længere af Frikirkens øverste styrelse (Synoden) anerkjendes som en Frikirke-samfundet tilhørende menighed, betragtes menigheden som opløst. Isaafald gjelder, hvad i punkt 3 er bestemt.

5. Hvad der her er bestemt om de faste eiendomme, som menigheden nu eier, gjelder ogsaa om de eiendomme som fremtiden maatte erhverves.

6. Dannes i løbet af 20 aar fra det tidspunkt af, da Synoden med hjemmel af ovenstående bestemmelse har overtaget eiendommen, en ny anderkjendt stedsmenighed, tilfalder kirkebygningen med grund og tomt og de mulige andre faste eiendomme atter stedsmenigheden. Sælger Synoden i mellomtiden eiendommen, hvilket den har ret til at gjøre, tilfalder salgssummen efterat menighedens gjeld er betalt, den nye stedsmenighed, forsaavidt denne, som ovenfor nævnt, dannes inden 20 aar fra Synodens overtagelse av eiendommen.

Belysningen i kirken var basert på gasslykter, og i år 1900 begynte man å tenke på elektrisk belysning. Det ble imidlertid ikke noe av det den gang. Først i 1912 ble det en åpning for elektrisk, men det var kun i Findrengs bryggerhus, som godtgjørelse for at menigheten brukte dette ved fester! Findreng hadde nemlig sin bolig på naboeiendommen, Tollbodgt. 64. I 1916 kom det tilbud fra Kristiansand Elektrisitetsverk om å erstatte gasslyktene med elektrisk belysning. Dette ville komme på kr. 490,-. Dette syntes å være altfor mye, spesielt når det ikke var noe å spare på driftssiden. Året etter opplevde man at gassen tidvis ble avstengt, og da startet prosessen med utskifting til elektrisk.

Kirkehuset var opprinnelig uten plattform, og i 1927 ble det vedtatt å bygge en slik ved å forlenge bygget mot haven, og samtidig få et kjøkken under dette tilbygget. I samme forbindelse ble orgelet flyttet ned fra galleriet til plattformen.

Etter at Findreng døde i 1934 ble hans bolig lagt ut for salg, og menigheten besluttet da å kjøpe denne. Forstander Birkenes hadde sin egen bolig, det ble da å bruke nyervervelsen til pedellbolig og kontor. Menigheten betalt kr. 15.000,- for eiendommen, og foretok betydelige påkostninger over hele huset. Dette kom på i alt kr. 1.200,- i tillegg til en betydelig dugnad. Denne eiendom hadde som nevnt matr.nr. 64 til Tollbodgt., og ble senere slått sammen med matr.nr. 66.

Etter fredsslutningen i 1945 gjorde menigheten vedtak om å bygge nytt kirkehus såsnart forholdene tillot det, og når nødvendig kapital var sikret. Det skulle likevel gå ganske lang tid før dette kunne realiseres. Byggerestriksjonene var et klart problem, men økonomien var nok den egentlige grunn til at det tok så lang tid før planer kunne realiseres. Det var forutsatt 75% egenkapital.

Med tanke på bygging av forstanderbolig fikk menigheten i 1955 kjøpt tomt på Egsområdet (Dovreveien 1), og det ble igangsatt bygging. Kalkylen var på kr. 65.000,- med fradrag av dugnad. Den nye forstander Ole Modalsli kunne flytte inn der høsten 1956.

Nytt kirkebygg ble drøftet påny i 1958, og et menighetsmøte bekreftet sitt tidligere vedtak om at det skulle arbeides videre med dette.

I 1960 fikk menigheten kjøpt naboeiendommen på østsiden, Tollbodgt. 68 for en pris av kr. 45.000,-, og dette ga mulighet for en større utbygging. Finanskomiteen og virkegrenene fortsatte sitt arbeid med å bygge opp kapital, og det ble søkt om byggetillatelse. Det ble avslag for året 1963. Samme høst var det et nytt menighetsmøte om saken, og det var et rekordstort fremmøte, - hele 175 personer. En anonym giver hadde bekostet en arkitektkonkurranse, og i det nevnte menighetsmøte ble det gjort vedtak om å benytte Brantzeg og Haugens forslag. Kalkylen var på kr. 1.715.353,-.

Endelig klarsignal ble gitt i 1964, og dermed ble det riving av matr. nr. 64, 66 og 68, - som ble slått sammen til matr. nr. 66. I løpet av få måneder var begge sidebygningene revet på dugnad.

Søndag 23. august 1964 var siste dag i den gamle kirken, med gudstjeneste på formiddagen, og fest på ettermiddagen. Da var menighet og virkegrener innbudt til samlings- og takkefest. Alle tre korene deltok, og Einar Smedsrud og Joh. Sandvand talte.

Dagen etter fikk mange utløsning for oppsamlet energi etter sommerferien. Kirken ble revet, med liv og lyst. Det ble arbeidet fire dager i uken, på ettermiddag og kveld. Ën dag var det 74 karer i aksjon, ellers var snittet på 35-40. 12. september var tomten ryddet, og materialer solgt for kr. 10.000,-. Kirken som ble revet hadde gjort tjeneste som gudshus i 87 år.

Søndag 18. oktober 1964 ble en spesiell høytidsdag. Da ble grunnstenen lagt ned. Etter formiddagsmøtet på Bedehuset samlet menigheten seg på tomta. Ca 700 personer var møtt frem da forstander Smedsrud kunne ønske velkommen. Eldste Herman Haaverstad murte ned et skrin i ett av fundamentene i garasjen. I skrinet ligger bl.a. tegningene av kirken, Bibel, håndbok og et eksemplar av dagens aviser. Mannskoret deltok ved anledningen.

30. januar 1966 kunne man så ta i bruk den nye kirken, et bygg som menigheten kunne være mektig stolt og glad over. Arbeidsmulighetene ble ganske mye forbedret.

Felleskor ved kirkeinnvielsen i 1966

I 1973 kunne menigheten overta eiendommen Blåbærsvingen 15 i Vågsbygd, i forbindelse med en testamentarisk gave. Da Ansgar Mørland et halvt år senere tiltrådte som hjelpeforstander med Randesund som virkeområde, kunne han flytte inn i denne boligen. Dette ble i lengden noe upraktisk, og ble bare en foreløpig løsning.

Det hadde i en tid vært drøftet bygging av kirke i Randesund. Tomt ble skaffet tilveie på Strømme, og i 1975 gjorde menighetsmøtet vedtak om å starte med grunnarbeidene på kirken, med de midler som en nedsatt finanskomite hadde samlet inn. De mange innlegg i saken avspeilet en viss tilbakeholdenhet, men mest optimisme. Det ble et enstemmig vedtak for ingangsetting, og det ble gitt fullmakt til eldsteråd, diakonråd, byggekomite og finanskomite til å gå videre når man fant det forsvarlig. Grunnstensnedleggelsen fant sted 28. september 1975.

Bare et par uker senere behandlet eldsterådet forslag om å gå til anskaffelse av tomt for også å bygge forstanderbolig i Randesund. Det forelå nemlig et tilbud

fra Klara og Einar Sørensen om å få overta en passende tomt for en rimelig pris av kr. 40.000,-. Oppgjøret kunne utstå til året etter. Menigheten vedtok dette, og en leieinntekt i 1976 fra Kristiansands Yrkesskoler dekket omtrent hele kjøpesummen.

Fremdriften av kirkebygget i Randesund gikk upåklagelig. Dugnadsinnsatsen var stor, anslagsvis 9000 timer da bygget sto ferdig. Det hele kom på 1.350.000,-. Vigslingen av huset ble foretatt 2. pinsedag i 1977. Da sto også forstanderboligen på Haumyrheia ferdig.

Vågsbygd menighetshus

Neste prosjekt var siktet inn mot Vågsbygd. Det ble i februar 1979 vedtatt å se etter tomt i Vågsbygd med tanke på å bygge menighetshus, med en økonomisk ramme for tomta på kr. 250.000,-. En slik ble anskaffet samme år, og plankomite nedsatt. En finanskomite fulgte opp, og de fikk godkjent et byggebudsjett på 4,6 mill. kroner. I juni 1983 ble grunnstenen lagt ned, og innvielsen av det ferdige bygg fant sted 11. november 1984.

Eiendommene i Randesund og Vågsbygd ble senere skjøttet over til de lokale menigheter uten vederlag.

Mens byggene i Randesund og Vågsbygd ble bygd og finansiert av modernemenigheten, ble det gjort på en annen måte i Songdalen. Da menigheten ble konstituert i 1990 ble kirketomten med brakkekirken overført til lokalmenigheten. På det tidspunkt var det allerede planer for et kirkebygg, og det var søkt et samarbeid med de 7 lokalmenighetene i distriktet om økonomisk bistand. Vennesla hadde fra før stilt opp sammen med Kristiansand ved anskaffelse av tomta og kjøp av brakker, og bidro også videre. For Kristiansands vedkommende ble det samlet inn totalt kr. 800.000,- til det nye kirkebygg, foruten at det ble gjort en betydelig dugnadsinnsats. Kirken var tilnærmet gjeldfri da den ble vigslet.

Eiendommen Tollbodgt. 62a (Lysbadklinikken) ble lagt ut for salg i 1978, og det var mange som mente at denne burde sikres for menigheten. På den tid var det imidlertid flere andre behov som burde prioriteres, bl.a. nytt orgel. Det ble derfor ikke noe eiendomskjøp den gang, men i 1985 ble det en ny mulighet. Også denne gang var det andre oppgaver som kalte på innsats, nemlig heis og handikaptøylett. Disse var kostnadsberegnet til kr. 300.000,-. Dette måtte samles inn, og man så ingen mulighet for å greie mer enn det. Menigheten ble likevel sikret eiendommen ved at privatpersoner kjøpte den ved å danne et aksjeselskap, og finansierte selve kjøpet ved å selge kommandittandeler til interesserte. Aksjene ble vederlagsfritt overdratt til menigheten. 1. etasje ble overtatt til menighetskontorer, noe som løste det akutte

behovet for slik plass. Resten av bygget ble leiet ut. Etter hvert ble det mulig for menigheten å innløse noen av andelene, bl.a. ved øremerkede gaver, og i 1993 ble resten av andelene innløst slik at aksjeselskapet kunne oppløses.

Mellom denne bygning og kirken lå det også et lite bygg, Tollbodgt. 62b, og dette ble lagt ut for salg i mai 1995. Det var et spesielt lokalhistorisk hus. Trehuset spilte nemlig en spesiell rolle under den store bybrannen i 1892. Ilden herjet oppover Tollbodgata, og tok med seg nabohuset nr. 62a som også var bygd i tre. Men 62b hadde en solid brannmur som ikke slapp flammene forbi.

Mens brannen raste, og kom stadig nærmere Frikirken, var menigheten samlet i kirken til inderlig bønn om at brannen måtte bli stanset. For menigheten ble det et klart bønnesvar. For Brannvesenet var det mer naturlig å forklare det med en god brannvegg og at det kom en ekstra brannsprøyte fra Mandal. Menigheten rettet ihvertfall takken til Gud!

Det lille trehuset skulle selges til høystbydende, og det var dessverre flere interesserte. For menigheten var det viktig å sikre seg eiendommen, og prisen kom

opp i kr. 620.000,-. Hertil kom nødvendig oppussing og ombygging til 5 hybler. Disse ble leiet ut fra januar 1996. Det var en betydelig dugnadsinnsats som ble utført av menighetens pensjonister. Rentefrie lån fra medlemmer lettet finansieringen.

Dessverre fikk menigheten oppleve en dramatisk brann i 62a i romjula 1995. Det begynte å brenne i loftsetasjen,

men en hybelboer ble heldigvis reddet i god behold. Brannen ble hurtig sløkt, men det var store vann og røykskader. Taket ble forsøkt tettet slik at det kunne være mulig å benytte noen av lokalene, mens man vurderte hva som kunne gjøres. Få måneder senere ble det besluttet å rive bygget. Det ville ikke være lønnsomt å forsøke en renovering. Til det var bygget i sin helhet altfor dårlig. Og rev man det ene, så måtte også det andre bygget rives for å få en helhetlig løsning. Det hjalp ikke at dette nettopp var påkostet betydelige beløp og stor frivillig innsats. Det viste seg dessuten at det var vanskelig for hybelboerne der å oppnå tilstrekkelig varme vinterstid. Bygget var for dårlig isolert. Det gjorde valget lettere.

Menighetens kontorene ble flyttet før årsskiftet 1996 til lokaler i Kronprinsensgt. 14, og man begynte å legge planer for nybygg.

Forstanderboligen i Dovreveien 1 ble solgt i 1997, og ga et godt grunnlag for den egenkapital som måtte til for et større prosjekt.

Det ble en lang planleggingsperiode for nybygget. En intensjonsavtale som først ble inngått, ble kansellert. Den kommunale behandlingen tok lang tid, og det var lenge uvisst hvor nedkjørselen til parkeringsanlegget kunne bli lagt. Etter hvert ordnet alt dette seg, og i januar 1999 kunne rivingen av de eksisterende bygg finne

sted. Dette skjedde på dugnad av menighetens pensjonister. Det viste seg å være en viss etterspørsel etter brukte murstein av den gamle typen, og mye tid ble brukt på å renske det brukbare av ca. 40.000 murstein som bygningen på 62a besto av.

Dermed kunne man starte oppføringen av bygget som ble kalkulert til ca. 21 mill. kroner, og som skulle gi bedre muligheter for menighetens ungdomsarbeid, foruten å dekke behovet for tjenlige kontorlokaler. Alt dette i 1. og 2. etasje, - mens det i de øvrige etasjer ble bygget leiligheter for salg. For menighetens del ble finansieringsbehovet anslått til i overkant av 4 millioner kroner.

De nye kontorene ble tatt i bruk rett etter nyttår i 2001, mens man på samme tid startet med et betydelig dugnadsarbeid på lokalene i 1. etasje. Her var det lagt planer for et menighetslokale, spesielt beregnet for de unge, men etter hvert kom ideen om å gjøre et forsøk med kafédrift. Og 1. søndag i advent 2001 kunne lokaler til slikt bruk innvies. Kirkekaffen den dagen fikk en enorm oppslutning. De fleste fikk bare ståplass.

UNGDOMSFORENINGEN

Tanken om å starte opp et eget arbeid for de unge hadde vært levende i lengre tid, da det første egentlige ungdomsmøte i menighetens regi ble arrangert om kvelden nyttårsdag i 1896. I et menighetsmøte 18. mai samme år ble det gjort vedtak om å danne en egen forening for de unge, og det ble valgt en komité på 7 menn til å forberede dette, bl.a. å utforme forslag til statutter.

Mandag 22. juni, etter den vanlige bibeltimen, ble de unge invitert til å tegne medlemsskap, og det meldte seg umiddelbart 60 personer. Komiteen forberedte valg, og 29. juni ble det holdt et konstituerende møte. Styret skulle bestå av 6 menn og 4 kvinner, og minst halvparten av disse måtte tilhøre menigheten. Som medlemmer av styret ble valgt bl.a. forstander Findreng, organisten Jakob Sødal og eldste Hans P. Larsen. I det første styremøtet ble Findreng valgt til formann, og Sødal nestformann. Det ble ikke valgt noen sekretær, - formannen ble bedt om å ta seg av denne funksjonen inntil videre.

Det må ha vært et aktivt og engasjert styre. 2 uker senere, - søndag etter et ungdomsmøte, kom foreningens styre sammen for å planlegge en utfukt. Dagen etter, mandag umiddelbart etter bibeltimen, hadde ungdomsforeningen et møte for å ta stilling til et konkret forslag. Det gikk ut på at allerede følgende søndag skulle det bli tur til Lillesand. Tirsdag var det så et nytt styremøte, og det ble bestemt å ordne turen med dampskipet "Alfen". Det ble rykket inn annonse om et møte i ungdomsforeningen på torsdagen i anledning turen. Samme dag dro to av de kvinnelige styremedlemmene på en tur til Lillesand for å klarlegge opplegget med menigheten der, og utsendingene var tilbake tidsnok til å rekke ungdomsmøtet om kvelden. Da kunne de melde at "vennene derborte hadde været særdeles imødekommende og fornøiet, og ville sørge for at gjøre besøget hyggeligt i enhver henseende".

Det meldte seg 68 deltakere under torsdagens møte, men da båten la ut fra kai søndag morgen var det 100 deltakere. Turen startet så tidlig som kl. 06.00, med speilblank fjord på en solblank dag. Findreng holdt morgenandakt om bord, og turdeltakerne ble forenet i mye sang. Jakob Sødals referat fra turen levner ingen tvil om at dette ble en opplevelse både for gjester og vertskap.

Tanken om å etablere et bibliotek i kirken kom samme høst, og det tok ikke lang tid før et større antall innleverte bøker gjorde det mulig å starte med utlånsvirksomhet. Lørdager fra kl. 19.00 ble satt som tidspunkt for utlånsvirksomheten. En del bøker ble også kjøpt inn etter hvert, og det var ikke uvanlig i den første tiden med utlån av 30 - 50 bøker hver lørdag. Senere ble utlånsdagen flyttet til fredag, og noe senere til onsdag.

Sin første juletefest holdt foreningen i romjula 1896. Det ble trykt egne billetter som ble lagt ut for salg. Referatet forteller om en helt igjennom vellykket fest, - en fest som varte fra ettermiddagen til midnatt!

Den første årsberetning peker på at foreningen er "en frukt av det velsignede åndens vær som har blåst over vår by og omegn i den siste tid". I slike tider er det ikke så vanskelig å få virksomheten til å gå, "thi vinden er med, og man behøver bare at udbrede seilene". Antall medlemmer ble i beretningen oppgitt til 279 betalende.

Kontingenten var 10 øre pr. måned. Få av medlemmene var over 30 år.

Det var stas å dra på tur med foreningen. Sommeren 1897 ble det gjennomført en tur til Arendal, med dampskipet "Skjold". Allerede kl. 05.00 gikk båten fra brygga. Været var så bra som det kunne være, og stemningen var på topp. Ved ankomst Arendal ved 9.30-tiden ble de møtt av det stedlige sangkor, og så bar det i prosesjon opp til Frikirken som var pyntet med flagg og grønt. Referatet også fra dette oppholdet forteller om en vellykket og minnerik tur. Kl. 20.00 dampet "Skjold" avsted fra Arendals brygge under sang og vifting med lommetørklær, mens bryggen sto svart av mennesker. Og hele veien hjem lød det sang fra for til akter.

Samme høst ble det arrangert en ettermiddagstur til Frigstad Bedehus, med dampskipet "Flekkerøy" til Randesund, og "apostlenes hester" videre til bedehuset. Ca. 150 deltok på denne turen.

Fester var også populære, og i slutten av november ble det holdt en foreningsfest hvor det ble solgt 200 billetter. Festen startet kl. 17.00, og det ble oppbrudd ved 22.30-tiden. Juletreffesten måneden etterpå varte fra kl. 18.00 til 23.30. Også her ble det solgt 200 billetter à 40 øre. Referatet forteller om et åndelig sett godt samvær. Flere av de unge "kunde trods midt paa natten ikke forlade juletræet førend det var afklædt al sin prydelse og under jubel baared ud i garden".

Menigheten hadde fra før en traktatforening, og denne ble overtatt av ungdomsforeningen. I 1897 ble det trykt opp 20.000 traktater, til en pris av ca. kr. 30,-. I løpet av få måneder var omtrent halvparten av disse delt ut ombord på dampskipene og på jernbanen, foruten på gater og veier. Dette arbeidet pågikk i flere år, og i tillegg ble bladet "Soldatermisjonæren" spredt blant de militære.

Når det gjelder turer med foreningen, så ble det arrangert flere slike hver sommer i flere år. Kommunikasjonsmulighetene var begrenset, men båt kunne brukes både til Mosby, Brøvig, Ryen, Ålefjær, og inn Drangsvannene. En tur til Føreland foregikk med tog til Røyknes, og spasertur videre. Det ble lagt inn en hvilepause underveis, med utdeling av litt drikke (2 om 1 flaske). Før turen fortsatte var det andakt, og sang av sangkoret. Ca. 100 personer deltok.

Nevnes må også juletreffesten 1899. Den ble holdt på selveste nyttårsaften, altså ved forrige hundreårsskifte. Denne jule- og nyttårshelgen var det et slikt uvær at et betydelig antall båter lå værfast på havna. Styret ble enige om å invitere sjøfolkene til festen, og dette slo veldig godt an. Ca. 100 av disse tok imot invitasjonen og kom. Takket være bidrag fra lokale skipsredere og sjømenn lot det seg gjøre å dele ut en gave til alle de innbudte. Sjømannsforeningens formann, havnefogd Isefjær, var tilstede og ga anerkjennelse for tiltaket. Flere av sjømennene var varme kristne og deltok med innlegg. Festen ble avsluttet litt før midnatt. Det er ikke noe som tyder på at ble noen feiring av selve hundreårsskiftet.

Når det gjelder forholdet til sjøfolk (også omfattende fiskere), så ser vi av referater at disse til stadighet var invitert til de forskjellige fester gjennom årene.

Ved årsmøtet i 1900 ble det gjort vedtak om å stifte en kvinneforening som skulle arbeide for Finmarksmisjonen og Ungdomsforeningen (men nedlagt i 1913), og det ble også opprettet en totalavholdsforening med et medlemstall på 50. I tillegg ble det vedtatt å starte med systematiske sykebesøk. Peder Moi ble valgt til dette for en

3 månedersperiode, med en godtgjørelse på kr. 15,- pr. måned. Det ble meldt at han i den perioden hadde foretatt 572 sykebesøk, på sykehusene og i hjemmene. Noen år senere ble det opprettet en egen blomstermisjon, og det første året delte den ut 76 svibler og 160 buketter. Dette arbeidet fortsatte med en betydelig innsats, og var forløperen for nåværende sykekomite.

Som tidligere nevnt ble Findreng valgt til formann i ungdomsforeningen da den ble etablert, selv om han var menighetens forstander. Dette vervet beholdt han i flere år, men det var ikke fordi han absolutt ønsket det slik selv. Findreng var en klar forkjemper for et organisert ungdomsarbeid i Frikirken. Han så nok faren for at det kunne bli en kløft mellom menigheten og foreningen, men også at denne fare kunne avverges hvis bare eldsteråd og forstander gikk aktivt inn i ungdomsforeningen, men uten å ta fra den dens egenart som en forening av og for de unge. Dette kan nok være noe av forklaringen på hvorfor han sto så lenge, men da han i 1902 ba seg fritatt fordi han mente det ville være nyttig med et skifte, ble han likevel valgt påny. Først i 1908 fikk han avløsning som formann, men ble sittende i styret i ennå noen år som nestformann. Han fikk en formannsperiode igjen fra 1912, men to år senere var det definitivt slutt, og han ble innvalgt som æresmedlem. Den samme ære var blitt eldste Hans P. Larsen til del noen år tidligere. Også han hadde sittet i styret siden starten. I store deler av sin formannstid var det Findreng som førte protokollen.

Amerika-feberen ble merkbar også for foreningen. Høsten 1902 ble det holdt en fest for de som skulle reise. Det er ikke kjent hvor stort antall det var, men det ble bemerket at for sangkoret var det en lei årelating at såpass mange på én stemme skulle reise. På nyåret i 1904 var det en tilsvarende fest, og da var det 4 av medlemmene som skulle emigrere.

Det ble i det hele tatt arrangert mange og lange fester, og det er interessant å få innblikk i hvordan det fungerte den gang. Ikke alle fester er like utførlig beskrevet. Det korteste referatet har vi nok fra 17. mai 1903 da det "avholdtes fest uden bevertning af the, men som desertfest med 7øres kager og frukt". Det var det hele. Juletreffesten nyttårsdag i 1905 samlet 280 deltakere. "Udover aftenen veksledes med taler og sang rundt treet, og bibelske gaader. Senere fikk man Æble og 7øreskager, og den hyggelige fest afsluttedes ved 24-tiden".

Nyttårsdagen i 1912 varte festen fra kl. 17.00 til midnatt. Også da var det sjøfolk som hadde tatt imot invitasjon, 50-60 stk. De fleste fester ble avsluttet med bønnemøte. Sigv. Engeset hadde virksomhet i menigheten på den tid, og han deltok bl.a. ved ungdomsforeningens basar i begynnelsen av året. Basaren var over flere dager, - fra mandag til fredag, med oppbyggelig møte kl. 21. Den uka var det flere som søkte forbønn og frelse.

Når det gjelder fester, så må vi ta med at det i 1913 ble arrangert en spesiell fattigfest. Denne var gratis for denne gruppen, og det kom ca. 200 av dem. De ble benket rundt border omkring i salen, og bispist med smørbrød og kaffe. De ble også rikelig traktert med korsang og Guds ord. De innbudte kom inn gratis, mens foreningens medlemmer måtte betale 50 øre. Hva slags vurdering som lå til grunn for å bli omfattet av begrepet "fattig" er ikke kjent. Heller ikke på hvilken måte de ble innbudt.

Når det gjelder basarer, så ble ovennevnte basar den siste. Det er nevnt i et tidligere kapittel at "basar-uvesenet" ble bragt til opphør etter vedtak i menigheten. Ungdomsforeningens kvinneforening som inntil da hadde arbeidet for Finmarksmisjonen la ned sin virksomhet, mot at det istedet ble holdt misjonsaften hver onsdag i ungdomsforeningens regi, med kollekt til misjonen.

Ungdomsforeningen drev en aktiv møtevirksomhet, og hadde stor variasjon av forkynnere. De benyttet både de som menigheten kalte til virke, og foretok selvstendige kall av forkynnere (med eldsterådets godkjenning), gjerne for en hel måned. Ett år betalte foreningen til menigheten 2 mndrs. virke av Joh. Sandvand. Hvert år over en lang periode forteller årsberetningene om at unge var blitt frelst. Og alle gledet seg over "nyfrelste sjele som vitnet om den lykke de var blitt til del". Fra 1918 overtok ungdomsforeningen torsdagsmøtet fra menigheten, men det året ble virksomheten sterkt hemmet. I en 3 måneders periode måtte møtene innstilles etter bestemmelse av helserådet. En epidemi herjet i byen.

Sosialt arbeid

Foreningen hadde lenge hatt et sosialt arbeid, og 11/2 1919 ble det valgt en komite til å vurdere ansettelse av en utdannet sykepleierske. Komiteen kom raskt i kontakt med sykepleierske Serina S. Varland fra Klepp, og hun ble ansatt. Det er mulig at hun var søster til den lærerinnen som var ansatt i religionsskolen. Av årsberetningen for 1920 fremgår at sykepleiersken fikk nok å gjøre. I løpet av 10 måneder foretok hun pleie i 107 hele dager og 33 halve dager. Hun våket over syke i 32 netter, og foretok 287 besøk med delvis pleie. I tillegg til dette fortsatte blomstermisjonen med sine besøk på institusjoner og i hjemmene.

Serina Varland ble ikke lenge i stillingen, for allerede året etter fikk hun ny stilling i hjembygda. Umiddelbart ble det ansettelse av Tomally Bentsen, mer kjent som søster Mally, og hun ble etter hvert som en institusjon. Ser vi på årsberetningen for 1924 så finner vi at hun det året var ute i pleie 73 hele døgn, 37 hele dager, 45 netter, 108 halve dager, avlagt 72 besøk, 202 besøk med pleie, og stelt 9 døde. Det er ført nøyaktige protokoller over samtlige besøk som er foretatt helt fra starten i 1920 og til virksomheten ble lagt ned.

Først i 1936 fikk søster Mally innlagt telefon slik at det var mulig å komme i kontakt med henne på en vesentlig lettere måte.

Ved krigsutbruddet 9. april 1940 ble hun evakuert sammen med en del gamle til Øvrebø kirke. Hun ble der i 1 måned, og pleiet pasientene. Kristiansand Kommune betalte henne for dette.

Da hun fylte 60 år 3. april 1956 ønsket foreningen å markere dette med en fest, men det passet ikke for henne. Hun var ikke ute etter å få oppmerksomhet. I stedet ble det et arrangement på Central Hotel med familie og venner, hvor også foreningen kom sterkt inn i bildet.

Sykepleien ble finansiert av ungdomsforeningen, ved forskjellige tiltak. Det var flere som hadde bundet seg til faste bidrag, og det var delt ut bøsser til hjemmene. Sangarrangementer ved menighetens kor, og forskjellige utlodninger ga et bra tilskudd, men det ble likevel noe strevsomt med økonomien. Etter hvert begynte

ungdomsforeningen å ta betalt for pleien, vel å merke av de som hadde råd til å betale. Det ble atskillig lettere da kommunen fra og med 1957 bevilget et bidrag tilsvarende 50% av hennes lønn.

Ordningene med hjemmesykepleien i Kristiansand kom under bred drøfting i 1958 etter initiativ av rådmannen. De foreslåtte retningslinjer for sykepleien som ble fremlagt av kommunen føltes ikke akseptable for ungdomsforeningens arbeid. Ordningene kunne likevel fortsette inntil videre, men kommunen ville primært gå over til kommunal sykepleie for å nyte godt av bidrag fra Staten og Rikstrygdeverket.

Søster Mally hadde et tungt arbeid, og hennes helse ble etter hvert svekket. Etter 40 år var ikke det mer enn naturlig. Ungdomsforeningen ønsket å hedre henne for hennes store innsats for syke og gamle, og søkte om å få tildelt henne Kongens Fortjenstmedalje. Dette ble innvilget, men heller ikke denne gang ønsket hun særlig blest om sin person. Overrekkelsen ble foretatt 18. januar 1962 ved en enkel høytidelighet hjemme hos Sigurd Sollie. Tilstede var sosialsjef Salvesen, representanter fra menighet og ungdomsforening, samt familie og venner.

En aktiv forening

Ungdomsforeningen begynte å dra på årene. Den ble altså stiftet i 1896, og den hadde ikke satt noen aldersgrense for medlemsskap. Det var mange som ikke så noen grunn til å melde seg ut, og foreningen hadde på den annen side behov for mange voksne ansvarsbevisste som kunne gjøre en innsats. Virksomheten var jo mangfoldig, - møter søndag kveld og torsdags kveld, egen komite for sykepleien med 1 ansatt, blomstermisjon, traktatmisjon, bibliotek, kvinneforening, kor, med mer. Hvert år ble arrangert minst én ungdomsuke med gjestepredikanter, og man får inntrykk av at ungdomsforeningen var like så aktiv som menigheten når det gjaldt å få til virksomhet. Evangelist (og forfatter) Johan F. Løvgren hadde i årevis minst to ukers virke for ungdomsforeningen. Slik var det i omtrent 30 år! Ett år var det endog i siste halvdel av juli måned. Virksomheten gikk nemlig jevnt hele året. Ferie og fritidsforhold var totalt annerledes den gang.

At ungdomsforeningen naturlig følte ansvar for de yngre viste seg ved at den i 1923 starter opp med "de unges møter", beregnet på aldersgruppen 13-18 år, med møter hver lørdag kl. 20. Dette skulle vise seg å dekke et stort behov. Det kan virke litt pussig når en ungdomsforening ser det som aktuelt å ta opp arbeid blant "de unge". Det antyder litt om hvordan foreningen etter hvert begynte å se på seg selv. Gjennomsnittsalderen ble stadig høyere. Søkningen til møtene for de yngre økte på, og i 1928 overlot man ansvaret til menigheten.

Fellesmøter ble holdt så langt tilbake som i 1924. Den gang var det Metodistkirken, Ynglingeforeningen, Frelsesarmeen og Frikirken ved dens ungdomsforening. Møtene var egentlig beregnet til 1 uke, men det brøt ut vekkelse. Samværene ble holdt i Bedehuset, da de andre lokalene ble for små. Ett møte ble imidlertid holdt i Domkirken, som var fylt til trengsel. Her talte forstander Birkenes og metodistprest Rikstad. Det deltok også et stort felleskor med 100 sangere.

Sang- og ungdomsstevne ble holdt hvert år fra 1926, over to dager, og det vekslet mellom menighetene her på sørlandet. Kristiansand var vertskap blant annet

i 1934. I referatet fra den gang sies at møtene hadde meget stor oppslutning, og de ble holdt samtidig både i Bedehuset og i Frikirken. En rekke av menighetenes kor deltok i stevnet, med mye sang. Ynglingeforeningens lokaler ble brukt til bevertning. Sangkonsert i Domkirken hørte også med. Et friluftsmøte ble holdt i Birkelunden ved Baneheia. Én av dagene ble det arrangert båttur til Prestøya, med 21 store, fullastede båter. Det ble i seg selv en opplevelse for mange. Avslutningsfesten i Bedehuset samlet omkring 800 deltakere.

Pastor Brun fra Amerika besøkte ungdomsforeningen i 1930. Han ankom 16. mai, - hadde et møte samme kveld, og ble møtt av en kirke som var fylt til trengsel. På festen neste kveld var det en masse tilreisende, særlig norsk-amerikanere. Pastor Brun virket i menigheten en stund. Han var en original forkynner, og hans taler ble husket lenge. Han var også en enestående vekkelsespredikant, og mange unge og eldre ba om forbønn. Kirken ble for liten, så Bedehuset ble leid. To søndagskvelder ble møtene lagt til Domkirken, og begge steder ble fylt til siste plass.

En økende misjonsinteresse i ungdomsforeningen medførte at det ble valgt en egen misjonskomite på nyåret i 1936, og denne arrangerte hele 12 misjonsmøter det året.

Krigsutbruddet i Europa bekymret. En planlagt fest i september 1939 ble avlyst, og i stedet ble det holdt et bønnemøte på kne en søndag kveld etter det vanlige ungdomsmøtet. Situasjonen ble oppfattet som alvorlig. Ved en fest like før invasjonen i Norge var det ca. 325 tilstede, og mange som sjelden var å se. Da evakueringen ble iverksatt ble det naturlig nok et dårligere fremmøte til kirken, men etter hvert som folk flyttet tilbake, tok det seg opp igjen. Menigheten var takknemlig for at kirken fikk stå i fred, og at den ikke ble rekvirert til andre formål. Virksomheten kunne gå sin gang, men på grunn av mørklegging ble enkelte tidspunkter endret. At det ikke ble noen nyttårsfest 1. jan. 1941 skyldtes en epidemi av munn- og klovsyke. De årlige sang- og ungdomsstevnene fikk imidlertid et avbrekk på grunn av restriksjonene.

Som det fremgår hadde ungdomsforeningen stadig et engasjert styre, og sto ikke tilbake for menigheten når det gjaldt aktivitet. Det forstår en også av et styremøte i 1942 hvor det ble besluttet å sende et brev til menighetsrådet hvor det foreslås å kalle en forkynner for 2-3 måneder til å virke i foreningen og i de nærmeste distrikter som har lite predikantbesøk. Styret så det som en oppgave å arbeide mer utad, og foreningen ville ta det økonomiske ansvar. I svarbrevet heter det bl.a. at når det angår virksomhet utad, så bør dette ordnes av menigheten. Det ble også sagt at det i nær fremtid ville komme et forslag i likhet med innspillet fra ungdomsforeningen.

Styret så det som viktig også å komme seg ut fra selve kirken, og begynte å tenke på gatemøter. Politimesteren ga tillatelse til å holde slike på hjørnet av Tordenskjoldsgate og Elvegaten, og det første møte ble holdt om kvelden 21. juni 1944. Det ble ledet av Tolv Lauvland som var leder av Y.A. (junior). Alf Helge Viges tale og sang, samt Y.A.'s musikkor så ut til å gripe den store, brokete forsamling. Møtene fortsatte hver torsdags kveld i juli og august. Som sangkrefter ble for en del benyttet et stort musikkor, sammensatt av egne krefter. Slike sommerlige friluftsmøter ble holdt i flere år.

Etterkrigstid

8. mai 1945 ble en jubelens dag. Etter det ordinære kveldsmøtet den dagen ble det holdt et kort styremøte. En eneste sak var til drøfting, - nemlig fest på 17. mai. Endelig skulle det bli mulig å slippe seg løs i en nasjonal feiring. Og fest ble det. Vi siterer referatprotokollen:

“Etter at ungdomsforeningen hadde deltatt i folketoget og det store folkemøte på Torvet, arrangert av byens kristelige foreninger, kom vi sammen til festmøte i kirken som var vakkert pyntet. Det som først fanget vår oppmerksomhet var det over prekestolen av Otto Sødal så vakre og samtidig symbolsk malte “Fred” med den oppgående sol over det norske flagg som bakgrunn. Også dette møte kommer vi til å minnes når vi tenker på den første 17. mai etter freden. Birger Hammersmarks tale ut fra Es. 38: “Til fred ble meg det bitre” og forst. Birkenes’: “Riket er ditt” passet så utmerket. Med dyp følelse lød sangene fra det store felles mannskor, dannet for anledningen: “Ja, vi elsker” og “Gud signe Noregs land”. Vitnesbyrdene fra fangene som nettopp var kommet hjem fra de forskjellige konsentrasjonsleirene gjorde også et mektig inntrykk på forsamlingen. Ellers var det opplesning av fru Borghild Gundersen, og sang av Musikkoret og Blandetkoret. Formannen, Arne Knudsen, ledet.”

St.Hans-turen det året ble også preget av at det var en ny tid i Norge, og også her siteres fra protokollen:

“Blant årets mange glade minner står også St.Hans-turen til Hans Hansen, Narvika. Det deilige sommerværet hadde lokket mange av foreningens eldre og yngre medlemmer derut sammen med Y.A. På møtet talte forstander Birkenes alvorlig og manende, og formannen holdt en kort tale på engelsk til de engelske soldater som var med på turen. Nesten som et eventyr lød Egil Andreassens beretning om egne opplevelser i Norge og Sverige i krigsårene. Mens rakettene sammen med det store bålet vidunderlig vakkert lyste opp, lød våre nasjonalsanger i den stille kveld. Blandetkoret sang flere av sine gamle, kjente sanger. Mannskoret hørte vi også. Den engelske nasjonalsang, og flere andre engelske sanger, sunget av soldatene, ble mottatt med begeistring. Tilslutt holdt Ole Bjørn Høiesen en kort andakt.”

Sang- og ungdomsstevnene ble tatt opp igjen. Dette året var det Vennesla som var vertsmenighet. Det var fremdeles problematisk med transportmidler, og det var forståelse for at det ble redusert oppslutning. “Det går an å sykle om lørdagen og overnatte et sted på vegen, eller eventuelt kjøre helt frem og overnatte i Vennesla. Vi regner i alle tilfeller med at mannscorene klarer dette. Plass til å overnatte skal vi ordne med.”

Ellers gikk virksomheten sin gang år etter år med de faste aktiviteter i foreningens regi. Et spennende høydepunkt var det i februar 1951 da et søndags kveldsmøte ble kringkastet. Her deltok forstander Birkenes, Musikkoret og Mannskoret. På et senere tidspunkt ble det arrangert en egen soldatfest, hvor det av en forsamling på ca. 300 unge var omtrent 100 militære. Evangelist J. F. Løvgren talte alvorlig, på sin karakteristiske måte.

Ungdomsforeningens styre hadde lenge følt på at de hadde litt for mange oppgaver, og i 1953 foreslo de overfor Blomstermisjonen og Sykepleien at disse skulle knytte seg til menigheten, slik at foreningen kunne konsentrere seg mer om

ungdomsarbeidet. Dette ble imidlertid nedstemt begge steder. For Blomstermisjonens del ble det grunnlagt med at det var flere der som ikke tilhørte menigheten.

Det var en mangeartet og stor virksomhet på 1950-tallet. Mange vil nok fremdeles huske møteserien med Noraberg og Mørland høsten 1953. Det var en rik tid. Det fortelles konkret om en fest med vekkelse og fornyelse, der mange ba om forbønn. Det ble ikke bare ett, men hele tre bønnemøter i løpet av festen!

Forstander Birkenes fratrådte altså ved utgangen av dette året, og i desember holdt han en bibeltime over emnet "Fri i Kristus!" Etterpå kom noen og sa: Ikveld hørte jeg meg frelst!

Det ble arrangert et stort friluftsmøte i Tresse, med oppmarsj fra Torvet av en stor ungdomsflokk med korene i spissen, anført av Ynglingeforeningens Musikkorps. Det kom mye folk. Alf Helge Vige holdt en frisk tale, og Mannskoret og Blandetkoret deltok.

På denne tiden opphørte friluftsmøtene ved Øvre Fergested, og det ble teltmøter i samarbeid med Indremisjonens Ungdomsforening, Ynglingeforeningen og Lund Kristelige Ungdomsforening. Her deltok bl.a. John Olav Larsen og Georg Johnsen. Slike teltmøter ble holdt i flere år.

Bedriftsandakter var noe nytt, og i 1958 holdt Ansgar Mørland en slik andakt på 14 forskjellige bedrifter.

Økonomisk tok foreningen visse krafttak i denne tiden. På forespørsel fra misjonær Sommernes ble det samlet inn kr. 10.000,- til misjonærbolig i Tsu. Et par år senere ble det samlet inn ytterligere kr. 20.000,- til kirke i Japan, og enda noe senere et visst beløp til en misjonærbolig. Samtidig la foreningen opp et byggefond for menighetens behov.

Ungdomsforeningens styre var stadig opptatt av problemet med å få de yngste interessert og aktivisert. Foreningen favnet vidt, og mangel på øvre aldersgrense gjorde at det ble en høy gjennomsnittsalder. I årsberetningene ble det etter hvert berettet om eldre medlemmer som var flyttet hjem til Gud. For de unge som skulle kreve inn den årlige kontingenten var det litt selsomt å skulle gå til medlemmer som hadde flyttet til aldershjem.

Men virksomheten var mangeartet, som vi skjønner. Styret la opp til forskjellige typer samvær, fester, turer, samtalemøter, salmekvelder, sangkonserter, og medlemsmøter med varierende innhold. Det var også stor bredde i talere som ble benyttet. Som oftest var det god oppslutning om arrangementene, noen ganger fullsatt kirke, andre ganger en mindre flokk i lillesalen. Selv enkelte turer ble avlyst på grunn av for liten oppslutning.

I 1960 ble det forsøkt med et nytt innslag, nemlig samvær for unge mellom 18 og 25 år, - denne gang altså en aldersgrense. Det ble et vellykket arrangement hjemme hos Odd Hånes, med ca. 50 unge tilstede. Samme år ble det arrangert 6 ungdommens lørdagskveld i kirken, som var nærmest fullsatt av "unge i alle aldre".

Nevnes må også en spesiell aksjonsuke i 1961, sammen med menigheten. Den var godt forberedt. Hele 8000 innbydelser var spredd, bønnegrupper hadde vært i virksomhet, og kirken fyltes kveld etter kveld. Det var flere som søkte frelse, og den ene uke ble til tre. Det var Birger Hammersmark og Sigv. Engeset som sto for

forkynnelsen, og Jan Sødal bidro med sang, i tillegg til korene.

I alle år hadde det vært ukemøte både tirsdag og torsdag, men det var tegn som tydet på at tilbudet var større enn behovet, og i 1963 ble det i samråd med menigheten besluttet å sløyfe tirsdagen. I stedet skulle menigheten og ungdomsforeningen ha ansvaret for torsdagsmøtet annenhver uke.

På 1970-tallet ble det arbeidet en del med å få realistiske medlemslister, både ved å stryke de som ikke hadde betalt kontingent på 3 år, og ved å bearbeide flere til å gå inn, særlig tidligere konfirmanter. I 1976 hadde foreningen fremdeles 470 medlemmer. Foreningens styre var likevel ikke fornøyd med forholdene, og på et styremøte i 1977 drøftet man spørsmålet "Er vi en ungdomsforening?" Selve navnet føltes misvisende, foreningen var mer som en menighetsforening. Burde 18-gruppa være ungdomsforeningen, og ungdomsforeningen en møtearrangør for menigheten? En prosess var med dette satt i gang.

Et par år senere hadde foreningen en grundigere drøfting av sin fremtidige plass i menigheten. En komiteutredning ble behandlet. Her ble det pekt på at det egentlige ungdomsarbeid blir drevet av juniorforening, juniorkor, 18-gruppe, bibelklasser og speidere. Konklusjonen ble at foreningen ikke driver etter sin målsetting, og at den heller ikke passer til å ivareta de mål som er satt.

I november 1980 ble det nedsatt et utvalg til å utrede flere alternative løsninger, og utvalgets arbeid ble sendt til høring blant Ungdomsforeningens underavdelinger. Dette ble så hovedsaken på foreningens årsmøte 28. januar 1981. Et stort flertall stemte for nedleggelse av foreningen i sin daværende form (95 mot 17 neistemmer). I en påfølgende avstemming - til veiledning for menighetens videre behandling av saken - mente 85 at man ikke burde ha noen forening. 24 ønsket en forening i en eller annen form.

Dermed var sluttstrek satt for en forening som hadde hatt en enorm betydning så langt. Forstander Sverre Jølstad uttrykker seg slik i et brev til de medlemmer som ikke sto tilsluttet menigheten:

"Gjennom 85 år har Ungdomsforeningen vært til rik velsignelse i vår menighet. Det arbeid som har vært utført gjennom foreningens kor og virkegrener både i og utenfor menigheten har hatt uvurderlig betydning. En stor del av menighetens tilvekst har kommet gjennom Ungdomsforeningen. Vi vil takke alle som har utført et betydningsfullt arbeid".

JUNIORFORENINGEN

Som tidligere nevnt under kapitlet om Ungdomsforeningen, så startet denne et eget Arbeid blant de yngre i 1923, - alder 13-18 år. Det var etter en henstilling fra de yngre at Ungdomsforeningens styre utarbeidet forslaget som ble drøftet på et medlemsmøte høsten 1923. Det skulle vise seg å være svært delte meninger om et slikt tiltak, og det var i hvert fall ikke aktuelt å starte opp uten at det først ble godkjent av menigheten. Slik godkjenning ble gitt, og det ble valgt en egen komite til å ta seg av denne virksomheten. Møtene ble kalt "de unges møter", og de ble i starten ledet av Johan Andersen, Julius Tjørve og Conrad Jernæs..

I Ungdomsforeningens årsberetning for 1924 heter det at de unges møter har vært godt besøkt. Det hadde vært 32 møter, 4 fester og 3 utflukter. Alle møter begynte med Guds ord og bønn, og de fleste ble avsluttet med felles bønnestund.

I en periode ble denne virkegren kalt Yngres Avdeling, før navnet ble endret til Juniorforeningen. I motsetning til Ungdomsforeningen var det her satt aldersgrense, - omfattende 6 årskull. Det medførte altså en årlig utskifting av medlemmer. For både lederne og juniorene var det alltid et savn når de eldste sluttet, samtidig som det var en utfordring å få inn nye yngre. Medlemstallet kunne av samme grunn variere en del fra år til år.

Den første informasjon om oppslutningen finner vi i årsberetningen for 1926. Der heter det at det gjennomsnittlige fremmøte hadde vært 32 unge. Da oppslutningen økte på, vedtok altså Ungdomsforeningen i 1928 å overlate ansvaret for virksomheten til menigheten.

Leirer og turer var et viktig ledd i virksomheten blant juniorene, både de mer lokale, og de større. Det var deltakelse fra foreningen på landsleirene for juniorer på Fredtun både i 1950, 1952 og 1955. I 1950 var det i alt 650 leirdeltakere, inkludert 30 svenske juniorer. Talere var bl.a. Alf Helge Vige, Ole Modalsli, og leirsjefen Reidar Jahnsen. To år senere var det hele tre fulle busser med juniorer fra Kristiansand som dro av gårde til ny landsleir på Fredtun. Referatet kan fortelle om det deiligste varme sommervær, med bading på Rakke og i Skråvika, og om fotball og håndball. En innlagt sporlek vant kristiansanderne helt overlegent. Også på møtene var de aktive og frimodige. Det viktigste som er referert om landsleiren i 1955 er at det brøt ut vekkelse, og at det var mange som ga sitt hjerte til Jesus for første gang, og andre som fikk en fornyelse i sitt forhold til Gud.

Det ble også arrangert andre store leirer, og i 1949 var det en slik på Drottningborg for juniorer fra distriktet fra Egersund til Risør. Også på denne leir ble det noen herlige dager, både for kropp og sjel. På en av kveldene var det musikk og sang i massevis. Alf Helge Vige "and his orchestra" bidro med feiende marsjer, og Rolf Vige fulgte opp med sin fiolin. Det var et variert program, og mange benyttet anledningen til å avlegge vitnesbyrd om sin Frelser. Etter avslutningen, da mesteparten av forsamlingen hadde forlatt salen, grep "Tilla" Vige påny sin fiolin, og holdt en ekstrakonsert som sent skulle glemmes. Snart var salen igjen fylt av en begeistret forsamling som i taushet lyttet til et fantastisk spill.

Lyngdal Jordbruksskole var stedet for en leir i 1951 for juniorer fra distriktet Porsgrunn til Stavanger. Ragnvald Ask var leirsjef, og bl.a. Alf Helge Vige var med og preget leiren med sin forkynnelse. Bibeltimene og de kameratslige samvær om kveldene ble benevnt som høydepunktene. "Den siste kvelden merket vi nok sterkest hvordan Gud arbeidet blant oss. Den kvelden var det mange som fant lyset i livet".

Leirer ble videre arrangert bl.a. på Moi Vanførehjem og Foldsæ Landbruksskole i Fyresdal, og ikke å forglemme leirstedet Fjelltun, Lia i Drangedal. Her var det leir i 1962, og det siteres et referat, ført i pennen av daværende sekretær i juniorstyret, - Sigvald Tveit (noe forkortet):

“Det regnte og var grått i været tirsdag 31. juli da 50 kristiansandere dro på leir til Lia. Men da vi kom fram hadde regnet stoppa og vi satte opp teltene på de blaute jordene, jentene på den ene sida av vegen og guttene på den andre. Leirsjefen forstander Foss-Johnsen ønska alle 170 juniorene velkommen, og sammen med den andre av talerene forstander Einar Hanssen, blei reglene for leiren fastslått. Blant annet hadde ikke jentene og guttene lov til å bade på samme sted. Det var videre forbudt for jentene og guttene å besøke hverandre i hverandres leirområder. Og sist, men ikke minst (spesielt for kristiansandsguttene), det var forbudt å røyke i teltene. Det sistnevnte fikk de eldste av kristiansandsguttene forandra på. Vårt første inntrykk av lederne var at de var for strenge, hvilket de fikk høre i leirens avis i dagene som fulgte. Men etter å ha vært sammen med de to lederne i nesten ei uke, lød det det samstemmig fra alle at de var de greieste og beste lederne som fantes.

De fleste guttene var nok litt skuffa over fotballplassen som besto av et nyslått jorde, men “never mind” vi var på leir, og kunne ikke være så nøye på det. Torsdag 2. og fredag 3. august hadde vi henholdsvis fjelltur og sporlek, hvor vi fikk anledning til å betrakte den vakre naturen omkring Lia.

Av de fire ganger leiravisen kom ut var kristiansandere redaktører for tre av dem. Kristiansanderne satte i det hele tatt preg på leiren. Foruten avisen deltok der noen med sang, spørrekonkurranse og sketsjer.

Men sjøl om vi hadde det veldig moro, blei samværerne om Guds ord høydepunktene på leiren. Om morgenen hadde vi gruppemøter hvor noen eldre ungdommer var gruppeledere. Klokka elleve begynte bibeltimene. Kveldsmøtene var også opplevelsrike stunder. Her var det tale og sang og frie vitnesbyrd. Til slutt hadde vi frivillig bønnemøte i spisesalen. Spesielt den siste kvelden var et godt møte, og her var det mange som tok et avgjørende standpunkt”.

Mange vil også ha gode minner fra de årlige påskeleirene på Fjelltun. Den første ble avholdt i 1965, - én for de under 17 år i første del av påskeuka, og én for de eldre i andre del.

Juniorforeningen hadde, i likhet med andre av menighetens virkegrener, sitt tilhold på den gamle lærerskolen mens den nye kirken ble bygd. Dette hadde ingen negativ virkning. Medlemstallet nådde på den tid opp i 130 innskrevne. Enda viktigere var det at det brøt ut vekkelse blant de unge i den tiden, noe som satte sitt preg på flokken, både ved vitnetrang og på andre måter. Det ble merkbart også for resten av menigheten.

I flere av årsberetningen ble det meldt om unge som hadde tatt et klart standpunkt for Jesus. Juniorleiren på Dvergsnestangen i 1969 er ett eksempel. Den betydning dette har hatt for den enkelte og for menigheten totalt kan neppe overvurderes.

Juniorforeningen er fremdeles en aktiv forening, med varierende, men god oppslutning. Tidvis har det vært vanskelig å rekruttere ledere, og det kan se ut for at det er slutt med den tiden da ledere kunne stå i 10 år og mer. Men juniorene tar mer ansvar, og det er svært positivt og utviklende.

Møtene holdes nå i FriCafé, hvor det er anledning til å være sammen utover kvelden etter at det egentlige møtet er over. Behovet for å gå hjem til noen er dermed redusert, og faren for å “falle utenfor” er minsket. Det er i seg selv betydningsfullt.

De siste par år har juniorforeningen arrangert egen leir i Danmark, noe som har hatt stor betydning for juniorene både sosialt og åndelig.

SPEIDERARBEIDET

I menighetsmøte 1. juni 1971 ble det gjort vedtak om å starte med speiderarbeid. Tiden var antakelig ikke moden for det da, men høsten 1974 ble saken tatt opp igjen.

Da var det var en gruppe i menigheten, anført av Gladis Wirsching, som hadde begynt å planlegge et speiderarbeid. Det var sikret et tilstrekkelig antall ledere, slike som ikke allerede var engasjert i menighetsarbeid. Tanken ble fremlagt for menigheten, og det var et enstemmig menighetsmøte som sluttet opp om å starte arbeidet.

En alvorlig hindring i startfasen var mangelen på egnede lokaler, men dette ble løst ved at man på dugnad fikk innredet den såkalte "speiderhulen" i kirkens tilfluktsrom.

Ulvungearbeidet var først ute, - 7. oktober 1974 møttes 14 gutter til det første møtet. To dager senere var det pikenes tur, da man samlet 22 jenter og startet en *meisering*.

Etter hvert som de nødvendige forberedelser var gjort, ble det høytidelig opptagelse, først av ledere, så av guttene og jentene, med avleggelse av løfte. Frikirkens speiderledere i Arendal var til god hjelp i starten.

Guttespeiderne for sin del startet i januar 1975 med 23 aspiranter i alderen 12-15 år, og 4 måneder senere ble disse tatt opp som speidere. Interessen var stor i alle gruppene, og oppslutningen god. Det kan også nevnes at mange av de som begynte i "Guttis" i 5-årsalderen (de fleste utenom menigheten) nå ble aktive speidere.

Leirliv er en viktig del av speiderarbeidet, og jentene var på sin første leir i 1976 på Åpta leirsted ved Farsund. Det var speiderne i Arendal som sto for dette arrangementet. I øs pøs regnvær ble våre speiderjenter stuert inn i bussen med bagasje, mat, telt, stokker, og alt som skulle til. Været bedret seg ut over dagen, og leiren ble etablert på ekte speidervis. Det ble spadd kjellere og gruer, og ved hjelp av stokker og tau ble det laget benker og bord. Vann skulle bæres, mat skulle lages, og oppvasken gjorde seg ikke selv. Opplæring i livredning og førstehjelp hørte med, sporlek likedan, - og selvfølgelig bibeltimer. For de fleste var leirlivet en ny og minnerik opplevelse.

Speiderarbeidet vokste, og i 1978 var det nesten 200 speidere i menigheten, nokså likt fordelt mellom gutter og jenter. Hele 80% av speiderne var fra hjem som ikke sognet til Frikirken, altså et utfyllende element i den utadrettede virksomheten. Etter ca. 8 år nådde speiderantallet 300, - et tall som man ikke har nådd opp til senere.

"Roverlaget er uten tvil Frikirkens tøffeste tilbud. Her skal du helst ha skjeggevekst, kraftige overarmer, hår på brystet, og svært gode nerver. Har du vannskrekk, høydeskrekk eller klaustrofobi kan du bare glemme å bli tatt opp som medlem. I dag er det til sammen 70 rovere i Frikirken i Kristiansand".

Det var lagleder Øystein Sæbø som uttrykte seg såplass klart om den saken i menighetsbladet i 1987. Høy aktivitet og spenning, i tillegg til det viktige å formidle troens sannheter, var klare elementer i arbeidet blant de mer voksne speiderne, - de over 16 år. Som eksempel kan nevnes at roverlaget sommeren 1995 hadde en tur hvor de gikk over Besseggen. Turen var på 19 kilometer, og det ble en høydeforskjell på 750 meter.

Det finnes flere gode referater fra speiderleirer. Et slikt finner vi fra korpsleiren i 1990 på Bøensætre i Østfold, ført i pennen av Kjetil Stangenes. Her er noen klipp:

“Det er vel i ettertid ingen grunn til å legge skjul på at noen av oss så nokså mørkt på å tilbringe den lyseste dagen i året i tetteste granskogen. Tøffingen fra sjekta skulle byttes ut med summingen fra mygg og fluer, eimen av tang og salt sjø med gjødsellukt og myrdunst. Men på speiderleir skulle vi. Korpsleir til og med. Og vi stilte mannsterke med 100 speidere og ledere. Ganske stolte var vi, vel vitende om at vi ble den største gruppen på leiren. Mottoet skulle være “du setter spor”. Og da vi arbeidet med å bygge leir gikk det opp for alle og enhver at våre melkeproduserende husdyr har en vond tendens til å sette eller legge illeluktende spor etter seg. Sjeldent har vi vel satt opp teltene på mer gjødselfylte jorder. Men det er jo det som kjennetegner en god speider, evnen til å innrette seg.

Etter en nokså høytidelig leiråpning under søndagsgudstjenesten, var morroa i gang. For det er virkelig moro på speiderleir. Sur melk, tørt brød, svette pålegg og fuktige soveposer til tross. Miljøet er helt spesielt, og kan neppe sammenlignes med noe annet. Tenk deg nesten femhundre speidere, rovere og ledere med smått og stort, samlet på et lite område.

Våre to fantastiske pastorer, Martin Lillevold og Arnfinn Løyning gjorde en utmerket jobb som formidlere av det gode budskap. De var også to viktige faktorer på miljør siden, og det gikk ikke mange dagene før 490 speidere var på fornavn med dem begge. Knoll og Tott ble kjelenavnet på de to lett korpulente forkynnerne.

Det er vel ingen grunn til å legge skjul på at speiderleir også er speiding etter hverandre. Det hører liksom med i den alderen å snike seg ut av teltet midt på natten for et stevnemøte under en eller annen inngangsportal.

Haiken er en del av leiren. For dere som ikke har pugget knuter og avgitt speiderløfte kan jeg fortelle at haik er en natt under åpen himmel uten ledere. Overnatting med kald middag, maur i soveposen, mygg i lufta, gnagsår på beina, vått tøy, hjemlengsel, og noen få timers søvn på ujevnt underlag. Et døgn der speiderne må bruke det de har lært. Uansett værtype er haiken som regel en uforglemmelig opplevelse.”

Landsleiren på Notodden 1985, da “En leir for livet” ble til “I leire til livet”

Et årlig loppemarked er med og finansierer speiderarbeidet. Det er Foreldreforeningen som står bak dette. I mange år var det en drøm å kunne anskaffe en egen hytte, med strandlinje, gode bademuligheter, fiskerett, flotte padlemuligheter, og helst ikke mer enn 3-4 mil fra byen. Denne drøm ble faktisk oppfylt i 1995 da foreldreforeningen gikk til innkjøp av ei hytte ved Landekilen i Oggevatn. Hytta var liten, men stedet ei perle.

Perler kan imidlertid være av forskjellig størrelse og kvalitet, og i 1999 kom Speideren over en enda mer attraktiv hytte ved Homevannet i Finsland. Denne ble kjøpt for kr. 495.000,- + omkostninger. Av praktiske og formelle grunner ble eiendommen skjøtet over på menigheten, mens Foreldreforeningen tar ansvar for vedlikehold og drift.

Hvert år avholdes en egen speidergudstjeneste i kirken, hvor speiderne har hele opplegget. Ved 25-årsjubileet i 1999 ble gudstjenesten holdt i Ravnedalen, med stor oppslutning.

SØNDAGSSKOLEN

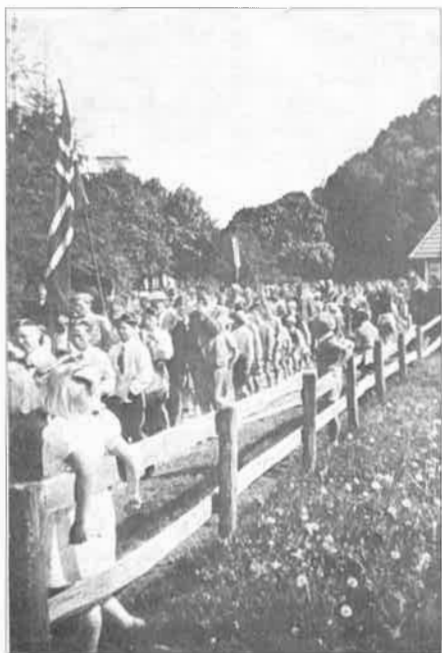
I 1974 kunne Frikirkens søndagsskole feire sitt 100-årsjubileum. Den er altså eldre enn selve menigheten.

Kristiansandslærerinnen Margarethe Føreid samlet i oktober 1874 noen piker i sitt hjem til samtale om Guds ord. Hun fikk flere kvinner med seg i dette arbeidet. Marius Giverholt, som da var knyttet til Indremisjonens Bedehus, besluttet å ta opp liknende arbeid blant gutter. På hans initiativ ble så den nåværende form med felles søndagsskole etablert fra januar 1875.

I den første tiden hadde søndagsskolen sitt virke i forskjellige lokaler i byen, men på grunn av den store oppslutning led søndagsskolen under mangel på egnet lokale. På juletreffet i 1876 var det 600 barn, og noe måtte gjøres. Giverholt og hans rådgivere fant en tomt i Tollbodgaten, og ved hjelp av gode venner med god økonomi lyktes det å få bygd den kirken som kunne romme en slik stor søndagsskole. Giverholt hadde ingen tanke om å danne noen menighet, men det ble likevel slik da huset sto ferdig.

Oppslutningen om søndagsskolen var helt eventyrlig. På det meste var det ca. 1000 barn (i 1915). Etter hvert ble det opprettet søndagsskoler også i andre menigheter, og antallet hos oss gikk ned. På 1920-tallet lå det likevel på 6-700, og slik holdt det seg så noenlunde til omkring 1950.

For å gi et lite inntrykk av hvordan forholdene var i 1950 skal vi referere fra en søndagsskoletur det året, og tar med et utdrag av et referat i Sarons Blomst, som var navnet på menighetsbladet den gang:

“Søndag den 4. juni arrangerte søndagsskolen den årlige heldagstur til Nodeland i Greipstad. Været var strålende, varmt og godt. Barna møtte i kirken kl. 9.15 hvor kort andakt ble avholdt, samtidig som billetter til turen ble utdelt til barna. Det var et helt igjennom rørende syn å se de mange hundrede barn kom masjerende ned Tollbodgaten med Vågsbygdens musikkorps i spissen. Det setter en egen stemning over marsjen når musikkens toner klinger, og formannen med søndagsskolens fane foran den myldrende barneflokk.

Et ekstra-tog var satt opp for anledningen, og var bestemt til avgang kl. 10.15. Men deltagelsen ble nok større enn beregnet, da mange av de voksne måtte vente til neste tog. Vognene var helt overfylte. Barna var fra første stund begeistret over turen med toget, og

allermest når de mørke tunneller ble passert.

På skoleplassen ble det snart et yrende liv av barn da de ble sluppet løs fra tog og biler, og leken var snart i gang. Det var heller ikke lenge før den medbragte niste måtte smakes på. Melk ble servert til barna, og kaffi til de voksne som ønsket det. Brusen som ble solgt setter barna stor pris på.

Vågsbygdens musikkorps som var med hele dagen satte og sin glans overturen med sin musikk. Korpsset består jo av unge gutter med uniform, som barn alltid er begeistret for.

Dagen gikk nu med lek og sang, for store og små, og humøret var det allerbeste. Barna liker jo best å være med på leker der hvor de venter på at premier skal deles ut; men alle fikk jo en karamell - så det hjalp jo litt.

Kl. 15 var det barnemøte i Greipstad kirke ved Alf Helge. Etter kirketuren ble skoleplassen ryddet for papir, og barna måtte tenke på hjemturen. Kl. 17.30 var vi i byen igjen”.

Bosettingsmønsteret endret seg etter krigen, med utflytting til mer perifere strøk i forhold til kirken og bykjernen. Søndagsskolen måtte flytte etter, og 8. mai 1955 ble det startet opp skole på Kongsgårdområdet, med tilhold på Statsøvingsskolen. I 1963 var barnetallet der omkring 200, men det sank etter hvert som barna vokste til, og det ikke ble ny bosetting. I Vågsbygd ble det oppstart i januar 1961, - det meste av tiden på Slettheia skole.

På Kongsgård II, - hos Olav Beckmann, ble det samlinger fra høsten 1966. På samme tid begynte Bernt Stray søndagsskole i sitt hjem i Randesund. Her økte antallet sterkt, og fra 1971 ble det flytting til Vardåsen skole.

Går vi frem til 1976 var det til sammen ca. 300 barn og 33 medarbeidere. Et par år senere var barnetallet sunket til nærmere 200. Da var avdelingen på Statsøvingsskolen lagt ned av mangel på oppslutning. Det var en dramatisk nedgang år for år, og i 1981 var tallet kommet ned til 150, til tross for at det var startet en ny søndagsskole på Fagerholt, med ca. 40 barn.

Tidspunktet for søndagsskolen var stadig under drøfting. Især gjaldt dette klassene i kirken, og i 1983 ble det bestemt å ha skolen samtidig med gudstjenesten. Dette ga et nytt oppsving, med en dobling av antall barn til 80-85 barn i gjennomsnitt. Dette var altså antallet i kirken, mens det på Fagerholt og i Svalåsen (søndagsskolebussen til Ola Imeland) møtte til sammen ca. 70 barn. Fra 1990 har menigheten bare hatt søndagsskole i kirken, og med en oppslutning på ca. 60-80 barn.

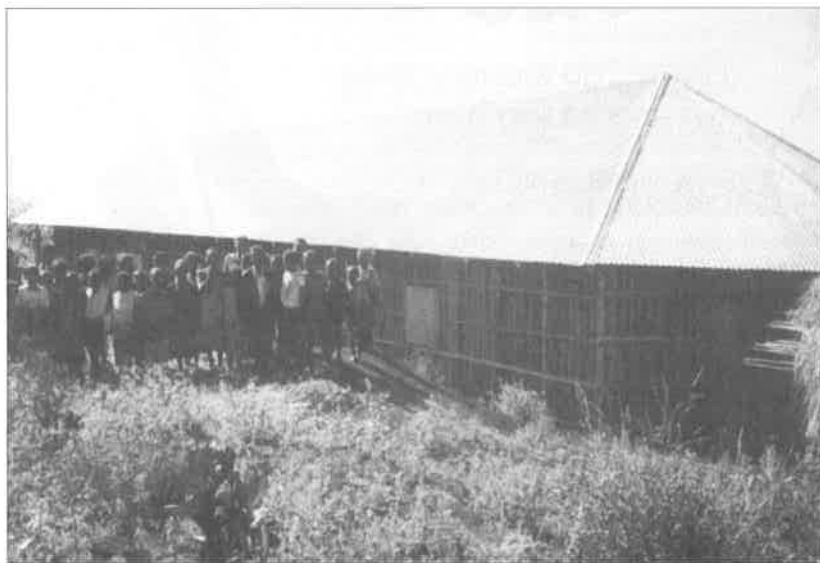
Den synkende oppslutning om søndagsskolen er dessverre nokså generell. Norsk Søndagsskoleforbund har påvist at to av tre barn er forsvunnet i løpet av 20 år. Det er mange grunner til dette. Endringene i samfunnet er store. Tilbudet om organisert idrett ned til småbarnsalderen, TV-utviklingen, og større mobilitet, er faktorer som er nevnt i den forbindelse.

Avisen Vårt Land behandlet undersøkelsen på lederplass, og uttaler blant annet:

“Søndagsskolen har gjennom hele det forrige århundre vært den viktigste formidler av personlig gudstro til barn. Både troende og ikke-troende foreldre sendte barna til søndagsskolen fordi de opplevde at søndagsskolen formidlet viktige verdier.”

Avisen ga uttrykk for den tro at mange foreldre fortsatt mener det samme, men at ovennevnte faktorer, - og flere til, gjør det vanskelig i praksis å følge opp dette. “De foreldre som ønsker at barna skal få kristen påvirkning må ta bevisste valg, og sørge for at barna kommer til miljøer hvor troen formidles på en relevant måte”.

Misjon er et kjent begrep for barna i søndagsskolen, og det har vært et mål å gjøre misjonsarbeidet så konkret som mulig. Det lyktes til fulle i 1992 etter at Maria og Oddvar Søvik hadde vært i Etiopia og opplevd behovet for kirker, - dette både fordi antall menigheter vokser raskt, og fordi kirker blir brent. I Wamadalen skulle det bygges, og Søvik hadde med et spørsmål om økonomisk hjelp til dette. Det var her søndagsskolen kom inn i bildet. For å gjøre det helt konkret, så var utfordringen å samle inn penger til det nødvendige kvantum med spiker! Det var et overkommelig mål, og det ble gjennomført. Det kan samtidig nevnes at Juniorforeningen fikk utfordringen om å samle inn penger til bølgeblikk-tak, og konfirmantene til sement. Mer konkret kunne det vanskelig bli.

Kirke i Dedessadalen, Etiopia

KVINNEFORENINGER

Menighetens kvinneforening

Den 12.te September 1882 blev det besluttet i samlet menighetsmøte at faa istand en kvindeforening, der kunde ved sit arbeid forskaffe midler til afbetaling på frimenighetens gjeld på vår kirke. Man enedes om at samles til første møte den 18.de September hos Kjøbmand L. Ludvigsen, hvilket blev offentlig bekjentgjort, og enhver kristelig kvinde, som interesserer seg for sagen, innbudt til at delta.

Slik innledes foreningens protokoll, skrevet under det første møtet 18/9-1882. På denne dato "samledes endel kvinder for i Jesu navn at begynde gjerningen". Det var enighet om å samles hver mandag rundt omkring i "husvære hvor det måtte ønskes". Det ble bestemt at det skulle velges et styre på 3 personer, og i neste møte 2. oktober i forstanderens bolig ble styret valgt slik:

1. Fru Ludvigsen med 17 stemmer
2. Frk. Sophie Reuter med 15 stemmer
3. Fru Helene Findreng med 12 stemmer

Så fulgte 3 reserver eller supleanter. Det er ikke kjent hvor mange som var tilstede, men det må ha vært omkring 50 kvinner. Protokollen er gitt følgende underskrift: "Således passeret bevidnes. A. Findreng"

Formålet med foreningen var ifølge protokollen av økonomisk karakter, nemlig å arbeide for menighetens økonomi, men det går tydelig frem av årsberetninger at egen oppbyggelse også sto sentralt.

I beretningen for 1885 gis den første informasjon om økonomiske resultater, nemlig brutto kr. 678,47. Etter fratrekk av innkjøpte materialer, samt noe til ytterligere innkjøp ble kr. 423,90 innbetalt til kirkens kasse.

I 1887 ble innbetalt kr. 672,53 til kassereren, Oluf S. Olsen. Inntektene skrev seg i hovedsak fra en årlig basar, og i mindre grad fra en bøsse som sto fremme ved hvert møte. Det fremgår av protokollen at basaren i 1887 ble avholdt over 4 kvelder, og at det ble tatt inngangspenger. Det var både utlodning og salg av egenproduserte ting. Foreningen hadde på det tidspunkt ca. 40 medlemmer.

Inntektene ved basaren økte år for år, og i årsberetningen for 1899 kan vi lese at det gode resultat samme år også ga rom for en bevilgning på kr. 200,- til Finmarksmisjonen.

I årsberetningen for 1907 blir det understreket at "Vore samvær har ogsaa iaar været oppbyggelige, ikke sladremøder som nogle kalder kvindeforeningsmøderne. Gud skje lov derfor". Sang og andakt sto sentralt på møtene. Årsmøtene ble alltid holdt i forstanderboligen, og med forstander Findreng som andaktsholder.

Ved årsmøtet i 1912 ble det referert et menighetsvedtak om "sløyfning av bazaren, og vedtagelse af diakonenes forslag om den maate at tilveiebringe midler paa til virksomheten".

På bakgrunn av dette ble det mot 1 stemme vedtatt at det heller ikke skulle være noe utsalg. Heretter skulle man arbeide på ting til seg selv, og legge penger på bøsse. I tillegg ble det bestemt å samles bare annen hver mandag. Størrelsen på styret var i 1896 blitt økt fra de opprinnelige tre til syv medlemmer. Samtidig ble det fastsatt at fru Helene Findreng skulle ha fast plass i styret. Dette forhold varte helt til 1912, da virksomheten ble lagt om, og det ikke lenger var behov for et så stort styre. Fire kvinner ble valgt i 1912, og fru Findreng fikk igjen flest stemmer. Protokollen fra årsmøtene var i de fleste tilfelle skrevet av forstander Findreng, og gjerne med den tidligere siterte pasuss "Således passeret bevidnes. A. Findreng"

Fra 1912 og helt til 1931 ble det ikke holdt noe årsmøte eller styrevalg, men foreningen fortsatte. Penger ble fortsatt lagt på en bøsse ved hvert møte, og den ble tømt to ganger i året. Beløpet kom sjelden over kr. 300,- i året, mens basaren gjerne hadde innbragt det fem-dobbelte.

Møtene ble de første årene holdt i hjemmene, og med bevertning som spleiselag, men ble senere flyttet til kirkens lillesal. Da ble det slutt med bevertningen, bortsett fra på årsfester og ved enkelte andre anledninger.

I foreningens femtiårsberetning (1932) bemerkes at møtene opp gjennom årene alltid har vært helt oppbyggelige, med lesning av Guds ord, taler, samtaler, bønn og sang, eller lesning av gode fortellinger og betraktninger. Det har også vært gjennomgang av store deler av brevlitteraturen i Det nye Testamente. På flere av møtene har det også vært "besøk av brødrene, som har bragt berikelse i den felles oppbygelse".

Sommerutflukter til Tveit, Vennesla, Finsland og småhavene blir også nevnt som høydepunkter.

50-årsjubileet ble feiret med stor fest, - med menn og spesielt innbudte, ialt 92 personer. Festen ga et greit overskudd som gikk til menigheten. "Naar resultatet blev saa godt, saa bør det ogsaa noteres at flere av søstrene bidrog jo med at gi kaker, grønnssaker, syltetøy, poteter og øl (!) m.m., og tildels kontanter".

Ved årsmøtet i 1935 fraba fru Findreng seg gjenvalg, på grunn av høyt fremskredet alder.

Mandag 7. mai 1945 var foreningen samlet til møte hos Thv. Jernes, og under møtet kom fredsbudet, - krigen var slutt. "Vår munn fyltes med latter og vår tunge med jubel. Gleden var stor, og vi måtte på kne i tak og lovprisning til vår store, almektige far som på en så ufattelig måte hadde udfridd oss av vore undertrykkes hand". Og i forbindelse med et møte etter sommerferien det året er protokollert at "for første gang på flere år ble der servert ekte kaffe og hvitt bakverk".

Ellers gikk virksomheten sin jevne og faste gang, med de vanlige møter, med fester, med utflukter, og et godt fellesskap med andre kvinneforeninger. Det var blant annet god kontakt med kvinneforeningen i Vågsbygd.

Et større samvær ble det mandag 21/9 1952 da foreningen kunne feire sitt 70-årsjubileum med en større fest. Nabomenighetenes kvinneforeninger var også innbudt. Kirken var festlig pyntet med lys og blomster i høstens farger, og salen var fullsatt da forstander Birkenes kunne ønske velkommen. Flere talere og et variert program bidro til en god fest.

På foreningens møter varierte det med hensyn til talere, men forstanderen var den mest benyttede. Ved juleavslutningen i 1953 var han med for siste gang som menighetens forstander, og det var med et visst vemod fru Alma Bakken uttrykte en takk for hva Birkenes hadde fått bety for foreningen.

I alle år senere har Menighetens Kvinneforening vært i virksomhet, og har utført sitt trofaste støttearbeid. Hva foreningen gjennom årene har bidratt med rent økonomisk til menigheten, det er det vel ingen som har oversikt over. I svært mange tilfeller har det vært konkrete prosjekter.

Ungdomsforeningens kvinneforening for Finmarksmisjonen

De første opplysninger om denne finner vi i ungdomsforeningens protokoll for år 1900:

“21. februar begynde Ungdomsforeningens Kvindeforening sin virksomhed og har i det sidste vundet en ikke liden tilslutning saa vi haaber at basaren som i den nærmeste fremtid aktes afholdt vil belønne deltagernes ihærdige arbejde.”

Formålet med foreningen var å kunne “yde en skjerv til Finmarksmissionen samt byens syge og trængende”, - det siste gjennom Ungdomsforeningens sosiale arbeid. Det var stor aktivitet, og vi tar med hva som er beskrevet for året 1904:

Foreningsbasaren begynte Mandag den 14. Mars og fortsattes til og med Fredag den 18. Mars. Den Indbragte Brutto Kr. 504,11 efter at alle udgifter vedrørende basaren var betalt som til sammen utgjorde Kr. 168,82 blev Nettoudbytte Kr. 335,29 som ble delt paa følgende maade, en Femtedel til Ungdomsforeningen, til Finmarksmissionen Kr. 190,- og til menigheden for Lys og Ved Kr. 25,-. De resterende til at begynde arbeidet igjen.

I 1912 kom så det tidligere siterte vedtak i menigheten om av basarer ikke lenger kunne være en finansieringsmåte. Det resulterte i at kvinneforeningen i brev av 2. april 1913 til ungdomsforeningens styre gjør oppmerksom på at de vil innstille sin virksomhet, på betingelse av at ungdomsforeningen tar opp misjonsvirksomhet. Det ble da bestemt følgende:

Hver onsdag aften samles ungdomsforeningen til en missionsaften. Hvad der maatte indkomme i direkte frivillige pengebidrag eller saadanne der indkommer ved arbeider bliver at fordele saaledes: Til missionen - Finmarksmissionen, Fiskerhjemmet eller Barnehjemmet - efter foreningens beslutning for hver gang de 2/3 og til ungdomsforeningen 1/3.

På denne måten fikk altså den første kvinneforening for Finmarksmisjonen i menigheten en meget kort levetid.

Barneforeningen Skogliljen startet opp i 1912, etter initiativ av Anna Jernæs. Hun begynte den som Finmarksmisjonens barneforening, og den hadde møte annenhver onsdag. Senere ble støtten delt også med Kinamissionen, men da China- og Japanmisjonen begynte, så ble det sistnevnte som alene ble støttet.

Landsmisjonens kvinneforening

Det var mange av menighetens kvinner som hadde gode følelser for arbeidet i Finmark, og det varte ikke lenge før aktivitetstrangen utkrystalliserte seg i konkret handling. I mai 1914 ble barneforeningen Lyngblomsten stiftet, etter initiativ av Anna Andersen (fru Bjørnestad), og det ble samtidig etablert en voksen støtteforening som i tillegg ble en ny Finmarksmisjonens kvinneforening. Også denne benyttet "Lyngblomsten" som sitt navn. Den feiret sitt 30-årsjubileum med en fest 14. april 1945, noe som vel måtte være ett års forsinkelse. Jubileumsfest etter 50 år ble feiret 5. mars 1964.

Lyngblomsten hadde et årlig utsalg av egenproduserte ting, laget både av barna og av de voksne. Det var etter den tids forhold betydelige beløp som kom inn på den måten. I tillegg til den vanlige møtevirksomhet var det høydepunkter som landtur om sommeren, enkle fester, og juletreffest ved årsskiftet. Av referater fremgår at det var både informative og åndelig sett gode samvær med barna. Det var flere av de større barna som tok et bevisst standpunkt for Jesus, og som etter hvert deltok med åpning og med vitnesbyrd.

I årsberetningene frem mot 1930 er det stort sett virksomheten blant barna som blir omtalt, men hvis vi går tilbake til 1926 så nevnes det at den voksne foreningen teller 12 medlemmer som samles annenhver tirsdag, mens barna samles annenhver onsdag. På det tidspunkt var de ca. 30 medlemmer.

En rekordoppslutning var det i 1933 da barneforeningen telte 70 medlemmer, den voksne 20, og så nevnes det en gutteforening for Finmarksmisjonen på 12 medlemmer. Denne fikk imidlertid en kort levetid.

Foreningsvirksomheten var lenge nokså intern, men i 1946 ble det arrangert en misjonsfest med formannen i Finmarksmisjonen, Einar Åndal, som gjestetaler. Spenningen forut var stor, men folk strømmet til, og kirken ble fullsatt.

Dette ga frimodighet til å være mer utadrettet, og samme år ble det invitert til et kvinnestevne for alle kvinneforeninger innen kirkesamfunnet. Også dette ble vellykket. Heretter ble det årlige fellesfester for menighetens kvinneforeninger, og flere av sommerturene var sammen med andre foreninger.

Den faste møtevirksomheten var i alle år regelmessig og variert. Foreningen hadde kommet inn i et godt spor, og det var ingen grunn til endring på det. Det som imidlertid ble endret, var navnet. På synodemøtet i 1983 ble det gjort vedtak om at Finmarksmisjonen skulle gå inn i Landsmisjonen, og få dette navnet. Dette ble også fulgt opp lokalt, og Landsmisjonens kvinneforening ble det nye navnet.

En liten krise oppsto i 1985 da det syntes umulig å få rekruttert personer til styret, og enkelte slo frempå om det ville være en løsning å slå seg sammen med Menighetens kvinneforening. Dette var ingen ønsket løsning, og det lyktes å få villige styrekandidater slik at virksomheten kunne fortsette.

Et møte i Landsmisjonens Kvinneforening i 1990

Ytremisjonens kvinneforening

Også denne kvinneforening ble stiftet innen ungdomsforeningen, og det første som er sagt om denne finner vi i årsberetningen for 1921, der det heter at "den i 1920 startet kvinneforening for kinamissionen har også i 1921 fortsatt sin virksomhet". Det blir ikke sagt noe mer om foreningen i årene fremover enn at den hadde hatt sine vanlige symøter annenhver onsdag. Men når vi kommer frem til 1929 er det protokollert at Kinamisjonens kvinneforening er overført til menigheten.

Fra 1931 er det ført egen protokoll for foreningens virksomhet. Der får vi vite at på det årsmøtet ble det lest opp et brev fra misjonær Sommernes. Han fortalte om krig i Kina, og om fare for misjonsstasjonen, men også om hvordan Gud hadde beskyttet dem. Foreningen hadde i det hele tatt god kontakt med misjonærene, ikke minst etter at menighetens egen Solveig Heimdal i 1931 reiste ut som misjonær.

Det ble gjennom årene samlet inn betydelige beløp til misjonen, og det var i hovedsak inntekt ved salg av gjenstander som foreningens medlemmer hadde laget i løpet av året. I 1934 ble det sendt kr. 1.150,- til misjonen.

Møtene var fortsatt hver 14. dag, men i 1935 *"da vore missionærer tog paa flugt for de røde røvere, hadde vi møde hver onsdag i 3 uger paa rad, og altid i bøn for dem"*.

Det var også en egen "ungpikeforening" som var med og laget gjenstander til det årlige salget. Disse hadde sine møter den andre onsdagen. Men det hendte også at andre bidro. *"Missionen har iaar (1936) fåt som gave en levende sølvrev fra en mand af menigheten, som bor i Øislebø. Han havde skadet begge ben ved et cycleuheld, og blev af Gud minnet om at gi en af sine sølvrever til Kinamissionen. Knud Moi har saa ordnet med det, og der kom ind til missionen paa loddbojerne Kr. 520,-"*

De siste krigsårene var det økende varemangel, og det var til sist ikke mulig å skaffe gjenstander for salg. Men årlige misjonsfester lot seg arrangere, og det ble gitt desto mer i kollekter. Noen mindre utlodninger av innleverte gjenstander ble det også.

En misjonsfest i 1947 ble helt spesiell. Da fikk foreningen besøk av en kinesisk kvinne som var en direkte frukt av Frikirkens misjonsarbeid. Nærmere 500 var tilstede i kirken på denne festen. "Ung, smilende, og med varme fortalte hun om arbeidet på misjonsfeltet, og talen munnet ut i en takk til misjonsvennene som hadde sendt folk og penger ut til China". Det ble ny inspirasjon for foreningen, og en solid kollekt. Misjonærer på ferieopphold i Norge måtte alltid veien om Kristiansand. At opptil 5 misjonærmødre var medlem av foreningen samtidig hadde stor betydning for interesse og motivasjon.

Kina ble etter hvert stengt for misjon, og i 1951 ble arbeidet i Japan tatt opp. Det ga en utvidet horisont også for kvinneforeningen, og navnet ble endret til Kina- og Japanmisjonen. I 1973 ville Frikirken ta opp arbeid i Etiopia, og planene for dette ble gjort kjent på en misjonsfest i menigheten. Det ble kjent at det var behov for kr. 100.000,- for å kunne komme i gang. Et par dager etter misjonsfesten kom det et brev, - undertegnet med "husmor". Hun hadde vært på festen, men tilhørte ikke menigheten, selv om hun gikk der noe. Hun var kommet til at det var riktig å endre

tankegang, og oversendte kr. 1.000,- som hun hadde lagt tilside til ny komfyr. Hun satset på at den gamle magasinkomfyren kunne gjøre tjeneste fortsatt. "Guds ærend har hast". Kvinneforeningens årlige bidrag lå på den tid på omkring 35 tusen kroner. Hvor stort beløp som totalt er formidlet til misjonen, har man neppe oversikt over. Det må være betydelig. Da misjonsarbeidet ble utvidet til også å gjelde Etiopia, ble det ny navneforandring, nå til Frikirkens Ytremisjon.

Kvinneforeningen hadde i alle år sine møter rundt omkring i hjemmene, men med et fremmøte på inntil 40-50 personer var det få hjem som var store nok til å kunne ta imot. Det var nok dette problemet som lå bak da en av kvinnene i styret foreslå å dele foreningen i to, - etter geografi. Da kunne man kanskje få med seg enda flere. Men nei takk, - det forslaget ble kontant nedstemt! Problemet ble løst da den nye kirken sto ferdig i 1966. Fra da av ble det peisstua som ble møtestedet.

Ung Misjon

Denne ble startet høsten 1976 som en underavdeling av Ytremisjonens kvinneforening, og samlet ved starten 20 damer i alder 20-40 år. Det var lettere å få igang en egen forening for de yngre, enn å få disse inn i den eksisterende kvinneforening, hvor det også var et faktisk kapasitetsproblem. Men målet var det samme, å arbeide for misjonen. Uformelle samlinger én gang i måneden dannet basis for virksomheten. Her ble det laget gjenstander for salg på misjonsmessa, og det ble holdt brevlig kontakt med misjonærene.

Foreningen ble lagt ned i 1999 på grunn av sviktende oppslutning.

KRISTENDOMSSKOLE

Omkring forrige århundreskifte var det et tilbakevendende tema at menigheten måtte sørge for barnas kristendomsopplæring, og det ble i 1903 gjort vedtak om å etablere en religionsskole, men dette vedtaket ble ikke satt ut i livet den gang. Året etter kom det et tilbud fra Brødr. Jernæs om et beløp på kr. 1.000,- hvis menigheten ville satse på en egen full skole. Dette var imidlertid for ambisiøst, og kom ikke på tale. Det ble igjen drøftet å starte egen religionsskole, og muligens ved å betale en lærerinne mot å undervise 9 timer pr. uke. Det ble nedsatt en 3-mannskomite til å vurdere dette.

Komiteen samlet seg om et forslag som ble behandlet i menighetsmøte i august 1905. Her gikk man inn for å starte en todelt religionsskole, med undervisning av forstanderen to ettermiddager i uken på hver av de to klassene. Forstanderens møtebesøk i distriktet måtte i så fall opphøre, hvilket ville medføre at de økonomiske bidrag derfra ville stoppe opp,- et innteksttap på ca. kr. 200,- i året. Menighetsmøtet var delt i synet på innstillingen, og spesielt det forhold at medlemmene i distriktene ville bli skadelidende.

Det kom forslag om å ansette en fast lærerinne, men ved den endelige votering ble det flertall for at komiteinnstillingen skulle danne grunnlaget for det videre arbeid. Landdistriktene skulle underrettes om dette, med anmodning om å være tilstede ved den endelige behandling noe senere. Dette skjedde 16. september 1905, og komiteens innstilling ble enstemmig vedtatt. Skolestart ble besluttet til januar 1906.

Etter få år ble det nødvendig å finne avlastning for Findreng i hans mange gjøremål, og ikke minst med kristendomsskolen. I første omgang ble dette ordnet ved at Sigv. Engeset ved siden av sitt virke i menigheten i en 3 månedersperiode også skulle undervise i denne skolen. Dette ble bare en delvis og kortsiktig løsning, og høsten 1913 fikk menighetens skolekomite brev fra Findreng om at han på grunn av sin helse ikke hadde krefter til å fortsette lærergjerningen. Man fikk så frk. Jenny Ludvigsen til å overta 2 av de 4 klassene, mot en godtgjørelse på kr. 1,- pr. time. De to andre klassene ble slått sammen til én, med Findreng som lærer. Dessverre sa Jenny Ludvigsen opp jobben etter få måneder.

Evangelist Joh. Sandvand, som etter hvert fikk et mer fast virke i menigheten, deltok også i undervisningen, men da han sluttet i 1916 lyktes det å få ansatt en utdannet lærerinne til å ta ansvar for skolen, - frk. Elisabeth Varland fra Klepp. Hun var glad for denne muligheten, også fordi det ga henne en konkret grunn til å melde seg ut av statskirken. Hun ble avlønnet med kr. 500,- pr. år. Dessverre sa hun opp etter ca. 6 år, og skolen gikk igjen inn i en ustabil periode. Herman Haaverstad overtok undervisningen av småklassene, og ellers ble det å benytte hjelpepredikanter og evangelister som skulle være noe lengre tid i menigheten.

Oppslutningen om skolen var noe ujevn, og i 1925 ble det bestemt å oppsøke de foreldre som ikke sendte sine barn dit, for om mulig å påvirke i riktig retning. Om dette ble gjennomført, og om det førte frem, vet vi ikke. De som fulgte undervisningen ved menighetens skole kunne slippe å delta i kristendomstimene i folkeskolen.

Mer stabilitet ble det over skolen da Arne Fjelde i 1937 ble ansatt som lærer for alle 4 klassene. Han ble i stillingen frem til 1946. Da ble Ånen Solberg og Ingrid Heimdal ansatt, og hadde to klasser hver. Etter kort tid overtok Trygve Haaverstad for Ingrid Heimdal. Fra 1955 ble det et stadig skifte av lærere, og det ble vanskelig å rekruttere nye.

I 1957 vedtok imidlertid menigheten at barna skulle følge undervisningen i folkeskolen, og få sin karakter fastsatt der. Fra da av sto menighetens barn fritt til å delta i menighetens skole. Det betydde at skolen kunne drives noe friere enn før når det gjaldt lærebøker. På den annen side ble det mer krevende å skaffe egnet materiell. Uten de mest enkle hjelpemidler ble opplegget noe primitivt. Det ble vanskelig å motivere både elever og lærere, og tilslutt ble man enige om å legge ned denne virksomhet.

I den tiden skolen fungerte hadde den et elevtall på fra 65 til 100 barn. Ved skoleårets avslutning var det vanlig med en båttur hvis været tillot det.

ANDRE VIRKEGRENER OG AKTIVITETER

På det tidspunkt da forstander Modalsli tiltrådte (1956), hadde menigheten følgende aktiviteter:

En ungdomsforening med 457 medlemmer, en juniorforening med 120 medlemmer, en kristendomsskole med ca. 80 barn, to søndagsskoler og to bibelklasser med til sammen 660 barn, 3 kvinneforeninger og 2 barneforeninger. I tillegg kom de eksisterende kor.

Disse virkegrener er i hovedsak behandlet i egne kapitler, men vi skal ta med noen av de andre som kom til etter hvert. Først må nevnes at et eget barneråd ble valgt i 1965, med tanke på å koordinere barnarbeidet. Året før var det blitt etablert et eget ungdomsråd.

Da den nye kirken ble tatt i bruk i 1966 ga den helt andre muligheter for et variert virke.

Jenteklubben

Denne ble startet ved årsskiftet 1966, og hadde sine møter i peisstua hver annen fredag, og den arbeidet for misjonen. I 1983 gikk den inn på grunn av manglende oppslutning.

Gutteforeningsarbeidet

kom også fort i gang da kirken sto ferdig. Her ble det to avdelinger, nemlig de som var under 9 år, og fra 9-13 år. I starten var det henholdsvis 45 og 50 gutter med. Den eldste avdeling ble imidlertid lagt ned i 1974 på grunn av synkende interesse. Aldersrammen ble samtidig noe endret.

18-gruppa

var et tiltak i regi av ungdomsforeningen, - med en forsiktig oppstart i private hjem i 1960. Da kirken sto ferdig, kom virksomheten inn i mer faste former, med samling i peisstua annen hver lørdag, senere hver lørdag. Et godt miljø, med varierte samvær, trakk mange unge til kirken, ikke minst studenter. Ofte ble det talt over et tema, etterfulgt av samtale og spørsmål. Ved flere anledninger ble møtene avsluttet med bønn på kne, og da kunne det nærme seg midnatt før det ble aktuelt å gå fra hverandre. Fremmøtet var stigende, og nådde en topp i 1969 da det kunne være opp mot 200 tilstede. Egne bibelgrupper ble også startet opp.

Det ble etter hvert tyngre å drive også dette arbeidet. Fremmøtet gikk gradvis nedover, og i et forsøk på å få opp igjen interessen ble navnet fra 1996 endret til Nitten-Tretti, et navn som ga signal både om aldersgruppe og tidspunkt for møtene. Det viste seg imidlertid vanskelig å få økt oppslutning, og i 1998 ble denne aktivitet lagt ned.

Nikodemus

ble en etterfølger av Nitten-Tretti. En månedlig nattgudstjeneste kl. 23.00 på lørdag ble det nye tilbudet for de unge. Gudstjenesten ble preget av en rolig atmosfære, der sang og musikk, lystenning og "tanker i natten" var sentrale elementer. Hver samling

hadde sitt tema. Deltakelsen lå på mellom 100 og 200 unge. Kirkekafe med hjemmebakt var også et populært element i samlingen, og mange ble igjen til dørene stengte ca. kl. 02.00. Også denne aktivitet fikk kort levetid, - idet siste samvær ble holdt i desember 1999. Da var man kommet i gang med en ekstra gudstjeneste på søndag ettermiddag (G2-gudstjenester). Dette tiltaket er nærmere omtalt i bokens første kapitel.

Barneforening for jenter

i alderen 5-10 år startet opp i 1972. Den forandret navnet til Jenteklubben i 1989, og aldersrammen ble samtidig justert ned til 4-8 år.

Bibelklasser

Som en naturlig fortsettelse av søndagsskolen ble det etter hvert satt i gang bibelklasser, for gutter og for jenter, i aldersgruppen 13-18 år.

Høsten 1958 var det 65 medlemmer i jentebibelklassen, og 30-40 i gutteklassen. Bibelklassekoret "Brølargutta" trakterte både trekkspill og 4 gitarer, og opplevde mye festlig med det.

Etter en omorganisering i 1971 ble bibelklassene ikke lenger tilsluttet søndagsskolen, men sorterte under Ungdomsrådet.

For guttebibelklassen var en årlig tur til "Godthol" det absolutte høydepunkt. Den idylliske tømmerhytta inne i villmarka mellom Nissedal og Drangedal ga minner for livet. En spesiell form for leir, hvor alle måtte ta sin tårn med matlaging og vannbæring. Det var friluftsliv med bærtur, sporlek, fiske og fjellhaik. Og det var samling om Guds ord rundt peisen om kvelden, der gutta åpnet sine bibler og ble ledet inn i ordet.

I lengden var det vanskelig å opprettholde interessen for bibelklassene, og på grunn av stadig synkende oppslutning ble disse lagt ned i 1981. Samme år ble det arrangert en tur til Godthol for tidligere bibelklassegutter, og 30 av disse, - i alder 20 til 50 år fikk gjenoppleve stemninger og kameratskap.

Selv om virksomheten var lagt ned, førte de mange gode opplevelser fra guttebibelklassens turer til Godthol til at det ble arrangert en mimretur også i 1998. Tjueto mer eller mindre gamle gutter gjenoppfrisket minner på hytta, og senere ved en hyggekveld i peisstua i kirken.

Ungdommens givertjeneste

startet i 1986, og fikk straks 50 faste givere. Margrethe Selhaug sto for det praktiske opplegget, og det var betydelige beløp som hvert år kom inn til misjonens sak. Etter ca. 12 år ble tiltaket lagt ned.

Vekstgrupper

sprang frem av et ønske blant de unge i junior, 18-gruppa og Kor 7, om å få komme sammen i grupper og samtale om den kristne tro. Arbeidet startet opp i september 1987, med ca. 70 deltakere. I 1989 var det 10 grupper i sving, med mellom 6 og 10 i hver gruppe. Etter hvert ble også dette tiltak lagt ned.

Bibelkurs

ble avholdt i virkeåret 1991/92, med Oddvar Søvik som lærer. Initiativet kom fra den yngre garde som etterlyste flere bibeltimer på kveldsmøtene. Da det på omtrent samme tid kom en tilsvarende henvendelse fra styret i 18-gruppa, ble det ingen lang beslutningsprosess. Det ble planlagt 16 timer, fordelt på like mange emner, med utgangspunkt i "Troens ABC" av Bo Giertz. Det dreide seg om grunnsannheter fra skapelsen til fullendelsen, og det å vise hvordan kunnskapen kunne omsettes rent praktisk i det livet vi lever som kristne. Det skal lite kunnskap til for å bli frelst, men mye for å bli bevart, - fremhevet Søvik. Da kurset startet, var det med hele 85 deltakere, og flere kom det til etter hvert. Det var langt over det forventede.

Søvik sto i det hele tatt for mye kunnskapsformidling. Det gjaldt ikke minst områdene bønn og evangelisering. I en artikkelserie i Frikirke Aktuelt i 1992 behandlet han de forskjellige nådegaver på en grundig måte. Han hadde også en serie om de 10 bud, og om Åndens frukter.

Alpha-kurs

Høsten 1995 startet menigheten et Alpha-kurs over 10 kvelder. Møtene var i et privat hjem, og det var 18 personer med, inklusiv Søvik og Sollie.

Her var det noen aktive og noen passive medlemmer, - og noen utenfra. Kurset hadde en bred målgruppe, - de som ville friske opp de grunnleggende linjer i den kristne tro, nye kristne, de nysgjerrige, de som ønsker å finne ut mer om den kristne tro.

Slike kurs er blitt holdt hvert år senere, og har vist seg å være den mest effektive måte å komme i kontakt med utenforstående på. Noen er kommet til tro, og flere har fått en mer grunnfestet tro gjennom dette lavterskeltilbud.

Men det sosiale er også vektlagt i meget stor grad.

Bordfelleskap er en viktig del av opplegget, det er med og skaper trygghet.

Kurskveldene er lagt opp slik at en starter med et felles måltid, umiddelbart etterpå har en undervisning i omtrent tre kvarter, før man går til faste grupper for å samtale om dagens tema. I opplegget ligger også en weekend-samling,

og en avslutningsfest.

På denne kan

kursdeltakerne invitere

andre, som kan være

potensielle deltakere på

neste kurs.

*Avslutningsfest
med stil!*

Unge Hjem

Unge Hjem startet i 1990, men tok en pause i sitt arbeid sommeren 1995. I februar 1996 ble en unge/voksen-gruppe startet, med god oppslutning. Den tok navnet SenFredag, med samling for voksen ungdom hver 1. fredag i måneden. Dette arbeidet kom da i stedet for Unge Hjem som helst var for ektepar, mens det her ble satset på en bredere målgruppe.

Misjonsmesser

Den første misjonsmesse ble holdt i 1980, med et nettoresultat på ca. kr. 64.000,-. Foranledningen var at menigheten hadde arvet et hus med innbo etter en tidligere misjonær. Verdiene skulle gå til misjonen, men da måtte de først omsettes. Ada Arntsen var formann i Ytremisjonens kvinneforening den gang, og hun hadde tro for at en slik messe ville engasjere mange for misjonen. Og slik ble det. Siden den gang har det vært en årlig misjonsmesse, og resultatet har steget år for år. I 1992 ble overskuddet på

hele kr. 227.000,-, og det har vært en fortsatt økning. I 2001 kom resultatet opp i kr. 280.000,-.

Det er en egen messekomitee som har stelt med tiltaket de senere år.

Messekomiteen 1999

Administrasjonsråd

For å avlaste eldsterådet for en del praktiske oppgaver ble det i 1993 opprettet et eget administrasjonsråd, - som et bindeledd mellom menigheten og eldsterådet.

Administrasjonsrådet skulle blant annet ta seg av utarbeidelse av årsberetningene og menighetens semesterprogram, arrangere samrådningsmøter og koordinere virksomheten i menigheten, samt oppnevne og gi oppdrag til komiteer med ansvar for møteuke, ledersamlinger, seminarer, kurs og lignende.

Da menigheten i 1999 ansatte egen administrativ leder, ble administrasjonsrådet lagt ned.

NÆRINGSLIV OG MENIGHETSLIV

Historikeren Pål Thonstad Sandvik har i 4. bind av Kristiansands historie også behandlet dette tema, - under overskriften "For fattig og rik?" Der nevner han blant mye annet også byens rederstand: "Mens knapt noen av skipsrederne i Bergen, Haugesund eller Oslo var lavkirkelige, soknet over halvparten av kristiansandsrederne til lekmannsbevegelsen eller frimenighetene". Sandvik peker på at dette lekmannsengasjement blant byens næringsdrivende går helt tilbake til haugianerne i første del av 1800-tallet.

Videre uttrykker han: "Det er imidlertid verd å merke seg at de velstående ikke deltok i en og samme religiøse forening eller menighet. De fordelte seg i første rekke på Frikirken, Indremisjonen, Misjonsselskapet, og dels Misjonssambandet".

Når det gjelder vår menighet, så har vi tidligere vært inne på at det var kjøpmann Theodor Rasmussen og skipsbyggmester Hans Petter Larsen som kjøpte tomte hvor kirken ble bygd, og som i vesentlig grad også sørget for finansieringen av denne.

I alle år senere har næringsliv og menighetsliv vært en kombinasjon som har fungert godt i vår menighet, noe som har hatt stor betydning også for menighetens økonomi. En av de kjøpmenn som var kasserer for menigheten i årevis sørget for at ethvert regnskap ble gjort opp uten underskudd!

Ser vi oss tilbake, så finner vi at det gjennom årene har vært utrolig mange menighetslemmer som har drevet handelsvirksomhet, og som samtidig har vært særlig trofaste og aktive i menigheten. I en historiebok som denne er det interessant å se tilbake på de forretninger som ikke lenger eksisterer, og begrenser oppstillingen til de som handlet med matvarer.

Av disse var det flest innenfor *kolonialbransjen*, og følgende kan nevnes:

Harald Arntsen	Østerveien
Torvald Jernes	Lund (ved broa)
Anna Abrahamsen/Leif Øymyr	Holbergsgate
Tomine Topstad	Setesdalsveien. 2a
O. N. Haugland/Ruth Haugland	Kirkegaten
Konrad Haugland/Oddvar Haugland	Torridalsveien
Normann Haugland	Valhalla
Einar Isaksen	St. Olavsvei

Frukt og grønnsaker:

Jærnes Frukt/Øystein Nylund	Torvet
Mykland Frukt/Ivar Mykland	Markensgaten
Stein Hagens Eftf./Otto Hovland	Markensgaten

Kjøttforretninger:

Aage Drangsholt	Kirkegaten
Magnus Ringøen	Kirkegaten og Torridalsveien

Bakeri/konditori:

Wienerkonditoriet/Kai Arntsen	Dronningensgate
Olaf Gulliksen	Dronningensgate
Høiesens Konditori	H. Wergelandsgt.
Knut Gunnarsons Bakeri	Torridalsveien

Fiskemat

Constanse Olsen	Holbergsgate
-----------------	--------------

Det tas forbehold om at noen kan være uteglemt i denne oppstilling. Felles for dem alle er at de ble offer for den vel kjente utvikling hvor lokale småkjøpmenn måtte vike for supermarkeder og kjøpesentre.

